

INRI

1923

500

MĪŪSŪ SPARNAI

OUR WINGS
PUBLISHER
ADDRESS

Lithuanian Protestant Journal, est. 1951
Lithuanian Ev. Reformed Church, est. 1555
5230 So. Artesian Ave., Chicago, IL, 60632, U. S. A.

TURINYS

		Psl.
Dail. Vytautas Ignas	LIUTERIS 500 m. SUKAKTIES PROGA (viršelis)	
Dail. inž. Hermanas Pavilionis	VINJETĖS	
Kun. Povilas Dilys	TIKROJI VIENYBĖ	2
M. Z.	ULRICHAS CWINGLIS	6
Aušra Liulevičienė	LIUTERIS IR MŪSŲ LAIKŲ KRIKŠČIONYS	10
Kun. Povilas Dilys	VANCOUVER 1983	15
Jurgis Jašinskas	PROF. VACLOVAS BIRŽIŠKA	17
Ieva Adomavičienė	MARTYNAS JANKUS	24
Bronė Variakojienė	GENER. SUPERINT. KUN. STASYS NEIMANAS	29
Jokūbas Kregždė	LYGLAUKIAI	31
A-s	LAIŠKAS IŠ VILNIAUS	53
Algirdas Gustaitis	MAŽOJI LIETUVA	55
Jonas Jokubonis	JOKUBONIŲ ŠEIMA	64
Ginta Palubinskaitė	MIELAS PASAULIO LIETUVIŲ JAUNIME	68
Violeta Kelertienė	KVIETIMAS	69
Linas Palubinskas	VASARIO 16	70
Gytis Liulevičius	IŠTIKIMYBĖ	71
Vilius Nastopka	SUSITIKIMAS (Novelė)	72
* * *	IŠKELIAVĘ AMŽINYBĖN	78
Kun. Fr. Skėrys	SAVANORIS-KURĖJAS KASPARAS STANGVILIUS	
* * *	K R O N I K A	80
M. Karaša	KELIONĖ Į LIETUVIŲ BATALIONĄ	89
P. Gudelis	JONIŠKĖLIO APS. PARTIZANŲ ATSIMINIMAI	91

LEIDĖJAS
REDAKČINĖ KOMISIJA

Lietuvos Evangelikų Reformatų Bažnyčios Kolegija
Petras BRUŽAS, kun. Eugenius GERULIS, generalinis
superintendentas kun. Stasys NEIMANAS, Jonas
PALŠIS, Arvydas RAMONIS, Jonas VARIAKOJIS

REDAGUOJA

Petras BRUŽAS, 4429 S. Talman Ave., Chicago, IL,
60632, U. S. A.

ADMINISTRUOJA

Jonas PALŠIS, 5718 S. Richmond St., Chicago, IL,
60629, U. S. A.

KAINA

A U K A

REDAKCIJA rankraščius taiso, trumpina savo nuožiūra. Autorių pageidavimai gerbiami. Straipsniai su autoriaus pavarde, slapyvardžiu ar inicialais nebūtinai reiškia redakcijos ar leidėjo nuomonę.

MŪSU SPARNAI

LIETUVIŲ EVANGELIKŲ REFORMATŲ ŽURNALAS

ĮSTEIGTAS 1951

1984 BIRŽELIS

Nr. 56

*ULRICHAS CWINGLIS (Huldrych Zwingli) reformatorius
(1484-1531)*

KUN. P. DILYS

TIKROJI VIENYBĖ

"Visas tikinčiųjų būrys turėjo vieną širdį ir vieną sielą. Ką turėjo, nė vienas nevadino savo nuosavybe, bet jiems visa buvo bendra.

Apaštalai su didžia galybe liudijo apie Viešpaties Jėzaus prisikėlimą, ir juos lydėjo malonės gausa.

Taipogi jų tarpe nebuvo vargšų. Kurie turėjo žemės sklypus ar namus, juos parduodavo, gautus pinigus sudėdavo prie apaštalų kojų, ir kiekvienam buvo dalijama, kiek kam reikėjo, "

Apaštalų Darbai 4: 32-35

Šiais metais nuo birželio 17 d. prasideda antroji bažnytinių metų dalis. Pirmoji yra didžiųjų švenčių laikas. Ją charakterizuoja įvykiai, surišti su mūsų Viešpaties Jėzaus Kristaus veikimu žemėje: Dievo Sūnaus gimimas, jo pastoracinis darbas, jo konfliktas su žydų religiniais vadais, jo kentėjimas už žmoniją, jo mirtis, prisikėlimas ir dangun žengimas. Paskui Sekminės yra lyg ir apvainikavimas tų neužmirštamų vienkartinųjų įvykių žmonijos istorijoje.

Po to, mes kasmet išengiame į laikotarpį, kai per sekantį pusmetį galime susipažinti su Kristaus Bažnyčios gyvenimu, ypatinai su jos pirmaisiais žygiais apaštalų laikais. Tai yra svarbus periodas bažnyčioje. Juk apaštalai buvo tiesioginiais liudininkais įvykių, kurie aprašyti Naujajame Testamente. Jie matė Viešpatį prieš ir o jo prisikėlimo, jie yra užtikrintojai, kad Dievo Žodis nebūtų iškreiptas. Todėl suprantame, kad krikščionija per šimtmečius iki šios dienos atkreipia dėmesį į pirmuosius po Šventos

Dvasios atsiuntimo metus, ten randa pavyzdžius savo elgesiui. Taigi ir mes žiūrėkime su dideliu dėmesiu į tą pirmykštę krikščionišką bendriją ir ieškokime joje dvasinės stiprybės. Mes žinome, kad laikai diametraliai pasikeitė, kad Bažnyčia dabar nėra tik mažas būrelis susikaupusių maldoje žmonių; mes suprantame, kad negalime akiai sekti seną, tada apaštaly laikais priimtą tvarką ir išgyvenusią tradiciją, bet taip pat mums aišku, kad susipažinimas su ano laiko gyvenimu visada mus atgaivina, pastiprina dvasioje, atnaujina viltį ateičiai ir padeda mums sudaryti savo planus.

Pažvelkime nors dalinai į tuos laikus, kai apaštalai kartu su kitais ten meldėsi, tarnavo Dievui. Reikia tikėti, kad kiekvienas galėtų ir šiandien rasti sau palaimintas, reikalingas vertybes ir jas nešti ir skelbti kitiems.

Mūsų Biblijos tekstas trumpai pavaizduoja apaštališkos krikščionybės santykius. Jis visiškai nekalba, kaip gyvenimas buvo suorganizuotas, kokia buvo pamaldų tvarka ir apeigos; mūsų tekste atsispindi tik dvasia, kuri viešpatavo tarp susirinkusių. Trumpai kalbant, ten matome ir jaučiame sandraugos jausmą. Sandrauga, artimas bendravimas tarp savųjų per visą pirmą šimtmetį charakterizavo krikščioniškus susirinkimus. Visi žinojo, kad per tikėjimą jie sudaro lyg vieną šeimą. Pavienis narys - visiems, visi pavieniam nariui. Mūsų amžiuje yra nemažai kalbama, kad mūsų parapijoms, ypač mieste, trūksta sandraugos. Mes ateiname į bažnyčią pamaldoms. Jeigu parapija yra maža, tai dauguma yra pažįstami, bet ir tada mažai kreipiame dėmesio į kaimyną, esame lyg nesuinteresuoti, kaip tas mūsų kaimynas praleido praeitą savaitę, kokie rūpesčiai jį kankino, koks yra jo dvasinis stovis šiandien? Didelėse gi parapijose daugumoje esame visiškai svetimi vienas kitam. Po II-jo Vatikano, katalikų pamaldose prigijo paprotys linkėti taiką kaimynui, paspaudžiant jam ranką. Gražus gestas, bet paprastai per daug formalus. Be abejo, pasikeitęs gyvenimas automatiškai sumažino bendrijos jausmą. Tik labai neskaitlinguose susirinkimuose galima šiandien pajusti senoviškos, apaštališkos dvasios dalelę. Po Šventos Dvasios atsiuntimo, ypač Jeruzalėje, buvo kitaip. "Tikinčiųjų būrys turėjo vieną širdį ir vieną sielą". Tas skirsnelis iš mūsų teksto turėtų mus nustebinti. Jo turinys ir reikšmė greičiausiai priešinasi tam, ką mes apie žmogų žinome. Mums yra priimtinas tvirtinimas, kad kiekvienas turi savo nuomonę, kiekvienas vadovaujasi savo pažiūra. Tai yra natūralus žmogaus elgesys; juk kiekvienas turi teisę gyventi savo atskiru gyvenimu ir būti nepriklausomas nuo kitų. Bet parašyta "Visas tikinčiųjų būrys turėjo vieną širdį ir vieną tikslą." Kaip tai suprasti? Būkime tikri, kad ir pirmosios bendrijos Jeruzalėje nariai buvo skirtingi žmonės, taip, kaip ir mes šiandien

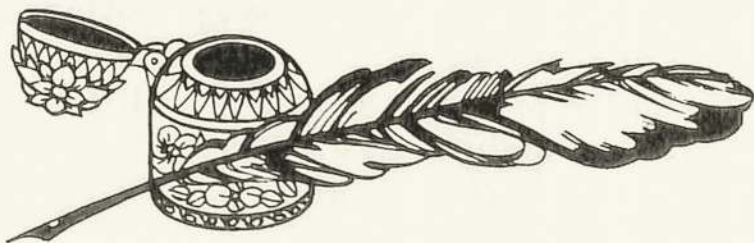
esame. Nebandykime aiškinti, kad pirmieji krikščionys visi vienu-
dai galvojo, taip pat jautė ir turėjo vieną įsitikinimą. Ne, jie buvo
daugumoje vidutiniški žmonės, su savo silpnybėmis, su palinkimu
net dvasiniai pulti, nuodėmiauti. Vis tiek jie buvo skirtingi nuo ne-
krikščionių. Juos jungė ne kiekvienos dienos rūpesčiai, malonumai
ir nemalonumai, kasdieniniai dalykai, bet idėja, kurią reprezenta-
vo jų Viešpats Jėzus Kristus ir Išganytojo asmenybė. Tik ta pras-
me mes galime aiškinti cituotą vietą. Pirmosios bendrijos nariai
susijungė į vienatę Kristuje. Todėl jie iki šios dienos yra liudininkai,
kad žmogus, iš prigimties individualistas, gali rasti artimą
bendrybę su kitais Kristuje. Ši bendrybė yra dvasinė jėga, už ją
reikia kovoti, kentėti, net mirti. Apaštalas Paulius tai gražiai iš-
reiškė, rašydamas Korintiečiams: "Kas yra Kristuje, yra naujas
kūrinys". (2 Kor 5:17) Tas naujas kūrinys moka nugalėti visus
skirtumus tarp mūsų, net tarp žmonių su priešinga pasaulėžiū-
ra, su kita religine, tautine ir ideologine pažiūra. Žmogus Kristuje
stovi virš rasių skirtumo. "Viena širdis, viena siela". Gražiai ap-
rašyta Pauliaus laiške Galatams: "...visi, kurie esate pakrikštyti
Kristuje, apsivilkote Kristumi. Nebėra nei žydo, nei graiko: ne-
bėra nei vergo, nei laisvojo; nebėra nei vyro, nei moters: visi jūs
esate viena Kristuje Jėzuje!" (Galatams 3:27-28)

Pirmieji krikščionys kasdieniniame gyvenime praktikavo tą
vienybę nuostabiū būdu. Jie pritaikydavo ją materialiniams daly-
kams. Ką jie turėjo, jie nevadino savo nuosavybe, bet jiems visa
buvo bendra. Mūsų tekstas rašo: "Kurie turėjo žemės sklypus ar
namus, juos parduodavo, gautus pinigus sudėdavo prie apaštalu ko-
jų, ir kiekvienam buvo dalijama, kiek kam reikėjo". (Apaštalu Dar-
bai 4:34) Daug tyrinėtojų ieškojo atsakymo į tą mums šiandien vi-
siškai svetimą elgseną. Ją galima pavadinti savo rūšies ekonomi-
ne bendryste, kuri yra paremta religija. Dalinai pirmųjų krikščio-
nių religinį nusistatymą galima paaiškinti jų tikėjimu į greitą pa-
saulio pabaigą, į jų Išganytojo viešpatavimą ir teismą gyvųjų ir
mirusiųjų. Šiandien mums svarbiau, remiantis tokiu nusistatymu,
išaiškinti mūsų pasaulėžiūrą į tuos dalykus. Atrodo, tai yra ne-
lengvas uždavinys. Neužmirškime, - žmogus turi prigimtą troški-
mą turėti nuosavybę. Net galima tvirtinti, toks troškimas yra na-
tūralus ir sveikintinas. Tai yra net mūsų teisė saugoti savo asme-
niškus, mums reikalingus, dalykus. Niekada krikščionišku idealu
nebuvo nei eikvotojas, nei sūnus palaidūnas. Bet iš kitos pusės,
žmogus nemoka teisingai tvarkyti ir valdyti materialinių vertybių.
Beveik visuomet jis yra prie savo turto pririštas ir lengvai tam-
pa jo vergu. Dažnai jis nemato kitų tikslų gyvenime, kaip tik dau-
giau ir daugiau praturtėti ir pasipelnyti. Štai kur pirmieji krikš-
čionys galėtų mums padėti. Mes suprantame, kad materialiniai

dalykai yra mums reikalingi, bet žmogus privalo stovėti virš jų. Viešpats Dievas išreiškė tą tiesą žodžiais: :Veiskitės ir dauginkitės, ir pripildykite žemę, ir ją paverkite, ir viešpataukite jūros žuvims, ir dangaus paukščiams, ir visiems gyvuliams, kurie kru-ta ant žemės". (Pirmoji Mozės knyga, 1:28) Taigi, pagal Dievo va-lią, žmogus stovi virš materialinių dalykų ir jų vertybių. Viskas privalo žmogui tarnauti, o ne jis jiems. Iš to išvada: neprivalėtu-me mokėti kiekvieną kainą už įsigytą turtą, ypač, jeigu ta kai-na skriaudžia artimą. Taigi, šiandien mūsų protėvių nusistatymas duoda mums milžinišką moralinę paramą mūsų planams ir tiks-lams. Tada pirmoji po Kristaus karta paroduodavo savo nuosavybę ir atiduodavo pinigus apaštalams, kurie dalijo juos skurstantiems, apleistiesiems, prispaustiesiems. Jie parodė mums, kaip žmonės Jėzuje Kristuje galėjo išlaisvinti save iš materialinės vergystės. Žinoma, tai nereiškia, kad šiandien mes privalome juos pažodžiui sekėti ir atsisakyti mūsų turto, bet jų pavyzdys nukreipia mūsų ekonominių pajėgumą padėti artimui. Taigi, supraskime, kad tai yra nelengvas uždavinys. Materialinės vertybės turi savyje kaž-ką iš piktosios dvasios. Apaštalas Paulius suprato tai geriau negu kiti, rašydamas: "Visų blogybių šaknis yra godumas pinigams. Daugelis. jų vaikydamiesi, nuklydo nuo tikėjimo ir patys save drasko aibe kančių". (1 Timotiejui, 6:10) Pasaulyje yra žmonių, kurie iš vienos pusės gali savo turto atsikratyti, pasirinkti varg-šų gyvenimą, o iš kitos - susibarti su kaimynu dėl menkniekių. Piktoji dvasia veikia mumyse ir aplink mus.

Reikia pripažinti, kad kiekvienam iš mūsų gal teks gyvenime susitikti, daugiau negu vieną kartą, su pagunda ne visiškai garbin-gu būdu praturtėti. Mums, kaip krikščionims, reikia tai pagundai nepasiduoti. Todėl, dar kartą pažvelkime į pirmąjį krikščionių su-sirinkimą Jeruzalėje. Per Jėzų Kristų, jo nariai turėjo vieną šir-dį ir vieną sielą, todėl, kad Išganytojas padėjo jiems išvengti pa-gundos mylėti savo turtą daugiau negu savo artimą.

Tegu ir šio apmąstymo skaitytojai rimtai pagalvoja apie čia iš-keltus klausimus, tegu pirmieji po Šventos Dvasios išliejimo lai-kai apšildo mus savo spinduliais ir padeda mums teisingai spręsti mūsų dabartines taip painias problemas.

ULRICHAS CWINGLIS

(1484. I. 1 - 1531. X. 11)

Po iškilmingai paminėtų, taip vadinamų, vokiečių reformatoriaus LIUTERIO METŲ, jo 500 metų gimimo sukaktuvių proga, šiomet prisimename kito - šveicarų reformatoriaus, Kalvino pirmtakūno Ulricho Cvinglio, taip pat 500 metų gimimo sukaktį.

Cvinglis (Huldrych Zwingli) gimė 1484 m. sausio 1 d. Wildhause, St. Gallen kantone, Šveicarijoje, ūkininko šeimoj, trečias iš aštuonių vaikų. Vos sulaukęs 5 metų amžiaus buvo atiduotas auklėti jo dėdei, Weeseno dekanui. Mokėsi Berne, studijavo Vienoj ir Basely. Turėjo išsigijęs bakalauro ir magistro laipsnius. 1506 metais buvo išventintas kunigu ir paskirtas klebonauti į Glarau. Čia jis veikė 10 metų, kartu tarnaudamas kapelionu šveicarų kariuomenės popiežiaus daliniuose.

Giliai išstudijavęs Šv. Raštą, jis pradėjo vis kritiškiau stebėti to laiko katalikų Bažnyčios paviršutiniškumą, už pinigų pardavinėjamus atlaidus, palaidą vienuolių gyvenimą. Lankydamasis Romoje, jis dar daugiau nusivylė bažnytinės hierarchijos aplinkuma, nesiderinančia su Šv. Raštu.

Liuterio reformacijos užiepta ugnis liepsnojo visoj Vokietijoj, nušviesdama visą horizontą ir ne vienam tų laikų reformatoriui būdama akstinu galimai aktyviau prie jos prisidėti, neišskyrus ir Cvinglio. Juo toliau, juo tvirčiau jame brendo Bažnyčios atnaujinimo idėja. Tačiau Glarau, kaip konservatyvus kantonas, nebuvo palanki vieta išeiti su naujom idėjom.

Savo iškalbingumu ir gerai paruoštais pamokslais Cvinglis pasidarė žinomas ir už Glarau ribų. Šis jo talentas pasiekė net patį vyskupą.

1518 m. Cvinglis kviečiamas klebonauti į Zuericho katedrą ir dėstyti prie katedros esančioje mokykloje. Šis pakvietimas buvo Cvinglio sutiktas su džiaugsmu. Zuerichas buvo visai skirtingos dvasios miestas. Būdamas Zuericho kantono sostine, jis ne tik buvo turtingas, bet visa jo racionali tvarkymosi forma, glaudus bendradarbiavimas bažnytinių ir politinių sluoksnių Cvinglio veiklai davė gerą dirvą veikimui, iš kurios jis tikėjosi susilaukti ir gerų vaisių. Anksti susipažinęs su Reasmaus Rotterdamiečio mokslu ir jo humanistinėmis idėjomis, į savo pirmąsias, grynai religines nusistatymą, Cvinglis pradėjo jungti ir politinius motyvus, tapdamas ne vien giliu teologu, bet kartu ir tvirta politine asmenybe. Šios abi sritys, kiek politika neprieštaravo religijai, virto Cvinglio reformacijos mokslo principu.

Katedros sakykla pasidarė jam puiki platforma, iš kurios jis, savo oratoriniais ir gerai paruoštais pamokslais, turėjo galimybę pasiekti įtakingiausius to miesto gyventojų sluoksnius, kas jam pilnai pasisekė. Iš čia jis sugebėjo patraukti savo pusėn Zuericho miesto tarybą, svarbiausią miesto valdomąjį organą, turintį lemiamos galios tiek religinių, tiek politinių įstatymų srityje, tačiau glaudžiai bendradarbiaujanti su kt. bažnyčios vyskupu ir jam duodanti laisvę religinių reikalų tvarkyme. Cvinglio patarimu, miesto taryba pirmiausia suspendavo pasninkų papročius, kas žinoma sukėlė didžiausią katalikų bažnyčios vadovybės pasipriešinimą. 1523 m. sausio mėn., po karštų ginčų su Konstancijos vyskupu, Cvinglis paruošė miesto tarybai memorandumą taip vadinamam pirmam disputui, išdėstydamas savo pažiūras ir argumentus, pagal kuriuos miesto taryba turi paspartinti reformaciją: perimti iš vyskupo valdžią ir pati tvarkyti bažnytinius reikalus. Miesto taryba tam pritarė, paimdama savo žinion bažnytinių reikalų tvarkymą. Tų pačių metų spalio mėn. Cvinglis paruošė kitą memorandumą antram Zuericho disputui, reikalaudamas uždrausti mišias, pašalinti iš bažnyčių paveikslus, altorius ir visus kitus mistiško pobūdžio elementus, paverčiant bažnyčias tikrais Dievo namais. 1525 m. Velykoms buvo pirmą kartą išdalinta komunija prie Dievo Stalo.

Netrukus Cvinglio reformacija buvo įvesta Berne ir Basely, kiek vėliau Strasburge ir kituose kaimyniniuose to meto Vokietijos miestuose.

Tačiau Cvinglis nepasitenkino iki šiol pasiektais religiniais reformacijos laimėjimais; jis norėjo šiuos laimėjimus ir politiniai sutvirtinti, pavartojant jėgą prieš 5 Šveicarijos kantonus, pasilikusius ištikimais katalikų Bažnyčiai ir persekiojančius Evangelijos skelbėjus. Jis norėjo juos įjungti į jo planuojamą federacinę Šveicarijos respubliką. Šiam tikslui protestantiškieji kantonai susijungė į savitarpinės pagalbos paktą, kai tuo tarpu katalikiškieji gavo pagalbos pažadą iš Austrijos, pasižadant eiti į pagalbą išlaikymui seno tikėjimo. Zuerichas ruošėsi karui. Tačiau neteko ginklo pakelti: katalikiškieji kantonai pažadėjo sustabdyti Evangelijos skelbėjų persekiojimus. Vis dėlto greit pasirodė, kad tai buvo tik tuščias pažadas, norint laimėti laiko kariuomenės paruošimui. Naujasis Evangelijos mokslo skelbimas buvo uždraustas ir jo skelbėjai ir toliau persekiojami. Evangeliškųjų kantonų skundai buvo ignorojami. Akivaizdoje tokios padėties, Zuericho miesto taryba, kurioje Cvinglis turėjo lemiamą žodį, nutarė priešą priversti ginklu priimti Zuericho reikalavimus. Tačiau Berno kantonui šiai idėjai pasipriešinus, buvo pasitenkinta ekonominėmis sankcijomis, būtent: sustabdyti įvairių prekių ir maisto produktų į priešo kantonus

siuntimą. Šis nutarimas sukėlė aršiausią katalikiškų kantonų pasipiktinimą: jie paspartino savo slaptą ginklavimąsi ir 1531 m. netikėtai užpuolė Zuericho gyventojus. Šie gi, nelauktai užpulti ir nepasiruošę karui, pasipriešino su 2000 vyrų prieš 4 kartus gausesnį priešą ir greit buvo prie Kappel sumušti. Cvinglis, buvęs šio žygio karo kapelionu, buvo sunkiai sužeistas ir paimtas į nelaisvę. Čia jis buvo verčiamas atlikti išpažintį ir melstis į šventuosius. Cvingliui atsisakius, jis buvo nužudytas (1531. X. 11) ir jo lavonas sudegintas, paliekant vėjui išnešioti jo pelenus.

C v i n g l i s i r L i u t e r i s - d v i s k i r t i n g o s a s m e n y b ė s

Liuteris ir Cvinglis buvo ne tik skirtingos, bet ir griežtai priešingos asmenybės. Pirmasis, kaip buvęs vienuolis, likosi ir toliau giliai religingu mistiku, besisielojančiu dėl žmogaus nuodėmių, politiniai konservatyvus monarchistas. Cvinglio teologijoje vyravo racionalus elementas antikinės dvasios įtakoje, būdamas pagrindu jo predestinacijos mokslui, jo simboliniams Šv. Vakarienes sakramento supratimui ir bendrai visai jo pažiūrų struktūrai. Šveicarijos valdymosi forma, glaudžiai jungdama bažnytinį gyvenimą su politiniu, turėjo taip pat daug įtakos Cvinglio pasaulėžiūros formavimui. Jis vadovavosi daugiau realiu protu negu jausmais ir kaip tik iš šio taško žiūrėjo į savo reformacijos mokslo misiją. Atsikėlęs į Zuerichą, aštriai kritikuodamas tuolaikinę katalikų Bažnyčią ir jos hierarchinę vadovybę, konsekventiškai siekė jos reformavimo. Jo tikslas buvo aiškus - atstatyti apaštaly laikų Bažnyčią, pašalinant iš jos viską, kas anos Bažnyčios vaizdui ir Šv. Rašto žodžiui neatitiko, kai tuo tarpu Liuteris, pagal galimybę palaikė tai, kas jam atrodė nebūtinai Šv. Raštui priešinga.

M a r b u r g o r e l i g i n i a i p a s i k a l b ė j i m a i

Po antrojo seimo posėdžio Speyery nutarimų, evangelikams grėse pavojus laisvam jų tikėjimo išpažinimui ir Evangelijos platinimui ateityje. Cvinglio idėjų šalininko Pilypo Hesseniečio iniciatyva, 1525 m. įvyko Marburge taip vadinami religiniai pasikalbėjimai, tikslu abejoms ev. Bažnyčioms rasti bendrą kalbą, koordinuoti veikimą ir ruošti kelią abiejų Bažnyčių suvienijimui, tuo išgaunant daugiau jėgos ir įtakos.

Nors šie pasikalbėjimai buvo pavadinti religiniais, gal būt tam, kad lengviau į juos įtraukti Liuterį, nebuvo apsieita ir be diskusijų politiniais klausimais, imant juos į pačią diskusijų pradžių. Čia Cvinglis pateikė Europos suvienijimo planą, blogiausiu atveju pa-

naudojant jėgą prieš kaizerį. Liuteris tam griežtai pasipriešino, kai tuo tarpu Cvinglis, gimęs ir brendęs skirtingose aplinkybėse, - ne monarchijoj, o demokratinėj valstybėj, kur patys piliečiai pasirenka valdymo formą, laikė realia priemone Europos suvienijimui po protestantizmo vėliava.

Didžiausias skirtumas, sukėlęs karščiausias ginčus, buvo Šv. Vakarienes sakramento supratimo klausimas, Cvinglis laikė šį sakramentą simboline Kristaus prisiminimo švente, kai tuo tarpu Liuteris jį suprato kaip mistiniai-fizinių Kristaus pasirodymą, kuris protui yra sunkiau prieinamas, bet, pagal Liuterį, teikia daugiau religinio orumo ir žadina tikinčiojo fantaziją. Dėl Cvinglio Šv. Vakarienes sakramento supratimo Liuteris tiek pasipiktino, kad išvadino Cvinglį bedieviu, o kas šio politines pažiūras liečia - nacionalistu. Nežiūrint to, kad dėl keturiolikos įvairių klausimų, kuriuos Cvinglis svarstė su Melanchtonu, o Liuteris su Cvinglio bendraminčiu Oekolampadiu, buvo susitarta, kai tuo tarpu neminint politinio, Šv. Vakarienes sakramento klausimas, pasirodęs pačiu svarbiausiu, nebuvo išspręstas. Kai Liuteris, paėmęs kreidą, ant stalo prieš save užrašė: "Tai yra mano kūnas!", diskusijos buvo nutrauktos. Cvinglis, su ašaromis akyse tiesė Liuteriui ranką, sakydamas: "Nėra žemėje kitų tokių žmonių, su kuriais aš norėčiau pasiekti vienybės, kaip Wittenbergiečiai", kai tuo tarpu Liuteris jam atkirto: "Jūs esate skirtingos dvasios!"

Tuo buvo baigtas Marburgo religinis pasikalbėjimas ne visai krikščioniškoj dvasioj. Abi evangeliškos Bažnyčios buvo paliktos eiti skirtingais keliais, nustodamos daug jėgos ir įtakos.

K a l v i n a s - C v i n g l i o r e f o r m a c i j o s t e s e j a s

Prancūzų reformatorius Jonas Kalvinas (Cauvin) dėl savo skelbiamo reformacijos mokslo turėjo palikti Paryžių ir atvyko į Baselį, kur pasirodė ir pagrindinis jo mokslo veikalas "Įvadas į krikščionišką Religiją". Iš čia jis pasitraukė į Italiją. 1536 m. buvo inkvizicijos priverstas Italiją palikti. Grįždamas į Šveicariją, sustojo Ženevoje ir, Farelis raginamas, sutiko čia pasilikti. Ženeva Kalvinui buvo atsparos taškas jo tolimesnei religinės ir politinės reformacijos kovai, kuri įvedė griežtą teokratinę valdymo formą.

1549 m. Kalvinui pavyko susitarti su Cvinglio pasekėjais, kurie pripažino Kalvino Šv. Vakarienes sakramento formą, nedaug tėsiskyrusią nuo Cvinglio. Taip visa teritorija, buvusi Cvinglio įtakoje, susijungė į vieną reformatų Bažnyčią.

Nors Kalvinas daugeliu atvejų buvo artimesnis Liuteriui, tačiau

Šv. Vakarienės sakramento supratimo skirtumai pasiliko ir toliau. Abi evangeliškos bendruomenės, liuteronai ir reformatai, pasirinko ir toliau eiti skirtingais keliais.

M. Z.

AUŠRA LIULEVIČIENĖ

LIUTERIS IR MŪSŲ LAIKŲ KRIKŠČIONYS

Kiekvieneriais metais šiuo laiku (sausio mėnesį švenčiame Krikščionių Vienybės savaitę) susirenkame patvirtinti mūsų, krikščionių, siekimą susitaikyti ir kartu melstis, kad mūsų visų Dievas jį lydėtų, remtų ir vestų. Metai iš metų siekimas nesikeičia - kaip iš pat pradžių jis yra buvęs, taip ir dabar tebėra: vienas Viešpats Jėzus Kristus, vienas tikėjimas, viena Dievo tauta, su gana drąsos ir vilties eiti į ateitį, į kurią pats Dievas mus kviečia ir pats Dievas veda. Tačiau metai iš metų keičiasi mūsų gyvenimas ir keičiasi pasaulis aplink mus, siūlydamas naujas, skirtingas progas - iš jų visų ne tik kiekvienas iš mūsų asmeniškai, bet ir ekumeninis judėjimas aplamai semiasi naujų, momentui tinkamų paskatų. Praeitais metais vieną prasmingiausių tokių paskatų mums davė mūsų bendra krikščioniškosios bendruomenės istorija - mūsų kalen-

Dr. M. Liuterio 500 gimtadienio minėjimą pravedę 1983. XI.13 d. „Tėviškės“ bažnyčioje, iš k. į d.: mkt. Alg. Kleinaitis, kun. J. Juozapaitis, prof. dr. Mart. Trautrimas, prelegentė dr. Aušra Liulevičienė, genr. supernt. kun. St. Neimanas, vysk. A. Trakis.

Foto M. Nagio

doriai mums atskaičiavo 500 metų nuo didžiojo Jėzaus Kristaus liudininko dr. Martyno Liuterio gimimo. Jau dabar galime matyti, kad ši sukaktis giliai palietė krikščionių susitaikymo troškimą ir ekumenines pastangas keliariopoj plotmėj. Palaiminga ironija, kad istorinio įvykio, surišto su krikščionių susiskaldymo tragika, prisiminimas dabar veikia kaip paskata ir nauja galimybė krikščionims vieni kitiems atleisti, suartėti ir bendrai pasidalinti savo istoriniu tikėjimo kraičiu. Bet ar ne Dievas, tiek Senojo, tiek Naujojo įstatymo Dievas, yra tas, kuris visada iš blogio daro gerą, kuris vis iš naujo kuria savo tautą, siunčia savo Dvasią ir atnaujina žemės veidą? Žvelgdami į tik ką pasibaigusius Liuterio metus, matome, kad Jis tą daro ir dabar, ir mes esame Jo didelių darbų liudininkai.

Pirmiausia, kaip jau visiems teko patirti, Liuterio sukaktuvinis metus įprasmino nuostabiai didelis darbas krikščioniškosios teologijos srityje, sutartinai atliktas katalikų ir liuteronų teologų, kurie darbavosi ištisus dešimtmečius, kad parūpintų mums visiems tvirtą ir neabejotiną pagrindą, kaip iš praeities konfliktų pradėti pereiti į susitaikymą. Savo darbą Bendroji Romos katalikų ir liuteronų komisija, paskirta 1973 metais Vatikano Sekretoriato Krikščionių Vienybei Siekti ir Pasaulinės Liuteronų Federacijos, vainikavo kaip tik praeitais metais, išleisdama pareiškimą Liuterio 500 metų sukakties proga, vadinanti Martyną Liuterį "Jėzaus Kristaus liudytoju" ir nubrėžianti gaires Reformacijai suprasti, jos rūpesčius panaudoti ir pratęsti mūsų laikais. Iš katalikiško taško, kas buvo teologų pasiekta, tai Liuterio palikimo nedvejojantis įglaudimas į visą krikščioniškąją tradiciją ir pripažinimą, kad Liuteris yra autentiškas jos atstovas, kad jis yra balsas, kurio mes ir šiandien turėtumėm klausyti. Jo skelbtoji žinia - kad Dievas yra maloningas žmogui, nuodėmę atleidžiantis, kad krikščionis yra pašauktas gyventi absoliučiu pasitikėjimu savo Dievu, kyla iš pačios evangelijų širdies - Jėzaus Kristaus Dievo Karalystės skelbimo. Dėl centrinės Liuterio skelbimo dalies - jo aiškinimo, kad žmogus yra išteisintas Dievo akyse, krikščionims nėra ko nesutarti. Tokios išvados priėjo Amerikos katalikų ir liuteronų komisija, studijuojanti teologines problemas ir vedanti tarpusavio dialogą jau nuo 1965 metų. Komisija taip pat pabrėžė, kad visiems krikščionims yra bendra kaip tik tokia tikėjimo sąvoka, kurią kėlė Liuteris: tikėjimas pačia savo esme nėra tų ar kitų dogmų išpažinimas, tai ar kitai bažnytinei bendruomenei priklausymas, toks ar kitoks gyvenimo būdas, bet viso asmens angažavimasis, esminis krikščionio atsiliepimas į Dievo teikiamą malonę. Ir, kaip Bendroji Romos katalikų ir liuteronų komisija savo pareiškime pažymi, iš Liuterio palikimo mes visi galime ir turime toliau mo-

kytis. Šis teologų įdėtas darbas ir pasiektas sutarimas yra nepaprastos svarbos žingsnis ekumeniniame judėjime. Ir todėl, kad jis visai neatsitiktinai sutampa su didžiąja Liuterio sukaktimi, jau savaime įprasmina šią sukaktį pačiu reikšmingiausiu būdu.

Bet, nors grindžiamoji reikšmė krikščionių vienybei ateina iš teologų pastangų, Martyno Liuterio sukaktis jau yra turėjusi pasekmių ir kitose plotmėse - nemažiau svarbi yra jos įtaka ir eilinio krikščionio galvosenai ir jausenai istorinio Bažnyčios suskylimo atžvilgiu. Praėjus Liuterio metams, mes visi gyvename teisingu išpūdžiu, kad šis suskilimas galėjo būti išvengtas, ir kad dabartyje, kadangi istorijos nebeižinanoma perrašyti, jis gali būti pergailėtas, ir kad jis iš tikrųjų abiejų pusių pastangomis jau dabar yra pergailimas. Praeitų metų rudenį beveik kas savaitę skaitėme spaudoje šv. Tėvo Jono Pauliaus II raginimus Liuterio sukaktuvių metų proga sustiprinti abipuses pastangas vieni kitus suprasti, Liuterio asmenybę ir įtaką gerbti, vertinti ir ieškoti pilnos krikščionių vienybės. Pirmą kartą istorijoje šv. Tėvas meldėsi liuteronų bažnyčioje ir kartu kalbėjo Martyno Liuterio maldą už krikščionių vienybę: "Šventąja Dvasia suvienyk visa tai, kas yra išblaškyta, suvienyk visa, kas yra suskilę, atbaik tarpusavio vienybę." Ir mes patys, lietuviai, įstengėme susitikti net dviejuose didesnio masto Liuterio sukakties paminėjimuose - Toronte ir Chicagoje, liudydami, kad Liuteris - jo mokslas, jo asmuo, jo mintys, jo gyvenimai yra bendras mūsų paveldėjimas, ir ieškodami jame sau patiems atramos ir stiprybės mūsų amžiaus sukuriuose. Tą įstengėme padaryti ir mūsų spaudoje - "Mūsų Sparnai", "Aidų" kultūros žurnalas, "Tėviškės Žiburiai", "Draugas" visi savaip minėjo Martyno Liuterio 500 metų sukaktį, bet pro visus švietė krikščionių vienybės mintis ir troškimas. Tą priėmėm beveik kaip savaime suprantama, bet dar daugelis mūsų galėtų prisiminti laikus, kada nieko panašaus lietuvių tarpe nebūtų buvę galima net įsivaizduoti. Tad jau dabar, dar tik Liuterio metų užsklandoje, žvelkime atgal ir džiaukimės - esame buvę apdovanoti skaidresniu žvilgiu, didesniu savo tikėjimo tradicijos lobio pajutimu, stipresnės meilės vieny kitiems iššaukimu, tvirtesne viltimi eiti į ateitį. Ir už tai dėkokime Viešpačiui, mūsų Dievui, kuris per Liuterio metus norėjo mums siųsti šią malonę.

Bet, visa tai patyrę, toliau žvelgiame į ateitį - ką iš Liuterio metų išsinešėme, ką ugdysime ir tikėsime, kad duos vaisių? Liuterio teologinis palikimas be galo turtingas - ir jo mes čia dabar negalime imtis nagrinėti. Bet tris jo gijas norėčiau pakartoti, kaip ypač svarbias ir reikšmingas mūsų gyvenimui, kurie esame savojo amžiaus vaikai ir turime rungtis su savojo laiko problemomis. Pirmoji ir pati pagrindinė: Liuteris visiems laikams priminė, iš-

ryškino, ar net galėtumėm sakyti į krikščionybę grąžino individualumo pradą krikščioniškoje pasaulėjautoje, teologijoje ir gyvenimo būde. Krikščionio Dievas yra asmeniškasis Dievas, mano Dievas, Dievas man - mano gyvenimo pagrindinis duomuo, ne kažkokia atsaji žmogiškų visuomeninių struktūrų, net jeigu jos būtų ir organizuotos, ir bažnytinės, dalis. Šitą tiesą, Liuterio baisių dvasinių kančių ir iškovotų vidinių kovų išdavą, šitą jo pergyvenimą, patikėtą visoms ateinančioms krikščionių kartoms, mes turime labai saugoti, nes esame nuolatiniame pavojuje jį vėl prarasti, ir ypač mūsų laikais. Visur pasaulyje vėl be galo ilgimasi kolektyvizmo, o ypač jo ilgisi kai kurios dabartinės krikščioniškos teologijos kryptys. Smerkiamas asmeniškasis rūpestis savo sielos išganymu, savo laime, savo išsipildymu. Visur mums bandoma įteigti, kad svarbiausias žmogaus žymuo nėra jo nepakeičiama individualybė, jo vienkartinis, Dievo jam dovanotas asmeniškasis gyvenimas - su jo rūpesčiais, siekiais, ribotumais ir amžinuoju tikslu, bet jo priklausymas kokiai nors klasei: turčiams, vargšams, juodiems, baltiems, vyrams, moterims, tai ar kitai tautai, pirmam, antram, trečiam ar ketvirtam pasauliui, ir taip be galo. Asmens narystė vienoje iš šių klasių kokiu tai būdu turinti jį vesti į išganymą. Priešingai visoms šitoms abstrakcijoms, Liuteris savo gyvenimu mums liudija, kaip prieš jį šv. Paulius ir šv. Augustinas, kaip po jo Soren Kierkegaard ir mūsų amžiaus egzistencialistai, kad tik savimi, savo vienatvėje, ir tik visa savo asmenišką gyvenimą konkretybe žmogus susitinka su Dievu - ne per visuomenines struktūras, kurios ne vien dabar, bet ir visada yra knibždėjusios pasaulyje, ir kuriose žmogus lygiai taip lengvai gali pasimesti dabar, kaip jis buvo pasimetęs viduramžinėje bažnyčioje. Tik pats Dievas ateina ir pasimetusių žmogų vėl suranda, besąlyginiai ir betarpiškai siūlydamas jam išganymą.

Ir jeigu šitaip yra - ir taip tikrai yra, nes Liuteris teisingai skaitė Dievo siūdomo išganymo žinią Jėzaus Kristaus skelbime, Naujojo ir Senojo Testamento raštuose, tai tada ir žmogaus atsiliepimas Dievui tegali būti tikrai toks, kokį jį nubrėžė ir apibūdino Liuteris. Ir tai yra antroji gija iš Liuterio palikimo, kurią norėčiau priminti. Tikėjimas yra visiškasis pasitikėjimas Dievu, apie kurį kalba ir Viešpats Jėzus Kristus mūsų šiose pamaldose girdėtame skaityme: "nesirūpinkite, ką valgysite ar ką gersite, ir nebijokite - jums yra pažadėta karalystė" "Ar šitaip suprasto krikščioniško tikėjimo mums reikia? Taip - savo širdy kiekvienas žinome, kad nieko taip labai mums nereikia, kaip galėjimo pasitikėti, kad šitame pasaulyje, savo pačių sunarplio to ir niekaip neištaisomo gyvenimo painiavose galutinai nežūsime. Ir kaip tik šičia iš Liuterio išgirstame trečiąją gerosios žinios dalį - visiškasis ir be-

Kurt. Hypatia Y. Petkuvienė su kun. Fr. Skėriu prie dr. M. Liuterio paminklo Wormse 1983.VI.12 d.

sąlyginis pasitikėjimas Dievu gimdo ne bejėgiškumą (nors, deja, daugelis žmonių istorijos slinkyje yra sau šitokią keistą išvadą susidarę), bet drąsą: lygiai kaip Jėzus Kristus girdėtame jo žodyje žada mums - "nebijokite, jums yra pažadėta karalystė". Šitą drąsą mums paliudijo Liuteris visu savo gyvenimu. Šitos drąsos mums labiausiai trūksta. Per daug mūsų amžiaus vaikų kasdieninis gyvenimas yra pasidaręs vien tik beviltiška pastanga kaip nors išsilaikyti, nebūti sugniuždytiems šeimos, darbovietės, piniginių rūpesčių - vien tik prastumti vieną dieną kaip nors po kitos. Tada ateina skausmas, kurio beveik nepakeliame - palūžusi sveikata, senatvė, nepergalima vienatvė, neišbrendama neviltis, kad jau daugiau savo gyvenime nebepasieksime, ko norėjome, klinikinė desperacija. Galop mirtis - kurią kiekvienas turime pasitikti visiškai vienas, savo paties išgalėmis; miršta ne klasės, ne grupės, ne tautos, miršta asmuo - tu ir aš. Ir ką mes galime prieš visa tai pastatyti? Tik tai tikėjimą, ir tik tai tokį, apie kurį mums kalbėjo Liuteris, o prieš jį Viešpats Jėzus. Liuteris vienoje savo velykinėje giesmėje rašė: Šventas Raštas skelbia, kaip viena mirtis prarijo kitą - mirtis pavirto į pašaipą, Bet šaipymasis iš mirties yra niekas kitas kaip pasitikėjimas Dievu. Tik tai pasitikėdami Dievu įstengsime mirti. Ir tada staiga pamatome, kad pasitikėdami Dievu, įstengsime ir gyventi.

Ir įstengsime gyventi, įsiklausydami į Viešpaties Jėzaus Kristaus žodžius, kuriuos prieš 500 metų krikščioniškos tradicijos

slinktyje pakartojo mums Liuteris:

kad Dievas' yra Viešpats, ir kad svarbiausias atsiliepimas Dievui yra pasitikėjimas Juo,

kad Dievo malonė ne suvaržo, bet išlaisvina žmogų - tarybai Dievui ir savo broliams ir seserims,

kad krikščionio ryšys su Dievu yra asmeniškasis,

kad krikščioniškos bendruomenės turi nuolat atsinaujinti, paklusdamos Dievo žodžiui.

Visas šias tiesas yra įmanoma išversti į mūsų amžiaus kalbą, ir iš naujo girdėti Dievą, kalbantį į mus. Ir pagaliau, taip kaip Liuteris jau savo mirties patalė, mes galime laukti, kad pats Dievas atskleistų mums savo gailestingumą, apreikštą Jėzaus Kristaus evangelijoje, prisipažindami, kad mes esame elgetos.

P. S. Šią paskaitą prelegentė skaitė 1984 m. sausio 22 d. Krikščionių Suartėjimo savaitės proga Čikagos lietuvių reformatų bažnyčioje, 5230 So. Artesian Ave.

Redakcija

VANCOUVER 1983

1983 m. nuo liepos 24 d. iki rugpjūčio 10 d. vyko Vancouver, Kanadoje, 6-sis Pasaulio Bažnyčių Tarybos suvažiavimas šūkiu: "Jėzus Kristus - pasaulio gyvenimas". WCC (World Council of Churches) reprezentuoja 400 milijonų krikščionių, priklausančių 300 Bažnyčių. Mūsų Ev. Reformatų Bažnyčia Lietuvoje iki šiol juridiniai yra tos organizacijos narys, nors sąrašuose ji jau nebefigūruoja. Be abejo ilgas metus tylėjimas iš mūsų Bažnyčios Lietuvoje centro, Biržų, prisidėjo prie dabartinės padėties. Reikia tikėtis, kad mums, iš laisvojo pasaulio tarpininkaujant, galima būtų tos Bažnyčios narystę atstatyti. Čia apsiribosime tik trumpomis žinutėmis apie to suvažiavimo eigą ir nutarimus.

Į Vancouver suvažiavo virš 5000 žmonių. Dauguma jų buvo moterys ir nepaprastai didelis skaičius jaunimo. Statistiniai daviniai yra tokie: 6 į atsargą išėję prezidentai; 24 į atsargą išėję Centrinio Komiteto nariai; 847 Bažnyčių delegatai su balsavimo teise (63 Bažnyčios delegatų neatsiuntė); 23 delegatai su WCC bendradarbiaujančių Bažnyčių; 32 Romos Katalikų Bažnyčios akredituoti stebėtojai; 84 konsultantai; 90 narių iš įvairių bažnytinių organizacijų, pav. Pasaulio Misijų Sąjungos ir pan.; 87 stebėtojai iš įvairių tautų Bažnyčių tarybų; 7 oficialūs delegatai iš Kanados Bažnyčių, svečio teisėmis; 159 pagalbininkai (amžius tarp 18-30 m.); 168 WCC darbuotojų iš Ženevos ir 194 kooptuoti vertėjai,

NEW WCC CENTRAL COMMITTEE OFFICERS: Rev. Dr Heinz J. Held, FRG, Moderator; Dr Sylvia Talbot, USA, Vice-Moderator; and Metropolitan Chrysostomos of Myra, Ecumenical Patriarchate, Vice-Moderator

NEW WCC PRESIDENTS

*Dr Marga Bührig
Switzerland*

*Most Rev. W. P. K.
Makhulu, Botswana*

*Dame R. Nita
Barrow, Barbados*

*Very Rev. Dr Lois M.
Wilson, Canada*

*Metropolitan Paulos
Mar Gregorios, India*

*Patriarch Ignatios IV
Syria*

*Bishop Johannes
Hempel, FRG*

*Rev. Dr W. A. Visser 't Hooft
Honorary President*

tekstų ir pareiškimų aiškintojai, apie 850 spaudos reprezentantų. Kiti buvo akredituoti svečiai iš viso pasaulio, t. p. iš kraštų už geležinės uždangos (Sovietų Sąjungos, Lenkijos, Čekoslovakijos ir pan.) Moterų procentas tarp delegatų padaugėjo iš 9% - Uppsala, 1968 - iki 30. 46% Vancouver, 1983 m.

Kun. P. Dilys

JURGIS JAŠINSKAS

PROF. VACLOVAS BIRŽIŠKA

(Tęsinys)

Prof. Vaclovas Biržiška, gyvendamas pas mus So. Bostone, ne vieną kartą buvo užsiminęs apie savo pirmuosius įsikūrimo žingsnius šitame krašte. "Pania, (tai dažnas intarpas jo kalboje) atvažiavęs į Ameriką ir apsistojęs pas Devenius, aš nedykinėjau. Dirbau ūkyje", sakydavo jis.

- O kokią darbą dirbote: šieną pjovėte, rugius kirtote ar dirvą arėte?

- Ne, svarbesnes pareigas atlikau.

- Kokias, būtent?

- Pania, vištas ganiau...

Tuo ir pasibaigdavo mudviejų tuo reikalu pašnekesys.

Rašydamas platesnio masto atsiminimus apie prof. Vaclovą ir norėdamas sužinoti jo tikrąsias pareigas ir darbą Devenių ūkyje, laiškų užklausiau Mūsų Sparnų dabartinių redaktorių Petrą Bružą, kuris anais laikais kartu su profesoriais Mykolu ir Vaclovu gyveno Devenių ūkyje. Į tą mano klausimą Petras Bružas davė išsamų atsakymą, kurį čia ištisai pakartoju:

"Dėl Vac. Biržiškos darbų pas Devenius. Pirma, gal bendrai apie mūsų gyvenimą pas Devenius. Ten buvo stambokas ūkis. Devenis pirko jį iš vieno milijonieriaus. Didelė dalis buvo miškas ir krūmai. Buvo du dideli sodai (gerokai apleisti), aerodromas ir dirvnuojanti žemė. Be didoko, gyvenamo namo su 10 - 12 miegamųjų, buvo keli bungalovai (nameliai šeimoms), paukščiams pastatas, tvartai, daržinės, ūkio mašinoms ir padargams didelis pastatas, klėtys. Netoli gyvenamo namo buvo nemažas prūdas maudytis. Ūkyje buvo du sunkvežimiai, dvi lengvos mašinos ir traktorius. Gyvo inventoriaus - 4 karvės, viena jojimui kumelė, būrys vištų ir gal virš 100 kalakutų.

1949 m. atvažiavęs, aš ten radau: prof. Mykolą Biržišką su žmona, prof. Vaclovą, Emiliją Vaišnoraite (Devenienės jaunystės draugę), V. Tursą, buvusį smulkių ūkio šakų instruktorių. Po kelių dienų atvažiavo agr. Viktoras Karosas ir 3 Deveniai - Mykolas, Alena ir duktė Dalytė (dabar Bobelienė). Dalia tada studijavo, o abu sūnūs jau buvo baigę ir jų namie nebuvo.

Po kelių poilsio dienų, susipažinęs su padėtimi, sumaniau su šia gauja pradėti tvarkytis. Pasišnekėjęs su dr. Deveniu apie ūkiškus reikalus ir gavęs jo pritarimą, perėmiau to ūkio reikalus. Vienų pietų metu visiems įnamiams pasiskelbiau "bosu". Visi su tuo sutiko. Daktaras Devenis beveik visą dieną buvo užimtas savo kabinete, kuris buvo Waterbury. Parvažiudavo tik pietums ir vakarienei. Būdamas laisvas kelias valandas, visada ką nors dirbdavo ar su traktorium, ar su sunkvežimiu. Visas mano bosavimas, aišku, buvo iš linksmosios pusės. Visi tai suprato ir priėmė. Viso šio kolektyvo priežiūrai paskyriau prof. Mykolą Biržišką su inspektoriaus titulu. Tas jam labai patiko. Jis laiks nuo laiko pro mus, dirbančius, praeidavo (išdidžiai rankas ant nugaros sunėręs). Prof. Vaclovas buvo eilinis darbininkas kaip ir mes visi. Be viso kito darbo, jis kasdien surinkdavo vištidedėje kiaušinius ir perduodavo moterims. Moterys rūpinosi paukščių lesinimu.

Didžiulis sodas buvo gana apleistas - apžėlę medžiai ataugomis (vilkais), kurios stebė vaismedžius. Nutarėme tas ataugas pašalinti. Atitinkamas žirkles daviau ir prof. Vaclovui, kuris labai rūpestingai darbavosi. Pamatęs ateinant prof. Mykolą, tyčia prof. Vaclovą garsiai išpėdavau: "Prof. Vaclovai, inspektorius ateina, gyviau pajudėk!" Jis visada reaguodavo priekaištu: "Ko tu, pania, po velniam, nori iš manęs? Aš dirbu kaip ir kiti". Prie namo lauke buvo pakabintas gongas sušaukti darbininkus pietums.

Vakarais vykdavo arba disputai įvairiomis temomis, arba šachmatų lošimas. Dažniausiai lošdavo prof. Vaclovas su Viktoru Karosu; ir jie abu bardavosi. Kiekvieną dieną vakare, kada sueidavome į savo miegamuosius kambarius, prof. Vaclovas ligi 3-4 ir net 5-tos valandos ryto rašydavo mašinėle savo užrašus, nes jo rankos braižas pašaliniams buvo sunkiai įskaitomas. Jis dar perrašydavo ir prof. Mykolo darbus (prof. Mykolo rankraštis buvo dar sunkiau įskaitomas). Prof. Mykolas pataisydavo ir jo (Vaclovo) rašinių kalbą.

Kiek prof. Mykolas buvo lėtoko, ramaus būdo, tiek prof. Vaclovas buvo gana aštraus, karštoko. Greit ir aštriai reaguodavo. Turėjo labai gerą atmintį. Mėgo kompaniją. Leido sau ir gerokai išigerti. Kada mes visi ten apsipratom, buvo labai jauki ir net linksma atmosfera. Dažnai savaitgaliais kur nors mus visus išveždavo. Ar tai į svečius, ar net su paskaitomis. Visi dalyvavome ALT-os kon-

Po krikšto, kurį atliko Biržų reformatų bažnyčios kun. Reinholdas Moras Klausučių km. Bružų sodyboje (1984.III.3). Nuotraukoje iš k. į d.: R. Bružas, A. Balčiauskienė, kun. R. Moras, motina D. Bružaitė-Verkulevičienė, tėvas J. Verkulevičius ir kūmai.

grese New Yorke 1949 metais. Mes su Viktoru Karosu abu atstovavom reformatų Kolegiją ir jos vardu kongresą pasveikinom. Ten pirmą kartą sutikau Emiliją Railienę su dukra. Kongresas buvo labai didelis, gal apie 1000 dalyvių. Tribūnoj sėdėjo ir Biržiškos. Devenienė išdrožė ugningą "spyčių". Mums visiems, aišku, nekainavo nieko, apmokėjo Deveniai. Ten išbuvom dvi dienas.

Vaclovas skaitė save reformatu, lygiai kaip ir Viktoras. Kartą prof. Viktoras Čikagoje Lietuvių Auditorijoje laike SLA konferencijos į ausį pasakė: "Ir aš esu reformatas". Konferencijoj dariau kuriuo ten reikalu pranešimą ir paminėjau įnašą reformatų lietuvių gyvenime. Tas įvyko vakarienės metu. Sėdėjome šalia su prof. Viktoru...

Dar kiek apie Vaclovą Biržišką. Kiek teko stebėti, jis buvo gana kaprizingas. Apie jo kaprizus man papasakojo p. Biržiškienė, Mykolo žmona. Ir čia, pas Devenius, kad ją paerzinti, vakare jai pasakė, kad eina pasikarti (jie dėl ko tai susibarė). Buvo tamsi naktis. Vėlai naktį, kada visi jau miegojo, jis tyliai grįžo į savo miegamąjį. "To, panią, įvariau bobai strioko". Visai kitoks buvo Mykolas: ramus, tylus, per dienas rašydavo užsidaręs savo kambary".

1954 metais prof. Vaclovas Biržiška buvo atleistas iš Lietuvių Enciklopedijos vyriausio redaktoriaus pareigų. Tų pačių metų gruodžio 4 dieną, tebesitęsiant mūsų spaudoje ginčams (vieni už, kiti - prieš) dėl to atleidimo teisėtumo, Bostono Lietuvių Rašytojų Klubas surengė prof. Vaclovo Biržiškos mokslinės veiklos pagerbimo ir jo 70 metų amžiaus sukakties minėjimą (jis yra gimęs 1884 metų gruodžio 2 dieną. Šiomet jam būtų sukakę 100 metų). Apie tą pagerbimą ir minėjimą Naujienų nr. 300 buvo atspausdintas mano reportažas, iš kurio paduodu vieną kitą ištraukėlę:

"... Teko dalyvauti ne viename mūsų pasižymėjusių asmenų pagerbime, tačiau šis pastarasis man padarė didžiausią įspūdį. Dar daugiau: jis mane įtikino, kad lietuviškoji visuomenė, kai yra svarbus reikalas, moka būti vieninga. Jos nėra pajėgę suskaldyti įvairių įvairiausių tarpusavio ginčai bei įvairiausių politinių ir pasaulėžiūrinių kryptių vienas kitam priešingi pasireiškimai... Prelatų M. Krupavičiaus, Juro, kanauninko M. Vaitkaus, diplomatų šefo St. Lozoraičio ir visų mūsų diplomatų asmeniniai sveikinimai telegramomis, laikraščių redakcijų, organizacijų bei pavienių žymiųjų asmenų laišakai iš daugelio pasaulio kraštų sudarė nepaprastai įspūdingą nuotaiką, kurią pergyveno minėjimo salę sausakimšai pripildę vietiniai lietuviai ir pats jubilatas. Toji nuotaika taip uždegė minėjimui vadovavusį Bostono Lietuvių Rašytojų Klubo pirmininką Antaną Gustaitį, kad jis dar labiau įkaitino visus dalyvius dramatiška fraze: "... Šiandien mūsų minimas ir čia pagerbiamas mokslo vyras yra profesorius. Taip, jis yra profesorius, bet ne visai pilnas. Jam dar kai ko trūksta. Taip, nedaug: išmetėme jį iš darbo, kurio niekas kitas nesugebės dirbti. Gal jis gaus bedarbio pašalpą, o gal ir ne. Jis dar turi švarką. Nuvilkime jam ir tą ir nuvarykime jį į patiltę". Po tų žodžių pašoko pats jubilatas ir, tarytum priesaikai iškėlęs ranką, sušuko: "nepasiduosiu nepasiduosiu!"

Po tokio visuotino profesoriaus pagerbimo, kuris, be abejonės, jį moraliai labai sustiprino ir suteikė jėgų pergyventi ateinančias vargo dienas, prasidėjo niuri profesoriaus kasdienybė. Būdamas L. E-jos vyr. redaktorium, jis turėjo kambarėlį tos enciklopedijos leidėjo namuose. Atleistas iš darbo, jis buvo priverstas apleisti ir savo turėtą kampelį. Kur jis keletą mėnesių buvo prisiglaudęs, nežinau. Juo rūpinosi ir jį globojo Bostone gyvenę rašytojai ir poetai: Stasys Santvaras, Antanas Gustaitis ir Bernardas Brazdžionis.

1955 m. liepos mėnesį (tų metų vasara buvo itin karšta ir tvanki) mane pas mūsų artimą bičiulį šeimyniškame pobūvyje sutikę, Stasys Santvaras ir Antanas Gustaitis puolėsi maldauti: "Prof. Vac. Biržiška neturi kur gyventi. Tavo bute, prie salionėlio, yra tuščias kambarėlis. Priimk profesorių į jį".

"Ką jūs šnekate, vyrai? Gyvenu trečiame aukšte. Stogas plokščias. Bute jokio vėsinimo nėra, o saulė kambarius iki dusinimo įkaitina. Norite be laiko profesorių karštyje iškepti ir jį, jam belaipiojant į trečią aukštą, visai pribaugti".

Atstatyto tilto į Biržų Radvilų pilį poliai pamūryti ant tų pačių buv. pamatų.

"Mes tą padėti žinome. Tik ji ne tokia jau bloga, nes profesorius pas jus tik laikinai gyvens. Netrukus B. Brazdžionis su šeima kraustysis gyventi į Kaliforniją. Jis, į ten važiuodamas, pasiims profesorių ir palydės jį iki Čikagos. Ten gyvena jo brolis prof. Viktoras. Pas jį Vaclovas ir galės apsigyventi. Be to, žinai, Čikagoje yra daug prof. Vaclovo prietelių. Tai ne Bostone. Jis ten nebus paliktas be globos. Padėk, Jurgi, profesoriui..."

Negalėjau patenkinti jų prašymo, nepasitaręs su Lydija ir mūsų trejų metelių dukrele Giedre. Joms išaiškinau reikalą ir galutiną sprendimą palikau jų nuožiūrai. Jos pasiūlymą priėmė palankiai: motina išaiškino mažytei Giedrei, kad profesorius neturi nei tėtės, nei mamytės ir jam labai reikalingas tas nuošalus mūsų buto kambarėlis. Jos abi susitarė būti profesoriaus prižiūrėtojomis ir globėjomis.

Po poros dienų, grįžęs pavakaryje iš darbo, radau profesorių sėdintį saulės prikaitintame salionėlyje. Su juo buvo ir jo mažoji "globėja" - mūsų Giedrė. Jiedu jau buvo suspėję susibičiulianti. Kai motina ruošėsi virtuvėje, profesoriaus mažoji "globėja" atbėgo pas jį ir, matydama be darbo sėdintį naują mūsų šeimos narį, užsirūstino: "Pone profesoriau, kodėl jūs sėdite be darbo?"

Pirmą kartą sveikindamasis ir asmeniškai prisistatydamas,

profesorius juokdamasis papasakojo man, "kaip jo mažoji šeimininkė ją "išbarė" dėl "tinginiavimo", ir apie tarp juodviejų užsi-
mezgusią prietelystę. Esą, ji, ant jo kelių atsisėdusi, net jo ūsus
papešiojo, norėdama įsitikinti, ar jie nepriklijuoti, kaip jie jos tė-
tei priklijuojami, kai jis eina į sceną vaidinti. Vėliau mažosios
Giedrės ir profesoriaus pirmoji draugystė tapo jų abiejų tarpusa-
vio meile: ji, slėpdamosi nuo motinos, atslinkdavo pas profesorių,
kuris ją vaišindavo sausainiais ir, pasisodinęs ant kelių, leisdavo
papešioti jo ūsus, o ji už tai atsilygindavo jam apsikabinimu ir pa-
bučiavimu. Net paskutinę pas mus buvimo dieną, kai profesorius
nėjo pietauti į valgyklą, laukdamas atvažiuojant Devenių sūnaus,
turėjusio nuvežti ją Kalėdų švęsti pas Devenius, profesorius ir
mažoji Giedrė kartu vaišinosi motinos iškeptais blynais. Profeso-
rius, savų neturėdamas, labai mylėjo mažus vaikus. Tą įrodė ir
lankydamasis pas Stasį ir Eleną Santvarus, tada auginusius savo
sūnų Agą, deją, nukirstą vėžio ligos...

Jo pirmąją pas mus atsikraustymo dieną turėjome su profeso-
rium "kivirčą": jis paprašė pasakyti, kiek nuomos už kambarėlių,
įskaitant ir kasdieninius pusryčius, turės mokėti? Atsižvelgdami į
jo vargingą finansinį pajėgumą, aš ir mano Lydija buvome iš anks-
to aptarę tą mokestį. Jis buvo gana žemas. Išgirdęs pasakytą su-
mą, profesorius šokte pašoko:

"Kaip tai, tik tiek? Pania, aš nesutinku! Ne, negaliu sutikti. Netei-
singa, nenoriu pusvelčiui gyventi! Aš turiu pinigų: Amerikos val-
džia man moka už tai, kad aš nieko nedirbu." (Jis tada, berods,
gaudavo tik 90 dolerių mėnesinės pensijos). Šiaip taip suradome
kompromisą ir jis nebesiginčijo. Pietauti jis eidavo į So. Bostono
West Broadway lietuvių Gedučių laikomą valgyklą. Kai būdavo la-
bai blogas oras, jam pietus pagamindavo mano Lydija. Pavalgęs
pietus, tuojau kišdavo pinigus. Tiek, kiek jis mokėdavo už pietus
valgykloje. Jeigu šeimininkė atsisakydavo pinigų priimti, jis pa-
likdavo juos po lėkšte, o vėliau išimanė juos atiduoti savo mažajai
mylimajai Giedrei. Mes, besiginčydami su juo dėl kambario nuo-
mos arba dėl pripuolamų pietų, dar nežinojome jo būdo savybės,
kurią tik 1981 metais istorikė Vanda Daugirdaitė-Sruogienė pas-
kelbė Draugo dienraščio priede lapkričio mėnesio 14 d. numeryje.
Ten, tarpe kitų dalykų apie prof. Vaclovą Biržišką, yra atspausdin-
tas toks paties profesoriaus rašytas laiškas:

"... Tu žinai mano būdą - esu cholerikas. Tam tikru momentu
galiu būti įsiutęs, ypač kada paliečiama mano skaudžiausioji vieta
- fizinis ir dvasinis nepriklausomumas - aš kartais galiu padaryti
tokius (neįskaitomi žodžiai), kokių niekad nebūčiau padaręs... man
kiekviena dovana, kad ir daroma iš geriausios širdies, yra be galo
sunki, nes man nėra skaudžiausio dalyko, kaip jaustis ubagu, gyve-

nančiu išmaldomis".

Tame pat Draugo priede atspausdintame istorikės Vandos Daugirdaitės-Sruogienės straipsnyje yra šitoks pasisakymas apie prof. Vaclovą Biržišką:

"Pradėjęs dirbti Lietuvių Enciklopedijoje Bostone buvo visai suirusiais nervais, ligonis. 1925 m. atlaikė širdies smūgį, bet jo pasekmes visą laiką jautė, vargino skausmai krūtinėje. Pagaliau pavargęs, persidirbęs ir suskaudęs nuvyko į Waterburį pas Devenius, pakviestas ten praleisti Kalėdų šventes..."

Nežinau, kokiais duomenimis remdamosi, istorikė Vanda Daugirdaitė-Sruogienė šitokią liudijimą apie prof. Vaclovą Biržišką pateikė. Ji tų duomenų taip pat nepamini, ką būtų turėjusi padaryti. Aš, kartu su profesorium Vaclovu Biržiška gyvenęs vienoje pastogėje, kasdien su juo susitikęs ir atviriausiai pasišnekėjęs per paskutinį pusmetį prieš jo mirtį, niekada iš jo nebuvau girdėjęs nusiskundimų tais negalavimais, kuriuos mini istorikė V. Daugirdaitė-Sruogienė. Todėl drįstu tvirtinti, kad šiame dalyke istorikė yra visiškai suklydusi. Visų pirma dėl to, kad atleidus jį iš vyr. redaktoriaus pareigų L. E-joje ir dėl to atleidimo užvirusioje diskusinėje dvikovoje dalyvavęs vienas pagrindinių tos enciklopedijos redaktorių - Pranas Čepėnas, berods, Naujienose akivaizdžiai įrodė, kas su prof. Vaclovu Biržiška buvo galima dirbti ir ruošti tos enciklopedijos naujus tomus, tik reikėjo pažinti vyr. redaktoriaus būdą ir charakterį, jį suprasti ir prie jo prisitaikyti. Istorikas ir L. Enciklopedijos redaktorius Pranas Čepėnas, pasisakydamas apie prof. Vaclovą Biržišką, niekur neužsimena apie jo ligotumą ir skundus krūtinės skausmais bei 1925 m. buvusį širdies priepuolį. O jis tą viską galėjo žinoti, būdamas ne tik artimas bendradarbis L. E-jos leidykloje, bet ir turėjęs artimus giminystės ryšius su prof. Vac. Biržiška.

O mano liudijimas apie paskutinį prof. Vac. Biržiškos gyvenimo pusmetį yra toks: pas mane ir mano šeimą 1955 m. liepos mėnesį apsigyvenęs, buvo visiškai sveikas, judrus, energingas ir darbingas. Jokiais krūtinės skausmais nesiskundė, tačiau man ir mano žmonai Lydijai yra pasisakęs, kad maždaug tuo laiku, kaip istorikė Vanda Daugirdaitė-Sruogienė nurodo 1925 m. profesoriaus turėtą širdies priepuolį, jis besimaudant buvo ištiktas smegenų (galvos) paralyžiaus. To smūgio ištiktą, vandens pakrantėje jį rado jo žmona (reikia prileisti - pirmoji) ir atgaivino. Po to galvos smegenų smūgio profesorius pradėjo bijoti vandens ir maudymosi. Todėl jis niekada neidavo maudytis arba praustis vonioje. Gal būtų dėl to smegenų priepuolio jis kartais skųsdavosi galvoje ūžimu, arba, kaip jis sakydavo, "muzika". Tai ir viskas.

(Bus daugiau)

MARTYNAS JANKUS

Manau, kad neklysiu sakydama, kad mes visi, seni ir jauni, daugiau ar mažiau esame apie Martyną Jankų girdėję ar skaitę, ypač šiais "Aušros" metais. Šiomet sueina 125 metai nuo to nuostabaus lietuviškos sąmonės žadintojo gimimo dienos. Ačiū už suteiktą progą tarti trumpą žodį apie šį savitą Mažosios Lietuvos tautinį veikėją, kuriam buvo pastatytas paminklas Karo Muziejaus sodelyje (naciai 1941 jį nugriovė), kuriam įteiktas Gedimino ordinas, šaulių žvaigždė, suteiktas Mažosios Lietuvos Patriarcho vardas, kurį net Italijos karalius apdovanojo ordinu ir kurio, senatvėję pasitraukusio iš aktyvios visuomeninės veiklos, dėkinga tauta nepamiršo, bet jį, gyvenantį Rambyno kalno papėdėje, pavieniai, dideliais ir mažesniais būriais lankydavo, kuris vien savo lietuviška išvaizda kiekvieną mistiškai nuteikdavo.

Kuo gi garsus buvo Jankus? Šitokią klausimą pastatė vienas bičiulis Martyno Jankaus monografijos redaktoriui P. Alšėnui, kai pastarasis pradėjo telkti gausią medžiagą minėtam leidiniui. Redaktorius turėjo prisipažinti, kad nelengva į tą klausimą atsakyti, nes jeigu aptartume Jankų iš kurio nors vieno siauresnio taško, pavyzdžiui, kaip kultūrininką, spaustuvininką, visuomenininką, sukilėlių, ar pagaliau rašytoją - kūrėją - jis nė vienoj srityj nebuvo pakankamai iškilus ir garsus. Jankaus stiprybę sudaro atkaklios veiklos visuma, kas ir iškėlė jo garsą, Jis ėjo ir buvo visur, kur šaukė tuometiniai kultūriniai, visuomeniniai ir politiniai reikalai, ėjo nesvyruodamas, nepalūždamas, nenustodamas vilties, nežiūrėdamas asmeniškų reikalų ir nesivaikydamas tuščios garbės, tik trokšdamas ir siekdamas, kartu su kitais idealistais, visiems lietuviams laisvės vienoj Nepriklausomoj Lietuvoj.

Anksčiau minėtiems teigimams paremti, trumpai aptarkime spalvingą Jankaus gyvenimą iš keletos aspektų.

Martynas Jankus gimė 1858 m. Bitėnuose, tuometinėj Vokietijoje, ūkininkų šeimoj. Skaityti jį išmokė tėvai; motina ypatingą dėmesį kreipė į tikybą, mokydama Merčiuką lietuviškų giesmių. Dėl finansinių nepriteklių aukštesnės mokyklos lankyti negalėjo, tačiau, būdamas gabus, pats lavinosi skaitydamas įvairaus turinio knygas. Ypač mėgo istoriją ir tuo būdu sužinojo apie senovės Lietuvos galybę ir jos garsius valdovus. Tačiau meilę lietuviybės darbai jaunam Martynui įkvėpė romantikas, idealistas sukilėlis Vištelis - Višteliuskas, kuris ragino susipratusius lietuvius dirbti, kovoti ir žadinti miegančius, siekti laisvos Nepriklausomos Lietuvos kartu su Mažąja Lietuva. Ir įsijungė jaunuolis į darbą. O žadinti buvo

daug ką. Atminkime, kad vokiečiai jau per kelis šimtmečius vykdė sistemingą germanizaciją, kuri ypač buvo suintensyvinata po 1871 m. laimėto karo su prancūzais. Tiesa, Prūsijoje buvo išleista pirmoji Lietuviška knyga; valdžia įsteigė teologijos fakultetą prie Karaliaučiaus universiteto ir davė stipendijas lietuviams teologijos studentams, kad Dievo žodį galima būtų skelbti lietuvių kalba. Visa tai turėjo nepaprastos reikšmės lietuviškos raštijos raidai; tačiau galutinis vokiečių tikslas tos lietuviškos spaudos buvo religijos priedanga slopinti lietuvių Vokietijos Imperijoje. Labai sėkmingas įrankis tam tikslui buvo žinomo kalbininko profesoriaus Fridriko Kuršaičio redaguojamas "Keleivis", kuris gyrė karalių ir vokiečius dvarininkus, smerkė lietuviškas dainas ir papročius kaip pagonystės liekanas, tuomi subtiliai paveikdamas pamaldžius lietuvininkus išsižadėti savo prigimties. Pas jauną Martyną užžiebta meilė savo tautai jau nebeužgeso; jis organizavo paskaitas, steigė organizacijas, rinko tautosaką, ir pats kūrė eiles, daugiausia satyrinio pobūdžio, kuriomis pajuokė "išverstaskūrius".

Ieškodamas pigesnės spaustuvės savo folklorinei ir kitai medžiagai išleisti, Jankus 1883 m. susipažino su Jurgiu Mikšu, kuris tuomet buvo atsakingas "Aušros" redaktorius. Tarp dviejų jaunuolių užsimezgė širdingi ryšiai, pagrįsti bendru tautiniu interesu. Bet štai netikėtas įvykis. Po ketvirto "Aušros" numerio Mikšas visą "Aušrą" liečiančią medžiagą persiunčia Jankui su mažu priedašu, kad bėda jų verčianti skubiai emigruoti. Nepasakė, nei kur išvyksta, nei kodėl. Ir daryk ką nori su atsiūsta medžiaga! "Aušros" leidėjai, Lietuvos Mylėtojai, gyveno išsisklaidę po Europą; finansinė padėtis buvo tragiška. Kas galėjo tokiose sąlygose apsiimti redaktoriaus pareigas? Bet Jankus jau buvo spėjęs 'įsimylėti' į "Aušrą", kaip jis vėliau yra pareiškęs, ir jis nenuleido rankų. Jis pramatė, kad "Aušroje" talpinami straipsniai buvo geriausia priemonė lietuviškumui diegti (juk ir Dr. Vincas Kudirka pasijuto esąs tikras lietuvis, perskaitęs "Aušrą"). Vokiečių kontroliuojamoje lietuviškoje spaudoje nebuvo galima talpinti patriotinių straipsnių. Jankus ieškojo, surado ir prisiviliojo kaip redaktorių dr. Joną Šliupą, pašiūlydamas jam butą ir maistą ir, reikalui esant, pinigų traukinio bilietui iš Šveicarijos atvykti. Jankus turėjo kiek kredito spaustuvėj ir, Šliupui redaguojant, išėjo, kad ir pavėluotai, likusieji 1883 m. "Aušros" numeriai ir 3 numeriai 1884 m. Prenumeratų skaičius padidėjo ir kainos pakilo. Atrodė, kad ir finansinė būklė pasitaisė. Tik štai ir vėl nauja bėda. Vokiečių slaptoji policija iššifravo Šliupą (jis pas Jankų gyveno Richterio pavarde), nes maskoliai jo galvai buvo paskyrę 20.000 rublių. Šliupui reikėjo kuo greičiausiai Bitėnus apleisti. Su Jankaus pasu jis perėjo sieną, pasiimdamas kelionei 500 markių, surinktų iš prenumeratorių. Ir vėl

liko Jankus su "Aušra"- be pinigų ir be "redaktoriaus. Jis kreipėsi į dr. Basanavičių ir Višteliauską, tačiau iš jų jokios konkrečios pagalbos nesulaukė. Jie maždaug patarė užmiršti apie tolimesnį mėnraščio leidimą. Šitokioj krizėj ir pasireiškė Jankaus nepaprasta ištvermė ir pasiryžimas. Kaip išmanydamas pats tvarkė straipsnius, kartais gaudamas šiokių tokių nurodymų iš dr. Basanavičiaus, gyvenančio Pragoje. Pasirašė kaip atsakingas redaktorius; kai spaustuvės vekselius reikėjo išpirkti, jis pardavė savo gyvulių bandą, kad tik nesustotų ėjęs jo taip pamėgtas laikraštis. Šiomet švenčiame "Aušros" šimtmetį; daug straipsnių apie ją prirašyta, iš įvairių perspektyvų jos reikšmė tautiniam atbudimui ir dabarčiai žodžiu ir raštu nagrinėjama. Jei ne Martyno Jankaus pasišventimas anuo metu, kažin ar būtų "Aušra" tiek daug kartų prašvitusi ir, ar būtų mūsų kultūrininkams tiek daug apie ją kalbėti ir rašyti? Mikšas, sugrįžęs iš emigracijos, po kurio laiko vėl perėmė "Aušros" redagavimą ligi jos sustojimo 1886 m.

Dr. Sauerveino paragintas, Jankus labai daug dirbo politinėj srityj. Dėjo daug pastangų, kad būtų praveistas lietuvis atstovas į voikiškąjį reichstagą, kas pagaliau ir įvyko. Suprasdamas savos spau-

Vyr. Senjoro kun. ANSO TRAKIO pašventinime vyskupu dalyvavę kunigai, iš k. į d.: kun. Ernestas HOHN (kun. Trakio švogėris), kun. Albert LORCH (vyskupo William Huras pavaduotojas, Eastern Canada Synod, Lutheran Church of America), Latvių Ev. Liuteronų arkivyskupas (išėivijoje) Arnolds LUSIS, vyskupas Ansas TRAKIS ir superintendentas kun. Povilas DILYS.

dos reikšmę tokioj kovoje, Jankus išigijo spaustuvę Ragainėj, vėliau Tilžėj, kur šalia kitų spausdinių, leido "Varpą" ir "Ūkininką". Spaustuvės davė tik nuostolių - mat reikėjo pasirūpinti medžiaga, ieškoti pirkėjų, knygnešių; o jeigu knygos, gabenant per sieną, pražuvo, tai dingo ir užmokestis. Kai jo spaustuvę iš varžytinių pardavė, jis įsitaisė mažą spaustuvėlę Bitėnuose. Ir ten dirbo su nuostoliu. Būtų ir savo ūkio netekęs, jeigu tėvas gelbėdamas nebūtų jo užrašęs vaikams. Persikėlė Jankus su visa šeima į Klaipėdą ir ten tęsė toliau nuostolingą spaudos darbą kovoj už Lietuvos laisvę.

Jankaus vaidmuo Klaipėdos Krašto prijungime prie Didžiosios Lietuvos ypatingai išryškina jo ištvermę ir drąsą. 1918 m. Jankus su kitais vienminčiais (apie 30) sudarė Mažosios Lietuvos Tarybą, kuri savo aktu, pagal prezidento Vilsono tautų apsisprendimo teises, reikalavo Mažosios Lietuvos Sujungimo su Didžiąja Lietuva. Klaipėdos kraštas buvo atskirtas nuo karą pralaimėjusios Vokietijos ir laikinai pavestas prancūzų karinės įgulos globai. Betgi krašto likimas nebuvo aiškus. Vietiniai vokiečiai norėjo, kad jis taptų 'freistatu', kaip Dancigas; kai kas norėjo jį atiduoti lenkams. Diplomatinės derybos nieko gero nežadėjo, ir susirūpinę patriotai lietuviai, su Jankum priešakyje, įsteigė Mažosios Lietuvos Gelbėjimo Komitetą, kurio uždavinys buvo parengti kraštą sukilimui, kuris turėjo įvykti klaipėdiečių vardu ir atsakomybe. Darbo buvo daug. Jankus buvo Vyr. Gelbėjimo Komiteto pirmininkas ir jo parašas buvo pirmas po visais atsišaukimais. Sukilimas pavyko, ir sausio mėn. 19 d. 1923 m. Šilutės seimas priėmė deklaraciją, skelbiančią visam pasauliui, kad vietinių gyventojų atstovai vienbalsiai nutarė prisijungti prie Nepriklausomos Lietuvos respublikos autonominiėmis teisėmis. Toji diena gal būt buvo Martyno Jankaus didžiausia džiaugsmo diena - nors dalis Mažosios Lietuvos buvo išlaisvinta iš vokiečių. Betgi greit vėl dangus ėmė niauktis. Į Klaipėdos uostą atplaukė sąjungininkų karo laivai su Nepaprasta Komisija, kuri reikalavo, kad sukilėliai per tris valandas atiduotų ginklus ir išsiskirstytų. Pirmininkaudamas posėdžiui, kuriame buvo svarstomas ultimatumas, Jankus pasižymėjo nepaprasta drąsa ir orumu. Ne vienas iš jo draugų klaipėdiečių apleido posėdį, dar priedu iškolioję jį, kam jis šitą košę užviręs ir visus į bėdą įtraukęs. Nors ir labai skaudu buvo tokius priekaištus iš savųjų išgirsti, Jankus nesusvyravo, bet ir toliau suteikė Lietuvos Vyriausybei tą skydą, kuris ją įgalino diplomatinėje sferoje ginti sukilimo vaisius ir kovoti už Klaipėdos krašto formalų prijungimą prie Didžiosios Lietuvos. Anot sukilėlių vado Jono Budrio, jeigu Jankus būtų irgi susvyravęs, tai sukilimas būtų žlugęs.

Martynui Jankui dažnai prikergiamas bedievio vardas. Išsikalbėjus su dukra Elze, kuri ir šiandien yra mūsų tarpe, atrodo, kad

Lietuviai kunigai Vak. Vokietijoje, iš k. į d.: I eil. — kun. Fr. Skėrys, kun. Mikas Klumbys, kun. Martynas Klumbys; II eil. — kun. J. Urdzė, kun. A. Gelžinius ir teolog. studentas Vilius Gegužis.

tokiam epitetai nėra pagrindo. Ligi pirmo pasaulinio karo pradžios, jų namuose būdavo atlaikomi maldos susirinkimai. Tetatis mėgdavęs bibliją skaityti ir ją ne vieną kartą yra perskaitęs. Tiesa, su kunigais, kurie beveik be išimties buvo vokiško nusistatymo ir aktyvūs lietuviybės naikintojai, jis bendros kalbos nerado. O tuometinės oficialios liuteronų bažnyčios akyse vien puoselėjimas lietuviškų dainų, papročių ir vaidinimų nesiderino su padoraus krikščionies gyvenimu. Kai duktė Elzė, mamytei mirus, nuėjo pas kunigą susitarti dėl laidotuvių, tai kunigo pirmas klausimas buvo: "Ar tai tavo tėvas jau atsivertė? Iš tikrųjų Jankui rūpėjo lietuviai evangelikai ir jų švietimas. Jis atspausdino, greičiausiai su nuostoliais, apie 36 knygeles gotiškam raidėm, skirtas lietuviams evangelikams. Kai 1923 m. per Jonines į iškilmes Rambyno kalne atvyko studentas Kristupas Gudaitis su dar 3 evangelikais jaunuoliais iš Didžiosios Lietuvos, Jankus su ypatingu nuoširdumu juos priėmė ir, nusivedęs į savo ūkį, vaišino. Anot Dr. Gudaičio, paskutinio konsistorijos prezidento, tos patriotinės kalbos Rambyne, chorų dainavimai, svečių pakili nuotaika, jų mažą būrelį tuomet paveikė ir davė įkvėpimą organizuoti lietuvišką veiklą evangelikų liuteronų parapijose. Tada ir gimė mintis įsteigti Ev. Liuteronų Sąjungą. Jankus juos padrąsino tą sumanymą vykdyti ir žadėjo padėti, kiek tik galėsiąs. Lietuvių Evangelikų Sąjunga buvo įsteigta tų

pačių metų rudenį. Vienas jos statuto punktas buvo: palaikyti glaudžius santykius ir plėtoti bendradarbiavimą su Mažosios Lietuvos evangelikais. Vieningas visų lietuvių darbas juk buvo Jankaus obalsis per visą jo gyvenimą. Kai Jankus 1926 m. lankėsi Amerikoje, a. a. kunigas Milukas žavėjosi jo gabumu palaikyti gerus santykius su visais lietuviais, be pažiūrų skirtumo. Jo šūkis - Lietuva lietuviams - pagavęs visų Amerikos lietuvių širdis.

Paliečiau tik keletą epizodų iš Martyno Jankaus veiklos. Jis tikrai vertas daugiau dėmesio. Todėl baigsiu monografijos leidėjo Juozo Bachuno žodžiais: "Imk šią knygą į rankas ir skaityk, skaityk ir stiprinkis amžinos atminties Martyno Jankaus gyvenimo pavyzdžiais, nes juk ir mūsų Tautos Himne sakoma: - iš praeities Tavo sūnūs te stiprybę semia."

BRONĖ VARIAKOJIENĖ

GENER. SUPERINT. KUN. STASYS NEIMANAS

1923 m. vieną rudens dieną Panevėžio gimnazijos rūmuose pamokoms skambutis suskambėjo ir į V-tą klasę gimnazijos direktorius, Jonas Yčas, su nauja mokine įėjo.

- Štai jums nauja mokinė, kaip ir kiekvieną kartą, priimkit draugiškai į savo tarpą. O tau iš visos širdies linkiu šiuose rūmuose sėkmės!

Direktoriui iš klasės išėjus, pirmame suole sėdėjusios mergaitės pasitraukė ir naują mokinę į suolą patraukė. Visi ramiai sėdėjo, kai į klasę įėjo jaunutis mokytojas. Jis buvo gal keleriais metais tiktai vyresnis už kai kuriuos mokinius savo, kurie, karo sutrukdyti, su mokslu vėlavo. Atsisėdęs pavartė dienyno lapus ir, pakėlęs akis, pasižiūrėjo į mokinius. Jo akys ties nauja mokine sustojo ir, tur būt, pagalvojo:

- Naujokę turime šiandieną, bet kas ji per viena? Juodos akys, juodos ilgos kasos, tamsaus veido mergaitė, visai nepanaši į lietuvaitę... - Dar kartą įdėmiai į naujokę pažiūrėjo ir kažką dienyne pažymėjo.

Visa klasė spėlioti pradėjo: jei uždaręs dienyną ims į stalą pirštais barėkinti, tai pradės kitai dienai pamoką aiškinti; jei dienynas vis atidarytas gulės, tai tuojau prie lentos šaukti pradės...

Visų širdys smarkiai plakė, kai staiga mokytojas pasakė, kad nori naują mokinę paegzaminuoti ir sužinoti, ką ji moka ir ar iš jo dėstomo dalyko jai žinių nestoka. Sudrebėjo mūs naujokė... Tikrai, nekokie jos reikalai! Pirmą dieną tik atėjus, apsidairyt dar

nespėjus, būt klausinėjamai prieš visus - tuojau... juk nieko negali būt baisiau!... Nejaugi tas mokytojas, toks jaunas, toks gražus ir bus jai toks žiaurus?! Nejaugi nepasigailės jos ir ji visų akivaizdoje stos prie lentos?

Bet mergaitė apsiriko: prie lentos jai stoti nereikėjo, nes ji iš vietos į duotus klausimus atsakinėjo. Mokytojas daug jos neklausinėjo, nes matė, kad ji, kaip epušės lapelis drebėjo... Tad pasodinęs, kažką dienyne pažymėjo.

Ypatingas buvo mokytojas šis, mielas, geras ir kuklus, visų mokinių mylimas žmogus. Visi jį gerbė ir mylėjo ir, per jo didelį gerumą, kartais ir apgaudinėjo: vienas draugo sufleriuoti prašė; kitas - ant knygos lietuvišką tekstą parašė. Kai kas "špargalką" panauodojo, kai per rašomąjį mokytojas mokinių judesius ne labai dabojo...

Bet niekad jis nematė iš savo mokinių išdaigų pikty!... Būdavo vien tik nekalti juokai, už kuriuos mokytojas bartis nenorėjo ir tik draugiškus pamokslus davinėjo. Tad ir mokiniai stengėsi užduotas pamokas gerai išmokti, jas paruošti ir jo dėstomo dalyko gerais pažymiais dienyne puošti.

Ir taip laikasėjo... Jaunas mokytojas gerų pažymių nešykstėjo ir visiems tiktai gero linkėjo. Tik štai vieną kartą mokytojas į pamokas neatėjo ir sužinojom visi, kad išvažiavo ir paliko mylimą klasę savo!... Išvažiavo studijuoti, aukštesnio mokslo sau ieškoti ir paliko mokinius savus labai liūdinčius visus!

Tuo mūsų geruoju, kukliuoju Panevėžio gimnazijos mokytoju bu-

Švenčiant 85 m. gimimo sukaktį, iš k. į d.: jubilatas genr. supernt. kun. Stasys NEIMANAS, p. K. NEIMANIENĖ ir supernt. kun. P. DILYS (1984.II.25)

vo dabartinis general. superintendentas kun. Stasys Neimanas, kuris, sekdamas savo senelio ir tėvelio pėdomis, pasirinko tarnauti Dievui (Liet. Ev. Ref. Bažnyčiai).

Metams bėgant, mes, gimnazistai, baigėm gimnaziją. Kaikurie iš mūsų baigė aukštuosius mokslus, sukūrė šeimas ir įsijungė į visuomeninio gyvenimo veiklą.

1932 m., penkiems metams nuo gimnazijos baigimo praėjus, gavau kvietimą giedoti sinodo metu Biržų liet. ev. ref. bažnyčioje. Kvietė kun. Aleksandras Balčiauskas (miręs), buvęs Panevėžio gimnazijos mano bendraklasis, su kuriuo teko dalintis visais gimnazijos džiaugsmiais bei rūpesčiais. Tad, po penkių metų nesimatymo, buvo įdomu susitikti.

Į Biržus važiauvau pirmą kartą, bet užnugary jau turėjau savo vyrą biržietį Vilių Variakojį, kuris mane padrąsindamas sakė, kad biržiečių tarpe jausiuos kaip namie... Tad ir važiuoju!...

Nuvažiavus, jau iš pirmo pasimatymo pasijutau, lyg seniai visus pažinojau, o ypač, kai radau ne tik savo buvusį bendraklasį kun. Aleksandrą Balčiauską, bet dar visai netikėtai ir mylimą mokytoją kun. Stasį Neimaną. Tai buvo vienas iš gražiausių mano prisiminimų.

Po to, mano pirmo giedojimo, giedojau kiekvienais metais, kiekvieno sinodo metu, iki išvažiavau iš Lietuvos. Prisimenu, kad vienais metais teko giedoti duetą su sol. Gerda Stroliene (mirusi), pritariant smuiku muz. Juozui Stroliui (miręs), prof. Vladui Jakubėnui (miręs) vargonais palydint.

Šiais 1984 m., sueina 61 metai nuo pirmos pažinties su gerb. generaliniu superintendentu Stasiu Neimanu. Šia iškilminga 85 metų gimtadienio proga linkiu mielam sukaktuvininkui ramiai ir sveikai sulaukti virš 100 metų!

Jokūbas KREGŽDĖ

LYGLAUKIAI

(Tęsinys iš 55 Nr.)

I Š T R Ė M I M A S

Kaizerinė Vokietija paskelbė karą carinei Rusijai 1914 m. rugpjūčio 1 d. Per pirmus karo metus karo veiksmų nejutome. Iš Lyglaukių gyventojų niekas nebuvo mobilizuotas. Frontas buvo gana toli ir gyvenimas vyko senąja vaga. Kas pasiklausydavo pridėjus ausį prie žemės, kartais išgirdavo žemės sudundėjimą.

Broliai Petras ir Kostas per 1914-15 mokslo metus lankė savo mokyklas, o mes jaunesnieji visi trys pradėjome lankyti Druseikių kaimo liaudies mokyklos pirmąjį skyrių. Tuo laiku buvau 10 metų berniokas.

1915 m. pavasarij, mokslo metams pasibaigus ir frontui pajudėjus, buvo pradėta mokslo institucijų evakuacija į Rusijos gilumą. Evakavus Dotnuvos Žemės Ūkio Technikumą, kurį lankė brolis Petras kartu su Kvietkelių vienkiemio Petru Variakoju, abu Petrai pirmieji išvyko į Rusiją. Po jų netrukus į Rusiją išvyko ir brolis Kostas, baigęs Veiverių mokytojų seminariją. Tėvai buvo tvirtai nusistatę karo frontą pergyventi vietoje ir apie pasitraukimą į Rusiją negalvojo.

Jau buvo įpusėjęs rugpjūtis. Rugiai nupjauti ir į gubas sustatyti. Kasdien vis garsėjo artėjančio fronto patrankų dundėjimas. Tuomet visi Lyglaukių gyventojai, pakilesnėje vietoje, tarp Astravo dvaro Pakamponio miško ir sodybos, iškasė kietame molio grunte nemažą, talpią keturkampę duobę ir įrengė tvirtą bunkerį. Ant iškastos duobės viršaus sudėjo dvi eiles sienojų su šiaudų sluoksniu ir viršų užpylė storu žemės klodu, kad kritęs sviedinys nepajėgtų dangos pramušti. Iš šio bunkerio išėjimą išvedė giliu, vingiuotu grioviu į nemažą, slėnesnėje vietovėje esančią, krūmokšniais apaugusią pievą, kur buvo suvaryti visi gyvuliai. Per dvi savaites, praleistas šiame bunkeryje, teko pergyventi nemažai šiurpulingų momentų.

Vokiečiams Biržus užėmus, frontas dviem savaitėm sustojo vietoje. Per Lyglaukių laukus, išilgai palei kelią, rusai išsikasė apkasus. Pasidarė kasdienine taisykle: iš ryto, prieš pietus, atjodavo rusų kazokai ir reikalavė pasakyti kur yra "niemcai", o popietų, vakarėjant, atšliauždavo pagal rugių gubas iš Astravo dvaro vokiečių žvalgai, grasydami brauningu, reikalavo pasakyti, kur yra "rus". Buvome tiek rusų, tiek ir vokiečių palaikyti šnipais. Per dieną dažniausiai būdavo ramu. Pavakariais prasidėdavo susišaudymas. Girdėdavome patrankų iššovimo trenksmą, lekiančių šovininių bauginančių švilpimą ir jų sproginimą, Vokiečių kulkosvaidžiai tankiau kalendavo. o rusiški rečiau.

Per pirmą smarkų susišaudymą artilerijos šoviniai padegė klotimą. Žvilgterėję pro bunkerio angą, kuri per susišaudymą visuomet būdavo uždengiama durimis, išvydome gaisrą. Tėtis su sūnum Jonu ir drąsia mergina, rizikuodami gyvybėmis išlėkė gaisro gesinti. Tą gūdžią naktį, aidint šūviams, sproginėjant granatoms, jie suspėjo iš degančio klotimo tik ratus ištempti, kaip staiga suliepsnojo kluone stovėjusi daržinė po vienu stogu su klėtimis. Tada jie griebė gelbėti gyvenamąjį namą, stovėjusį antroje kelio pusėje. Nors rusų kareiviai draudė, bet tėtis su sūnum, pasistatę kopėčias,

Vytauto g-vė prieškar. Biržuose žiūrint nuo Valsčiaus valdybos namo į pietus.

Foto P. Ločerio

lipo ant stogo ir klojo vandenyje sumirkytas anklodes, nekreipdami dėmesio į švilpiančias kulkas, į sproginėjančias granatas. Tuo būdu išgelbėjo gyvenamąjį namą nuo degančių klėčių krintančių kibirkščių. Gaisras nusvilino naujojo sodo dvi eiles vaismedžių.

Per kitą smarkų susišaudymą buvo padegta grytelė su pirtimi, tvartai su daržinėle, stovėję prieš kalvę. Kalvė, kuri vėliau buvo nugriauta, išliko nesudegusi. Šį kartą tėtis bėgti gesinti šių degančių pastatų jau nebeišdrįso. Kaimyno Martyno sodyboje nė vienas pastatas nebuvo padegtas, o taip pat nebuvo sudeginta nė vieno pastato gretimuose vienkiemiuose: Liesiškio, stovėjusio arti Biržų-Parovėjos vieškelio ir Ardinsko - prie Ažuolynės.

Frontui ilgokai užtrukus vietoje, pritrūkome duonos. Mamutė, iš ryto pakūrusi krosnį, iškepė kelis bakanus. Atsargai kelis bakanus apvyniojusi rankšluosčiais, paslėpė sudegusio klojimo jaujos krosnyje, viršų apibėrusi pelenais. Vokiečių žvalgai, visur šniukštinėdami, aptiko paslėptą duoną ir išsinešė. Kareiviai per tą laiką išgaudė visas vištas, paršiukus ir nukniaukė dalį avių. Porą gerų arklių iškeitė į nuvarytus.

Kariaujančioms pusėms nepatiko, kad vietiniai gyventojai maišosi po kojomis. Už tai buvome išvaryti iš gimtųjų namų. Po poros savaičių atvykęs rusų karininkas davė poros valandų ultimatumą: tučtuojau visiems gyventojams su gyvuliais evakuoti į Rusiją. Jei per duotą laiką neišvyksime, tai visus žmones kartu su gyvuliais

iš kulkosvaidžių sušaudysią. Skubiai kinkė arklius, krovė į vežimus mantą, maisto produktus ir ginė gyvulius. Labai sunku viską palikus vykti į nežinią. Sunkiausia palikti tėviškę ūkininkui, kuris taip buvo prisirišęs prie savo žemės. Turėjo palikti tėviškėje pergventą amželį, savo tėvų, protėvių išpurentą, išvaikščiotą ir prakaitu aplaistytą žemelę.

Traukdamiesi nuo fronto, laikėmės rytų krypties, kaip rusų karininko buvo įsakyta. Frontas visą laiką vijosi iš paskos. Keliavome paprastais keliais, vengdami vieškelių. Nakvynei dažniausiai apsistodavome miške. Miegodavome pasikloję ant žemės antklodes. Maistą pasigamindavome sukūrę ugnį ir virš jos sukabinę virimo katilus.

Apsisaugojimui nuo darganų, žvarbaus vėjo ir lietaus, vežimai buvo aprūpinti būdomis: ant vežimų viršaus pritvirtintų lenktų medinių lankų, aptempus juos drobe, antklodėmis. Kartu varomi gyvuliai tokioje kelionėje buvo tikras išganymas. Pakeliui susitikdavome daugiau tokių išvartų ir mūsų karavanas didėjo. Tai tikras čigoniško taboro gyvenimas. Nežinia kasdien darėsi klaikesnė, baugesnė. Su rudens darganomis vis labiau niaukėsi visų neramios nuotaikos.

Tokių čigonišką gyvenimą lydėjo ir įvairūs nuotykių, ligos ir net mirtis. Keliaujant per mišką, aš su giminės Krisiaus Undzėno žmona iš Medeikių kaimo mėgdavome pirmi bėgti miško pakraščiais, rankioti uogas ir jas valgyti. Abu tuo pat laiku susirgome

*Vytauto g-vė Biržuose žiūrint nuo Jansono namo į šiaurę
Foto P. Ločerio*

bjauria liga - "kruvinąja" - dizinterija. Undzėnienė, tris paras pasirgusi, mirė ir buvo palaidota palei miško kelią. Aš buvau nuo visų izoliuotas ir ilgai šia liga sirgau. Po ilgos ir vargingos kelionės galų gale pasiekėme Latvijos miestą Rėzeknė (Rėžicą), kur tėtis gavo vaistų, nuo kurių pradėjau mažiau viduriuoti ir pamažu atsigavau.

Rėzeknėje baigėsi mūsų bastūniškas gyvenimas. Supirkimo punkte atidavėme visus atsivarytus gyvulius, vežimus, pakinktus. Likusi manta, kiek bebuvo likę, sukrovėme į prekinį vagoną, kurio galuose buvo įrengti dviejų aukštų narai, o vagono vidury - špižinis pečiukas. Po poros savaičių, pro Maskvą, prekinis traukinys mus visus lyglaukiečius atitempė į Sasovo bažnytkaimį, Tambovo gubernijoje, kur tuo laiku broli Kostas vadovavo pereinamai pabėgėlių stovyklai. Tų metų, t. y. 1915 gale vokiečiai okupavo visą Lietuvą ir užėmė Daugpilį (Dvinską).

I Pasaulinio karo metu visi nuo fronto pasitraukę į Rusiją buvo vadinami pabėgėliais. Tikrumoje tik mažai daliai galėjo pritikti toks vardas, didžiąją dalį sudarė tremtiniai. Karo frontas priverė gyventojus palikti savo namus ir trauktis į fronto užnugarį, už Lietuvos sienų. Atsidūrę Rusijoje, daugiau kaip 250.000 lietuvių tapo išblaškyti po plačius jos plotus. Tremtinių būta net tolimame Sibire, tarp jų ir broliai Petras su Kostu.

Svetimame krašte lietuvių ūkininką slėgė nedarbo sunkumas. Jis darbo nesibaidė. Jį kankino svetima aplinka ir įgimta ypatybė - nebūti kieno nors raginamas, įsakinėjamas dirbti, jis buvo pats pirmasis darbininkas, vadovas ir tvarkytojas.

Per visą tremties laiką be pertraukos įkyriai kankino nostalgija - tėvynės psiilgimas, kuris pranyko tik sugrįžus į gimtuosius namus.

NEPRILAUSOMYBĖS LAIKMETIS

Į S I K Ū R I M A S

I Pasaulinis karas pavertė Lietuvos kraštą griuvėsiais. Lietuvos nepriklausomybė ir laisvė pirktą Lietuvos sūnų ryžtu, ginklu, krauju ir dalinai padedant vokiečiams, nes jie buvo suinteresuoti, kad bolševikų pasistūmėjimas negrėstų pačiai Vokietijai. Pasibaigęs karas paliko Lietuvos ūkį sugriautą, nuteriotą, nualintą. Gyvulių mažai bebuvo likę. Ūkininkai tik mažą dalį jų tesugebėjo nuo okupantų paslėpti ir išsaugoti. Visa kita buvo karo audros sunaikinta.

Vokiečiai tebuvo palikę vienintelę naujovę - karbitines lempas, kurios skleidė aštrią balzganą šviesą. Atsistatymo pradžioje jos

daugiausia vartotos klojimų apšvietimui kūlimo metu. Žibalui atsiradus, šios karbitinės lempos, kurios skleidė nemalonų kvapą, buvo greit pamirštos. Kita naujovė, kuri kūrimosi pradžioje naudota ir iki tol nežinota, tai muilo akmenėlis.

Per visą tremties laiką jokių ryšių su tėviške neturėjome ir iš jos jokių žinių negavome. Tik 1919 metų ankstyvą pavasarį pavyko visiems lyglaukiečiams sugrįžti į pasiilgtą pastogę, plikiems, kaip tilvikams, išvargusiems, išbadėjusiems, tik su sauja Beverčių caro ir kerensko popierinių rublių, kurie stropiai buvo tausoti išikūrimui. Radome gyvenamąjį namą apgyventą. Seklyčią laikė užėmę broliai - Petras su Kostu, kurie pusmečiu anksčiau sugrįžo ir jau įsijungė į Lietuvos atstatymo kuriamąjį darbą. Gryčioj gyveno nuomininkas su šeima, kuriam broliai žemę buvo išnuomoję. Kitoje patalpose šeimininkavo Voluntiškio kaimo šlubis Petras Kregždė su seserimi, kurie tikėjosi mūsų tėviškę užgyventi.

Mūsų sugrįžimo dienos vakarą brolis Kostas, grįždamas iš Ast-ravo dvaro, tarsi mūsų sutiktuvėms, atsivarė nusipirkęs karvutę, padarydamas tėvams nelauktą džiaugsmą. Pora mėnesių teko susispaudus gyventi, kol Voluntiškio Kregždė išsikraustė iš Lyglaukių ir perdavė klėčių ir tvartų raktus.

Lietuvos kūrimosi pradžioje tebekursavo, greta vokiškų markių, rusiški rubliai. Tėčiui pavyko už rusiškus rublius Biržų turguje nupirkti šašais apaugusį, nuvartą juodbėrėlį, kurį per nemažas pastangas atšerdamas išgydė. Nuo šių dviejų gyvulių ir pradėtas išikūrimas. Pirmieji išikūrimo metai buvo itin sunkūs. Vokiškų markių ir rusiškų rublių vertė greit nukrito ir liko be vertės. Jau na valstybė liko be pinigų. Valdininkams, tarnautojams teko kelis mėnesius dirbti iš pasišventimo, negaunant algų, kol įvedė tvirtą, pastovią lietuvišką valiutą - litą.

Pradžioje visko trūko. Beveik iš nieko pradėta kurtis. Reikėjo be daug ko apsieiti. Teko tenkintis tuo, kas namuose pajėgta pasigaminti. Mergaitės, norėdamos pasipuošti, dėvėjo batukus, kurių puspadžiai padaryti iš susiūtų virvelių, o viršus iš drobės.

Per pirmuosius kūrimosi metus dėtos visos pastangos kuo greičiau prisiauginti gyvulių, nekreipiant dėmesio į veislės rūšį, kad jų pagalba būtų galima apdirbti ir patręšti dirvonuojančius laukus, likviduoti karo audros padarytas žaizdas. Užlyginant karo metu iškastus laukuose apkasų kauburius, sviedinių išraustas duobes, radome šrapnelių kiautų, nemažai šovinių tūtelių, pilnų ir iššautų.

Tėviškėje pastoviai dirbo tėtis, mamutė ir brolis Jonas. Mes, jaunesnieji, mamutės pamažu atmaitinti, pradėjome lankyti Biržų gimnaziją. Atostogų metu ne tik mes, jaunesnieji, dirbome tėviškėje visus ūkio darbus, bet padėjo dirbti, būdami nuo tarnybos laisvi, ir broliai Petras su Kostu. Mūsų šeimos gražus sugyvenimas,

darbštumas buvo statomas pavyzdžiu besilepinančiam jaunimui ir jų tėvams.

Visos šeimos sutelktų pastangų ir darbštumo dėka, ūkis metai iš metų gerėjo: tvartai prisipildė gyvuliais, aruodai grūdais. Iš brolių, be rėmimo, nė vienas jokių pretenzijų į tėviškės dalį nereiškė.

Pirmas iš mūsų šeimos vaikų savistovų gyvenimą pradėjo brolis Petras. 1922 m. vedė Šiaulių gimnazijos mokytoją Mariją Barzdžiūtę, vėliau baigusią Kauno un-to medicinos fakulteto odontologijos skyrių. Šaunios vestuvės, su gausiu svečių skaičiumi, buvo atšvęstos Lyglaukiuose. Šių vestuvių nuotrauka randasi Biržų muziejuje. Po vestuvių jie nuolatos gyveno Kaune.

Prieš Petro vestuves pertvarkytas gyvenamas namas. Buvusios gryčios vietoje, išgriovus pečių su plyta, panaikinus greta buvusį kambarį ir sudėjus naujas grindis, įrengta erdvi patalpa - naujoji seklyčia pokyliams. Gryčia įrengta namo gale į kiemo pusę. Iš jos buvo matomas visas kiemas su jame esamais pastatais ir judėjimas kieme. Sumažinus kamaros patalpą, įrengta, atskirta nuo gryčios, virtuvė su krosnimi ir plyta, o už virtuvės sienos - kambarėlis tėvams miegoti. Prie senosios seklyčios buvęs kambarys buvo perskirtas pusiau ir įrengti du kambariai. Namas pasidarė žymiai talpesnis ir parankesnis gausiai šeimai gyventi.

Trečioji iš mūsų šeimos atsiskyrė sesuo Matilda, 1924 m. baigusi Biržų gimnaziją, ištekėdama už Biržų gimnazijos mokytojo Jono Bružo. Ji užaugino vienintelį sūnų Sigitą. Nuo tada likome nuo tėvų neatsiskyrę keturi broliai: Jonas, Kostas, Jokūbas ir Jurgis.

Viena iš pirmųjų technišku priemonių įsigyta centrifūga pienui nugriebti, kas žymiai palengvino šeimininkų darbą. Anksčiau pieną reikėdavo supilstyti į puodynes ir laikyti kol surugs. Surūgus būdavo nugriebiama paviršiuje nusistojusi grietinė ir iš jos sumušamas muštokėse sviestas. Surūgęs pienas vartotas valgiui, sūrių ir varškės gamybai. Reikėdavo turėti daug puodinių pienui laikyti - rauginti.

Ūkininkams prisiauginus daugiau karvių, agronomų brolio Petro ir Petro Variakojo pastangų ir iniciatyvos dėka, buvo suorganizuota ir įsteigta Astravo dvare garinė pieninė, pirmoji Biržų krašte, kuri vėliau perkelta į Biržus. Kad ūkininkams nereikėtų daug gaišti su pieno vežiojimu, prie šios pieninės keliose vietose įsisteigė pieno nugriebimo punktai. Vienas toks punktas įsteigtas prie plento, netoli nuo Liesiškio vienkiemio. Į nugriebimo punktus pieną pristatydavo bidonais ir juose parsiveždavo nugriebtą, kuris būdavo dažniausiai suvartojamas bekonų šėrimui. Tai buvo pastovios ūkininko pajamos, taip reikalingos kasdieniniams reikalams. Vėliau prie šių pieno nugriebimo punktų suorganizavo pašto pris-

Dalis atstatomų Biržų mst. Vytauto g-vės žiūrint iš viršaus nuo gimnazijos pusės (iš pietų į šiaurę).

tatymą. Ūkininkams neberekėdavo vykti į Biržus ir gaišti laiką korespondencijai, spaudai pasiimti.

ŽEMĖS SUTVARKYMAS

Nepriklausomybės pradžioje Lyglaukių antro kiemo broliai - švogėris Martynas ir Adomas Kregždės, prieš tai bendrai valdę, pasidalino trobesius ir žemę pusiau ir pradėjo kiekvienas savistoviai ūkininkauti. Nuo tada Lyglaukiai susidėjo iš trijų kiemų ir žemė buvo perdalinta ežiomis į tris pasikartojančius "šniūrus" (rėžius).

Žemės sutvarkymui buvo pasinaudota 1922 m. valdžios paskelbtu Žemės Reformos įstatymu. Parceliuojant Astravo dvarą atsisakyta nuo Medžvalaukiuose turėtos 20 ha pievos, kuri atiduota naujakuriui ir už ją iš Astravo dvaro buvo priskirtas prie Lyglaukių dirbamos žemės 8 ha plotas. Skirstant į vienkiemius Druseikių kaimą, mamutės turėta tame kaime "pasoginė" žemė, o taipgi iš turėtų bendrų su šiuo kaimu ganyklų, prie Lyglaukių priskirtas nemažas buvusių ganyklų plotas, kuris buvo suartas ir paverstas dirbama žeme.

Rėžiais suskirstyta žemė sunkino ūkininkavimą, gyvulių ganymą ir neleido ją racionaliau naudoti. Pakviestas matininkas išdalino Lyglaukius į vienkiemius, paliekant sodybas vietoje. Tėvai paėmė nuo sodybos esantį pietinį žemės plotą, Martynas - vakarinę dalį, o Adomas - rytinę. Po išdalavimo į atskirus sklypus, kiekvienas

galėjo savo sklype ūkininkauti kaip išmanė ir su savo gyvuliais nebedarė "iškados" (žalos) savo kaimynui.

Po padaryto žemės sutvarkymo, mūsų tėviškė turėjo 73 ha žemės. Stambaus ūkio apdirbimui savo šeimos jėgų nebeužteko, reikėjo samdyti porą bernų ir kelias merginas.

Ūkininko darbštumas ir sumanumas gerinant savo ūki, įvedant modernią sėjomainą, išauginant geresnę gyvulių kaimenę, tobulinant darbo metodus, pastatė žemės ūkį ant tvirto ir sveiko pagrindo. Žemės reformos pravedimas žymiai pakėlė socialinį ir ekonominį kaimo žmonių gyvenimo lygį.

TROBESIŲ STATYBA

Lietuvos atsistatymo pradžioje buvo dideli sunkumai sumalti grūdus. Okupantai sunaikino daugumą malūnų. Gyventojai slaptai, naktimis maldavo grūdus duonai. Slaptos girnos buvo įtaisytos ir mūsų namo priemenės kampe. Teko tomis ranka sukamomis gironomis malti dalių grūdų.

Brolis Jonas, kažkur suradęs, nupirko medinį išardytą vėjo malūną. Su talka jį parvežė ir trobelės, per karą sudegintos, vietoje sustatė. Šio malūno sukinėjosi ne "kepurė" su sparnais, kaip kituose malūnuose, bet visas "kūnas". Tokie "ožiniai" malūnai žymiai rečiau užtiškami už "kepurinius". Šio malūno administravimą pavedė švogeriui Martynui. Pradžioje šiuo malūnu pasinaudojo ne tik Lyglaukiai, bet ir dalis apylinkės gyventojų. Malti buvo galima esant stipresniam vėjui. Su laiku, atsiradus geresniems malūnams, ypač aprūpinus Astravo dvaro malūną turbina ir įtaisius naujus valcus, šis vėjinis malūnas nustojo reikšmės ir stovėjo kaip Lyglaukių atrakcija, tinkantis tik oriniam muziejui.

Pradžioje turėta didelių sunkumų gauti medžiagos trobesių statybai. Vokiečių šeimininkavimo metu Lietuvos miškai buvo negailėstingai iškirsti. Lietuvos valdžia stengėsi miškus atželdinti. Tais laikais gauti cemento statybai taipgi būdavo irgi sunku ir jis buvo brangus.

Laike karo sudeginto klojimo atstatymui nupirkome iš varžytinių Biržų girioje "delenką" (rėžis). Pagamintus rąstus suvežė į Galvelės lentpjūvę, esančią prie Vinkšninių kaimo, ir supjaustė lentomis. Prieš suremiant apatinį vainiką, išmūrijo pamatus iš akmenų su kalkių skiediniu. Kalkės būdavo deginamos Vinkšninių kaimo apylinkėje. Jaujai sienas auplukdė iš molio su langeliu šviesai įeit. Klojimo sienas surėmė karkasiniai ir iš lauko pusės apkalė stacioniomis lentomis. Stogą laikė sustatytos fermos. Jaujos krosnį pamūrijo sudūmtraukiu. Jaują kūrenant nebereikėjo nuo dūmų "verkėti". Jaujos pakurai sunaudodavo medžių kelmus.

Sekančią vasarą nugriovė senąsias "kūtes" (tvartus) su uždaru diendaržiu. Jų vietoje pastatė naujus tvartus. Ant pamūrytų pamatų sukretė molines sienas iš išminkyto molio įmaišant šiaudus. Sudėjo ir langelius tvartų apšvietimui. Suvežtą molį laistė, apibe-riant šiaudais ir arklių kojomis suminkydavo. Iš suplukto molio sienos buvo storos, tvirtos ir nepraleisdavo nei šalčio, nei šilimos. Tais laikais apie mūrinę statybą nė svajoti nebuvo galima. Kiekvienas džiaugėsi gavęs vežimą plytų pečiui ar kaminui pamūryti. Po vienu išilginiu stogu buvo pastatyti karvių, avių, arklių tvartai. Jų gale medinė daržinė pašarui. Gavosi ilgas, tvirtas pastatas. Panašius tvartus pasistatė savo sodyboje ir švogėris Martynas.

Beveik kasmet, greta ūkio darbų, buvo vykdoma statyba, kol visa sodyba įgijo reikalingus trobesius. Kieme buvusių ir grimzdančią į žemę vištidę, su bernams gyventi patalpa, nugriovė. Iš šio pastato sveikų sienojų, pridėjus dalį naujų, pristatė prie naujųjų klėčių papildomas klėtis su aruodais ir su lazaune tarp jų. Kadangi nugriauto pastato sienojai buvo trumpesni, tai gavosi gana platus prieklėtis, kur buvo įrengti trys vasariniai kambarėliai, skirti šeimynai.

Nugriauto pastato vietoje pastatytos modernios, šviesios kiaulidės su vištide. Kiaulidės grindys buvo cementinės su latakais sru- toms nutekėti į įrengtą už pastato sрутų duobę. Iš abiejų per vidurį padaryto tako pusių sukalti gardai su apverčiamais loviais jų iš- valymui. Kiekviename garde padaryti lentiniai skydai kiaulėms gu- lėti. Patalpos vėdinimui išvesti kaminėliai virš stogo.

Kol neturėjome nuosavos pirties, naudojome sena kaimyno pir- timi. Pirčiai parinkta nuošali, toliau nuo visų pastatų vieta, prail- ginto daržo gale prie keliuko į pievas. Tokios pirties nė vienas iš apylinkėje gyvenančių dar nebuvo pasistatęs. Pirtis susidėjo iš priešpirties, rengimosi kambario su suolais ir kabliais rūbams pasikabinti ir iš praustis bei vanotis patalpų. Krosnis pamūryta su dūmtraukiu, kad kūrenant pirtį nebereikėtų smilkti dūmuose. Ant pakuros su angomis-skliautais sukrauti akmenys. Pakūroje įtaisytas geležinis vamzdis, pravestas per krosnies sieną ir įleistas į kubilą vandeniui šildyti. Prie krosnies šono, atsargai, dar pamūryta plyta su dideliu katilu. Prausimosi kambarys turėjo suolus, ke- lis kubilus šiltam ir šaltam vandeniui. Pro atidaromas krosnyje dureles, su kaušu užpylus vandens ant įkaitusių akmenų, iš kros- nies išsiverždavo karšti, sviliną garo debesys. Vanodavomės kve- piančiomis beržinėmis vantomis, susėdę ant padarytų plautų. Su broliu Jurgiu pridarydavome nemažai vantų iš lapuotų beržo šakų. Pirtį dar naudodavo ir kaip skalbyklą baltinių skalbimui.

Ūkio darbams palengvinti kasmet išigijome vis daugiau ir dau- giau mašinų bei įvairių įrankių. Pirmoj eilėj įsigyta javų ir dobi-

lų kertamosios. Vėliau grėbimo ir sėjimo mašinos. Dirvų išpurenimui - spyruoklinės ir lėkštinės akėčios, kultivatoriai ir kt. Šiom mašinom laikyti sudegintų klėčių ir daržinės vietoje pastatė talpų sandėlį. Tai paskutinis pastatas spėtas pastatyti laisvoje Lietuvoje.

Tėtis - Jonas Kregždė, dėl įvairių skaudžių pergyvenimų, grįžo iš tremties jau su palaužta sveikata. Intensyviai dirbo stengdamasis kuo greičiau atstatyti karo metu sugriautą ūkį. Kol jėgos tarnavo, dirbo lauko darbus ir prie statybų, vadovavo darbams ir prižiūrėdavo tvarką. Sveikatai silpnėjant, stengėsi darbuotis po sodybą kol liga galutinai paguldė į lovą. Tėtis gimęs 1853. VI. 1, mirė po sunkios ir skausmingos ligos 1928. X. 17, sulaukęs 75 metus amžiaus. Jis pilnai atliko darbštaus ir garbingo Lietuvos ūkininko pareigas, - visus savo vaikus išmokslino ir pastatė ant tvirtų, savistovių kojų. Sūnui Jonui paliko pakankamai aptvarkytą ūkį.

Po tėčio mirties brolis Jonas toliau tęsė ūkio kultivavimą, pasitardamas su mamute. Jonas buvo baigęs liaudies mokyklą, kas carinės Rusijos laikais laikyta svarbiu dalyku. 1930 m. vedė Eleną, vadintą Lėnyte, Šernaitę iš Jasiškių kaimo, baigusią Biržų gimnaziją.

ŽEMĖS NUSAUSINIMAS

Lietuvos ūkis buvo sudėtingas, įvairus. spalvingas, kaip ir pati Lietuvos gamta. Gyvenant ūkyje, visą laiką reikėjo bendrauti su gamta. Ją stebėdamas lietuvis kaimietis daug ko išmoko, išgijo išminties ir pralavino protą. Ir be knygų, be mokyklų pasidarydavo išmaningu, doru, protingu. Be to, Lietuvos gamta versdavo ūkininką būti rūpestingu, apdairiu, darbščiu ir taupiu. Ūkininkas negalėjo gyventi šia diena, turėjo rūpintis rytojumi.

Žemės ūkio kultūrai kilti daug padėjo sukurtos stambios kooperatyvinės bendrovės: Lietūkis, Pienocentras, Žemės Bankas, teikęs ūkininkams ilgalaikes paskolas, Žemės ūkio Rūmai su laikraščiu "Ūkininko Patarėjas" ir leidžiamomis ūkio klausimais įvairiomis brošiūromis, Maistas, Sodyba, Lietuvos Cukrus, Linas, o taipgi ir vietinės įvairios ūkinės, kooperatyvinės organizacijos bei agronomai su patarimais ir nurodymais.

Jau anksčiau užsiminta, kad pavasarių ir rudens laiku žemesnės laukų vietos, ypač pievos, paskęsdavo vandenyje. Pelkėtos vietos su augančiomis viksvomis net per vasarą neišdžiūdavo. Tokių pievų ir apsemiamų laukų derlius buvo menkas. Senasis griovys jau užaugo ir vandens nebenutraukdavo. Pievų nusausinimui reikėjo šį griovį pagilinant iš naujo prakasti. Griovio prakasimas, atliktas brangmečiu (po 1928 šlapiųjų metų), brangiai kainavo. Drėgmės

perteklių nutraukus, pradėjo džiūti pievose augę stamboki juodalksniai, karklai ir net beržynas.

Iš pievų medžius ir krūmus iškirto, kelmus išrovė, kimsynus su sunkiais volais sukočiojo, samanotas vietas su akėčiomis išdraskė. Taip pasidarė lygi pieva.

Žemesnių laukų nusausinimui, pravedė kelias molinių vamzdelių drenažo "eglutes" su angomis į prakastus griovius. Po melioracijos darbų padidėjo dirbamos žemės plotas ir pievų bei dirvų našumas.

Baigiama atstatyti Radvilų pils Biržuose žiūrint iš viršaus 1983 m.

GYVULIŲ ŪKIS

Lietuvoje sparčiu tempu vystėsi gyvulių ūkis. Kreipta daug dėmesio į gyvulių veislės gerinimą. Lyglaukiuose prisiaugino geresnės veislės gyvulių ir laikė nemažą jų kaimenę. Visi arkliai buvo išauginti stiprūs, ardenų veislės. Jonas ūkyje laikė vidutinio sunkumo ardenų veislės eržilą. Nemaža galvijų kaimenė susidėjo iš daniškos kilmės žalmargių, pieningų karvių, kurių pieningumas ir pieno riebumas buvo kontroliuojamas. Pienininkystės plėtimui augino nemažus pašarinių augalų ir runkelių plotus. Kiaules augino jorkširų veislės. Bekonų auginimui būdavo suvartojamas iš pieno nugriebimo punkto parsivežtas liesas pienas. Avis augino šropširų veislės, kurių vilna yra geros kokybės ir tiko tekstilės pramonei. Gyvulius prižiūrėjo veterinarai.

Vištas iš pradžių augino rodislandų veislės, vėliau pakeitė į didesnes leghornų ir italų veislės vištas. Antis ir kalakutus augino

nedideliais kiekiais, dažniausiai savo ūkio reikalams. Vyriausybei paskatinus, vienu metu augino ir žąsis. Vokiečiams nutraukus prekybos sutartį ir atsisakius pirkti užaugintas žąsis, vyriausybė ipareigojo valdininkus išpirkti visas žąsis ir suvalgyti. Žąsysis daugiausia būdavo auginamos dėl plunksnų, iš kurių darydavo "paduškas" (pagalves) ir duknas. Vertinamos buvo pūkinės pagalvės, padarytos iš žąsų pūkų.

GERBŪVIO METAI

Laisvoje Lietuvoje iš prieškarinės trilaukės sistemos javų ūkio, pereita į intensyvią gyvulininkystę ir pienininkystę ūki. Įvesta pažangesnė žemės apdirbimo technika žymiai pakėlė ūkio našumą. Tuo pačiu pakeltas ir kaimo gyventojų pragyvenimo lygis. Ne tik Lietuvos kaimas ir miestas buvo sočiai aprūpinti maistu, bet turėta ir gausaus pertekliaus eksportui. Žmonės buvo gerai apsirengę, dėvėjo geros rūšies, nebe kaime austas, medžiagas. Kaimas švarėjo ir kultūrėjo. Tėviškėje užvestas didelis geros rūšies vaismedžių sodas su laiku būtų buvęs brangus turtas ir pasididžiavimas.

Ūkininkai turėdavo nemažų sunkumų su javų iškūlimu. Brolis Jonas, stengdamasis kuo daugiau technikos į ūki įvesti, nusipirko išsimokėtinai švediškos firmos kuliamažą mašiną su gazolinu varomumu motoru. Tai buvo ne toks stambus griozdas kaip "dampė" ir geriau tiko kaimo ūkiams. Su šia kuliamaža mašina iškuldavo ne tik Lyglaukių ūkių javus, bet ir apie mėnesį laiko važinėdavo po apylinkės ūkius kuldamas jų javus. Per tą Jono kūlimo laiką, likusios namuose be "gaspadoriaus", mamutė su Lėnyte turėdavo daug vargo ir sunkumų, nes tai būdavo bulviakasio, cukrinių ir pašarnių runkelių ir kitokių daržovių nuėmimo ir jų sudorojimo metas.

Brolis Jonas, nors ir perkrautas ūkio darbais, nesišalino ir nuo vietinės visuomenės veiklos. Priklausė Biržuose įsteigtom keliom ūkinėm organizacijom, kooperatyvui ir buvo renkamas į šių organizacijų valdybas bei į Biržų valsčiaus savivaldybės vadovybę. Biržų Sinodas išrinko jį Lietuvos Ev. Reformatų Bažnyčios kuratoriumi.

Kaimynai, kad ir su pavydu, žiūrėjo metai iš metų į progresuojančius Lyglaukius, stengėsi ir pas save įvesti moderniškus ūkininkavimo metodus, kelti žemės našumą ir gerinti gyvulių kaimenę. Lyglaukiai buvo žinomi kaip vienas iš pavyzdinių ūkių. Agromomai, lankydami su ūkininkų ekskursijomis pažangesnius ūkius, neaplenkdavo Lyglaukių.

Supažindinimui su pažangiu Biržų kraštu, buvau suorganizavęs studentų varpininkų "Žalgirio" korporacijos ekskursiją, kuri susipažino ne tik su Lyglaukiais, bet aplankė ir Astravo dvarą, pamatė

garsių kunigaikščių Radvilų pilies griuvėsius Biržų piliakalnyje.

Lyglaukiams nebesudarė jokių ekonominių sunkumų iškelti 1937 m. vasarą šaunias vestuves broliui Jurgiui, Rokiškio teisėjui, su mokytoja Olga Stučkaite iš Nem. Radviliškio miestelio. Jose dalyvavo apie 300 svečių. Brolis Kostas su mokytoja Olga Užunaryte iš Melaišių kaimo susituokė Kaune 1938. II. 12, o paskutinis iš brolių - Jokūbas su dantų gydytoja Viktorija Korsakaite taipgi susituokė Kaune 1938 m. vasarą.

Lietuva per 22 laisvo gyvenimo metus, tarp dviejų pasaulinių karų, padarė didelę pažangą tiek žemės ūkyje, tiek ir ekonomijos bei kultūros srityse. Įžengė kaip "Mažoji Amerika" į kultūringų Vakarų Europos valstybių tarpą.

PIRMASIS BOŠEVIKMETIS

Klestinčią Lietuvą, jos laisvę ir gerbūvį sugriovė II Pasaulinis karas. 1939. VIII. 23 Maskvoje komunistinės Rusijos užsienio reikalų komisarui Molotovui ir nacinės Vokietijos užsienio reikalų ministeriui Ribentropui pasirašius nepuolimo sutartį, 1939. IX. 1 hitlerinė Vokietija žygiu į Lenkiją pradėjo II Pasaulinį karą.

Pagal Sovietų Sąjungos ir Vokietijos pasirašytą Maskvoje 1939. IX. 28 slaptą sutartį ir tų pačių metų rugsėjo 28 d. padarytą papildymą, pasidalinti rytines Europos mažesnes laisvas valstybes, 1940 m. birželio 15 d., sulaužant visas tarptautines ir tarpusavio draugiškumo sutartis, Pabaltijo valstybes - Lietuvą, Latviją ir Estiją Sovietų Rusijos raudonoji armija okupavo.

Lietuvai prasidėjo baisiausia jos istorijoje vergija, dvasinis ir fizinis tautos naikinimas pagal iš anksto parengtus Kremliuje planus. Politinė laisvė sutrempta nuo pirmosios okupacijos dienos. Nutrauktas Lietuvos suverenumas ir primesta svetima santvarka. Rusija ištisus metus alino lietuvių tautą enkavedistiniais metodais. Tuoju uždarė visas buvusias politines partijas, visuomenines bei kultūrines organizacijas (1940. VI. 1), tik vienai legalizuotai komunistų partijai buvo leista veikti. Visą spaudą pajungė okupanto tarnybai.

Pagal tariamai išrinkto "Liaudies Seimo" prašymą, Lietuva kartu su Latvija ir Estija, 1940. VIII. 3 buvo įjungtos į Sovietų Sąjungą ir paskelbtos Socialistinėmis Tarybų Sąjungos Respublikomis. Greitu tempu įvesta sovietinės santvarkos sistema. Nacionalizavo žemę, bankus, fabrikus, pramonę, prekybos įmones, namus ir t. t. Tikslas - sunaikinti buvusius privatinio turto savininkus, nuskurdinti ir paversti proletarais. Suvalstybinus bankus, litas pakeistas sovietiniais rubliais, santykiu; 10 litų - vienas rublis. Žmonių santaupos buvo konfiskuotos ir taupytojai nuskriausti.

Bažnyčia atskirta nuo valstybės ir įvesta civilinė metrikacija. Pertvarkyti visų mokyklų mokymo planai.

1940. VII. 22 įsaku suvalstybino žemę. Lietuvos ūkininkijos laisvė ir kūrybinis darbas užgniaužtas. Nuo tos dienos iš ūkininkų atimta nuosavybės teisė ir jie padaryti laikiniais žemės valdytojais. Pagal tų metų liepos mėnesio pabaigoje paskubomis įvykdytą žemės reformą, savininkams valdyti palikta 30 ha norma. Atimta žemė, gyvas ir negyvas inventorių išdalintas bežemiams ir mažžemiams, kurie paskirtus žemės sklypus ėmė nenoromis. Šis okupanto užmojis padarė Lietuvos žemės ūkiui didelius nuostolius.

Tokia reforma okupantas sugriovė individualų žemės ūkį, sukiršino vietinius gyventojus, sunaikino daug žemės ūkio inventoriaus bei kitų gėrybių ir sutrikdė pačią žemės ūkio gamybą. Be to, buvę privačių ūkių savininkai buvo apdėti nepakeliamais mokesčiais, rekvizicijomis. Okupantas naikino ne vien individualius ūkius, bet uždarė ir organizacijas, kurios dirbo žemės ūkio kultūros darbą. Likvidavo Žemės ūkio Rūmus, visas ūkio draugijas, kooperatyvus.

Pareikšti padėką plačiajai tėvynei už "išlaisvinimą iš vergijos", organizavo raudonąsias gurguoles iš paimtų iš ūkininkų vežimų su išplėstomis gėrybėmis, su raudonomis vėliavomis, su klerkiančia armonika, su "džiaugsmu" vežant okupantui paskutinį grūdą. Žemės ūkio gaminių atsargas, likusias iš nepriklausomybės laikų, okupantas grobė ir vežė į Sovietų Rusiją. Be perstojo riedėjo prikrauti įvairiomis gėrybėmis traukiniai į plačiąją "tėvynę", o iš ten tušti "arbūzų" yagonai su lozungais "badaujančiai Lietuvai". Buvęs gėrybėmis pertekęs kraštas gana greitu laiku ištuštėjo, nuskurdo.

Nuo pat pirmųjų Raudonosios armijos invazijos dienų prasidėjo paslaptingi žmonių dingimai, areštai, kalinimas ir ramių šalies gyventojų išvežimai. Žavingasis birželio mėnuo lietuvių tautai virto šiurpulinguoju. Tragiškosios 1941 m. birželio 14-18 dienos pažeidė kiekvieno lietuvių širdį.

Tomis birželio dienomis įvykdytas mūsų tautos masinis naikinimas - genocidas. Prievarta ir smurtu ištremta 34,260 įvairaus amžiaus vyrų, moterų ir vaikų, atskyrus vyrus nuo šeimų. Trėmė į tolimąsias šalto Sibiro beribes tundras, kurios virto ne vienam ištremtajam paskutine poilsio vieta, - lietuvių tremtinių beženkliu kapinynu. Neliko beveik nė vienos šeimos, kuri nebūtų nukentėjusi nuo okupanto.

Brolis Jurgis su žmona Olga Stučkaite, sergančia džiova, tuo laiku gyvenę Kaune, buvo suimti 1941 m. birželio 15 d. ir ištremti į Sibira. Pakelyje buvo išskirti. Kokioje Sibiro pavietrėje Jurgis nublokštas, kada ir kur nukankintas, - nežinia. Žinoma, kad jau senokai gyvųjų tarpe jo nebėra.

Biržų reformatų parapijos choras. Šalia stovi jaunas kun. Reinholdas MORAS.

Olga Stuinaitė-Kregždienė ištremta į Sibiro Altajaus rajoną. Dar tebeviešpataujant Stalinui, 1948 m. slapta grįžo pas tėvus į Nem. Radviliškį su palaužta ir iščiulpta sveikata. Pusmetį pagyvenusi, mirė. Jauni žmonės, vos pradėję savistovų gyvenimą, niekuo neprasikaltę okupantui, buvo bestiališkų, žiaurių rankų sunaikinti.

VOKIEČIŲ OKUPACIJA

Po šiurpulingų birželio trėmimų, lietuvių tauta laukė vokiečių - rusų karo, kaip kokio išganymo. 1941 m. birželio 22 dienos ankstyvą rytą, pirmiesiems, drebinantiems žemę, sprogimams nuaidėjus, prasidėjo lietuvių, kas tik ginklą vartoti mokėjo, spontaniškas sukilimas. Per dvi dienas Kaunas buvo nuo rusiškų okupantų išvalytas. Per tų metų, nuo birželio 23 d., įvykusį sukilimą turėta virš 4,000 aukų, kurių tarpe 2,000 žuvo kautynėse, apie 1,500 išžudė rusai sprukdami iš mūsų krašto, kelis šimtus nužudė vokiečiai, būk tai per nesusipratimą.

Dėka lietuvių sukilimo, vokiečių kariuomenė per kelias dienas, be didesnio pasipriešinimo, peržygiavo per visą Lietuvą. Naujieji okupantai nuo pirmos dienos Lietuvos kraštą įjungė į karo mašiną. Tuoju paskelbė, kad sovietų 10 rublių lygūs 1 reichsmarkei; įvedė maisto ir pramoninių prekių normas; pareikalavo žydus suvaryti į getus.

Naujieji okupantai vokiečiai atstatyti Lietuvos nepriklausomybę visai nesirengė. Dienraštyje "Į Laisvę" paskelbė, kad "Lietuva, tai vandens lašas ant įkaitinto akmens". Aktyvistų Fronto sudarytą

laikiną Lietuvos vyriausybę, kurią iš Kauno radiofono paskelbė 1944. VI. 23. vokiečiai likvidavo 1944. VIII. 5. Užimtus kraštus valdė vokiečių suorganizuota civilinė valdžia (Zivilverwaltung), padedant SS policijos daliniams ir gestapui (slaptoji policija).

Vokiečiams panaikinus Lietuvos laikinąją vyriausybę, lietuvių tautoje pasireiškė atsparus pasyvus pasipriešinimas nacionalsocialistinei okupacijai (1941-44), kuri parodė negirdėtą žiaurumą, ypač Lietuvos piliečiams žydams. Visuomenės opinijos sudarymui ir pasipriešinimo akcijai vadovavo gausi pogrindžio rezistencinė spauda.

Nepavykus suorganizuoti reikiamo kiekio darbo jėgos Vokietijai, SS legionų, savisaugos batalionų, vokiečiai pradėjo vykdyti griežtą spaudimą ir represijas palaužti lietuvių didėjantį pasipriešinimą. Gestapas suėmė 46 intelektualus ir išgabeno į Stutthofo koncentracijos stovyklą. Vokiečių policijos daliniai pradėjo gaudyti darbo jėgą apsupdami pamaldų metu bažnyčias, teatrus ir kinus. Tūkstančius lietuvių išvežė karo darbams į Vokietiją ir nemažai vietoje išžudė.

Vokiečiams pareikalavus atiduoti Reicho kariuomenei suorganizuotą Vietinę rinktinę kovai prieš bolševizmą Lietuvos teritorijoje, rinktinė demobilizavosi.

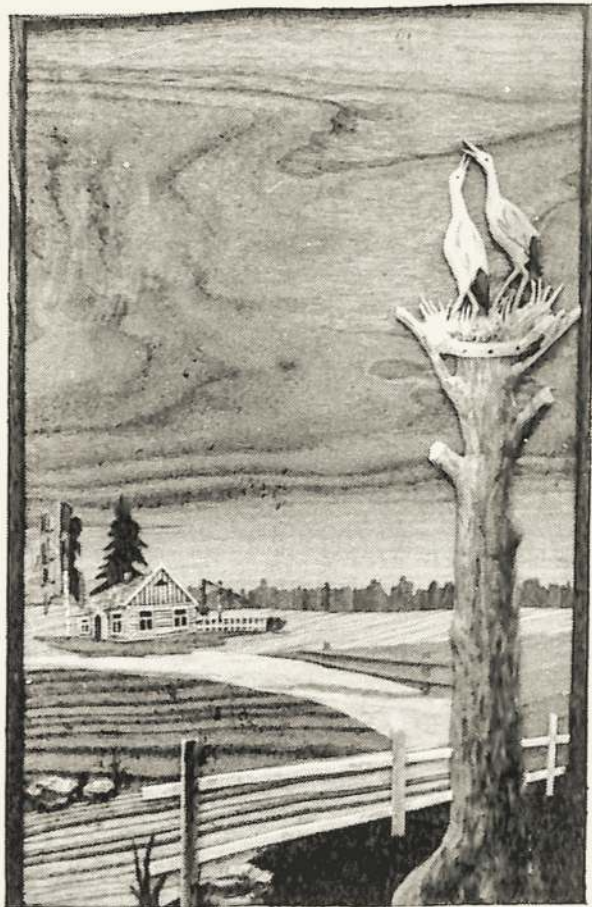
Žydų naikinimas buvo pradėtas pirmomis vokiečių okupacijos dienomis. Specialus vokiečių saugumo dalinys, pirmoj eilėj naikino provincijos miesteliuose, bažnytkaimiuose, miestuose. Biržų miesto žydai, apie 3,000 žmonių, buvo išžudyti prie Astravo dvaro Pakamponių miškelyje 1941 m. rugpjūčio mėn. Tą karštą rugpjūčio mėnesio dieną, nepertoliausia nuo to miškelio, ramiausiai plovėme rugius. Nelauktai pasigirdo už miškelio šautuvų tratėjimas ir kelios kulkos prazvimbė pro mus. Mamutė, atskubėjusi iš namų tarė:

- Vaikai, ar nematote, kad šiandien "sudna" diena?!

Nė žodžio nepratarę, greit iškinkę arklius, parskubėjome namo.

Nuo 1941 m. liepos mėn. įvestos maisto ir pramoninių prekių kortelės. Normos buvo mažos, o dažnai ir visai negaunamos. Žmonės, gyvendami miestuose, badavo, jei neturėdavo ką iškeisti su kaimu. Per tai suklestėjo spekuliacija. Maistu apsirūpinimo reikalu nuvykti traukiniais į kaimą buvo neįmanoma. Tekdavo pasinaudoti sunkiai prisiprašomais ir retokai kursuojančiais atvirais sunkvežimiais.

Vokiečiams okupavus Lietuvą, bolševikinė žemės reforma savaimė sužlugo. Vokiečiai nuosavybės teisių į žemę ūkininkams negrąžino ir Lietuvos ūkininkus laikė laikiniais žemės valdytojais. Nustatyta okupantui atiduotina pyliava grūdais, duoklė mėsa, pienu, kiaušiniais, vilna, pašaru ir kt. Už paimtus produktus mokėjo be-

„Gandrai tėviškės sodyboje” (Medžio drožinys, P. Laurinavičius)

verčiais, okupuotiems kraštams išleistais, pinigais ir labai žemomis kainomis. Nuo 1942 m. buvo pradėtas Lietuvos žemių kolonizavimas vokiečiais.

Vienok, bendrai imant, lietuviai galėjo lengviau ištvirti keturis karo metus vokiečių okupacijoje, negu vienerius nekarinius metus Sovietų Sąjungoje. Per vokiečių okupaciją iš lyglaukiečių nė vienas nenukentėjo.

Karo laimei pakrypus ne vokiečių naudai, Lietuvai 1944 m. vasarą atsiduriant naujoje Sovietų Rusijos okupacijoje, apie 75, 000 lietuvių paliko tėvynę, kad nepatekus antrą kartą enkavedistų valdžion. Lietuvių masinis bėgimas iš Lietuvos buvo apsisprendimas tarp gyvybės ir mirties.

1944 m. liepos mėnesio pradžioje, vokiečių kariuomenei ir gurgolėms traukiantis per Kauną, kun. Petriui Dagiui vadovaujant, pavyko gauti sunkvežimį. Broliui Petriui ir man su šeimomis teko sprukti iš Kauno ir laimingai pasiekti Palangą. Netrukus į Palangą atvyko brolis Kostas su šeima ir dar kelios kitos biržėnų šeimos.

Tų metų rugpjūčio 14 d., kun. P. Dagio nemažų pastangų dėka, pavyko su dviem žvejų kuteriais, apie 70 asmenų, pasiekti Švedijos Gotlando salą. Keleivių tarpe, be lietuvių, būta latvių ir estų. Brolis Kostas, dėl šeimos stovio, pabijojo vykti į svetimą šalį ir liko-

si Lietuvoje. Iš Švedijos Petras su šeima į JAV atvyko 1947 m. balandžio mėn. ir po poros savaitių mirė New Yorke nuo staigaus širdies smūgio, būdamas 53 metų amžiaus. Tais pačiais metais kovo mėn. mirė ir brolis Kostas Kaune, sulaukęs 50 metų amžiaus, palikęs dideliame varge ir skurde savo šeimą. Kostas, pergyvenęs enkavedistų terorą, nebenorėjo gyventi. Norėjo keliauti ten, kur Lyglaukių kapinėse ilsisi tėtis, mamutė, Lėnytė. Abu broliai - Petras su Kostu, dėl patirtų gyvenime skaudžių pergyvenimų ir smūgių, per anksti iškeliavo iš šio pasaulio.

SUGRIOVIMAS

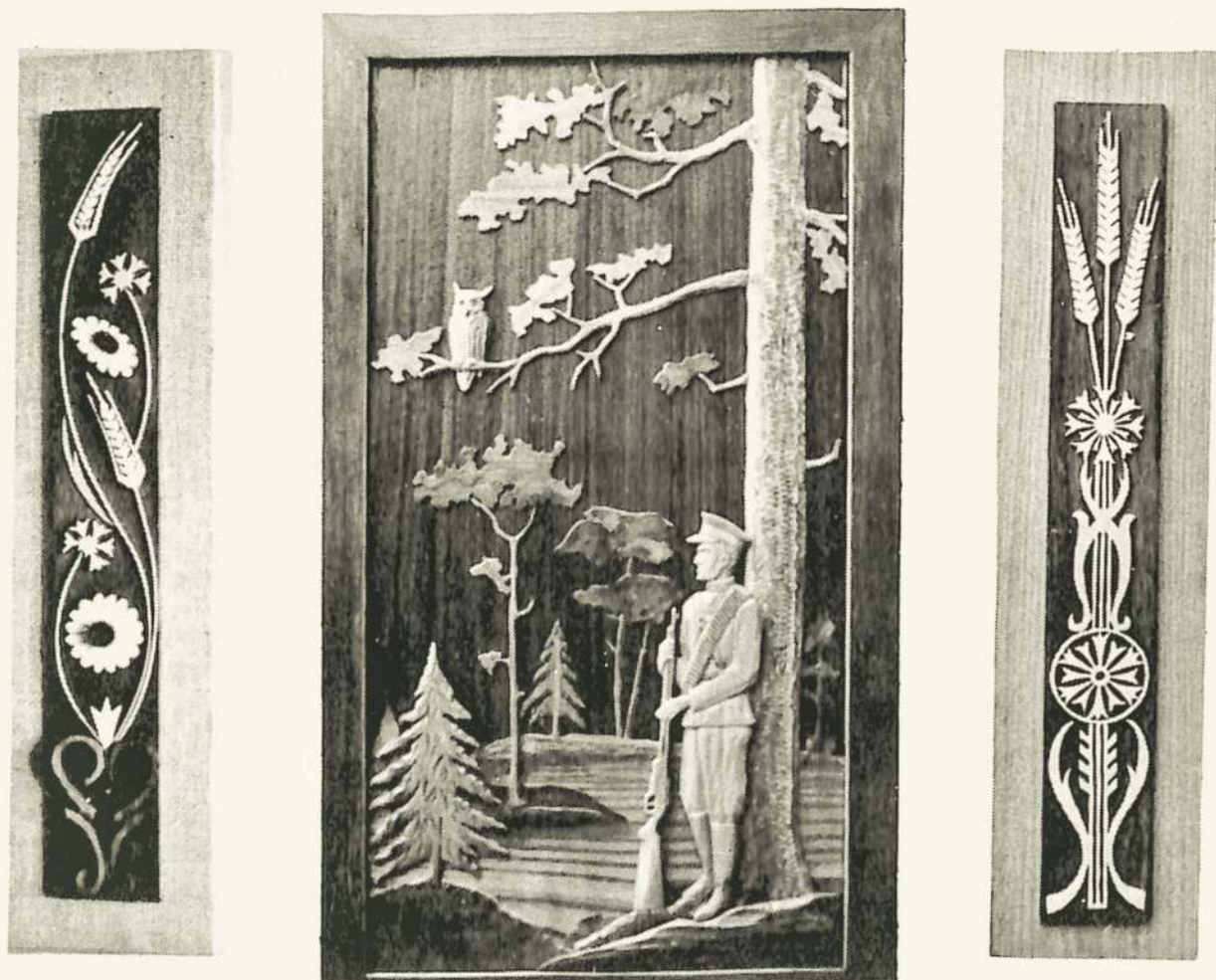
Didį siaubą teko biržėnams pergyventi atsidūrus antroje Sovietų Rusijos okupacijoje. Biržus raudonoji armija užėmė po virš savaitės besitęsusių kautynių 1944 m. liepos 31 d. Vykę atkaklūs mūšiai pareikalavo daug karių gyvybių. Per šį karą Biržainukentėjo daugiau kaip retas kuris kitas Lietuvos miestas. Vytauto gatvė ištiesai paversta griūvėsiais. Buvo sunaikinta 70 procentų miesto pastatų.

Per šiuos įnirtingus dėl Biržų mūšius, labai skaudžiai nukentėjo ir Lyglaukiai. Beveik visa sodyba sugriauta, sudeginta. Tėviškėje išliko tik gyvenamas namas su klėtimis, o kaimyno sodyboje - švogerio statyti tvartai.

1944 m. vasarą, vokiečiams atsitraukiant iš Lietuvos, sudeginta daug ūkio trobesių, laukai išrausti apkasais, prieštankiniais grioviais. Laukų derlius daugelyje vietų visiškai sunaikintas, gyvuliai išnaikinti. Rusams vėl įsibrovus Lietuvon, prasidėjo sunkūs antrosios sovietinė okupacijos laikai. Raudonoji Maskva vėl užkrovė komunistinės Rusijos režimo vergiją. Antroji Sovietų Rusijos okupacija atnešė nepaskelbtą karą tarp lietuvių tautos ir Sovietų Rusijos. 1944 m. prasidėjusi karšta partizaninė kova tęsėsi 12 metų. Virš 30,000 lietuvių partizanų prarado savo gyvybes, kovodami prieš sovietų saugumo dalinius.

Kiekvienoje šeimoje ant motinos pečių gulė didelė pareiga ir atsakomybė. Pareikalavo daug rūpesčių, nemažai nemiegotų naktų ir motiniškos meilės. Mamutė - Ona Pavilonytė, pergyvenusi II Pasaulinio karo siaubą, mirė 1944 m. rudenį. Mamutė, jokie mokslo neragavusi, buvo apdovanota įgimta išmintimi ir išsigijusi daug žinių iš gyvenimo patirties. Buvo šviesi moteris, rūpestinga vaikų motina, pavyzdingai išauklėjo savo vaikus. Ūkyje nuo aušros iki sutemų apkrauta darbais, savo žinioje laikė ne tik būrį mažų vaikų, samdytą šeimyną, bet dirbo ir įvairius ūkio darbus. Rūpinosi namų apyvoka, nešė į šeimos gyvenimą šilumą, giedrą. Ji mus ne tik globojo, bet ir visus jungė.

Lyglaukių namai pasižymėjo grynu lietuviškumu, vaišingumu, jaukia nuotaika, nuoširdžiu atvirumu. Nė vienas svečias nebuvo išleistas nepavaišintas. O Lyglaukiams svečių netrūkdavo. Lyglaukių šeimos gražus, darnus sugyvenimas daugeliui buvo pavyzdžiu.

„Tėviškės laukų sargyboje“ (Medžio drožinys, P. Laurinavičius)

Kas gi iš biržėnų Lyglaukių mamutės nepažinojo? Visiems ji buvo švelni, maloni, pasipasakojanti apie kasdieninius namų rūpesčius, darbus, - nuoširdžiai atvira. Gausiai susirinkusių giminių, kaimynų buvo palydėta į poilsio vietą, - į Lyglaukių kapines.

II Pasauliniam karui pasibaigus, 1947 m. sovietai pradėjo prievarta kolektyvizuoti žemę šūkiu: "Likviduoti kulokus, kaip klasę". Ūkininkus suvarė į valstybinę dvarų ir kolūkių baudžiavą. Pavertė kumečiais ir pririšo prie vietos. Pasitraukti iš kolchozų nebuvo galima. Neturėjo teisės pasirinkti darbą ar persikelti kitur. Sukolchozinius žmogaus likimas buvo sprendžiamas šalto smurto priemonėmis. Amžiais ūkininkavusiai tautai atimta ne tik nuosava žemė, gyvuliai, ūkio padargai, bet ir laisvė. Buvo apiplėšti, nužmoginti ir paversti elgetomis.

Pravedant kolektyvizaciją iki 1948 m. gruodžio mėn. sovietų enkavedistai deportavo į Sibirą arti 400,000 lietuvių. Į "nubuožinamųjų" sąrašą pateko ir brolis Jonas. ištrėmė į Sibirą. Po Jono iš-

trėmimo netrukus mirė jo žmona Lėnytė Šernaitė, palikusi penkis mažamečius vaikus. Lėnytė mirė 1947 m. vasario mėn., būdama 38 m. amžiaus. Mirė Dubriškyje pas tetą Jašinskienę, palaidota Lyglaukių kapinėse. Sesuo Aniutė, paėmusi globon brolio Jono šeimos vaikus, pati nepajėgdama išmaitinti ir auklėti, išdalino juos giminėms.

Genutę globojo pas save Aniutė. Ji, baigusi Biržų gimnazijos 7 klases, ištekėjo už Niauros. Gyvena ir dirba Lyglaukių kolūkyje.

Onutę priėmė Medeikių kaimo Krisius Undzėnas. Baigusi 7 gimnazijos klases ištekėjo už Širmelio.

Aliutę išaugino sesuo Matilda Bružienė. Baigusi mokytojų seminariją, ištekėjo už Sadauniko.

Renatą globojo sesers Aniutės sūnus Petras. Ji baigė mokytojų seminariją ir ištekėjo už Lyglaukių Kaimyno Juknos.

Sūnų Joną išaugino Dilienė, gyvenanti Nem. Radviliškyje.

Stalinui 1953 m. mirus ir jį Chruščiovui nuvainikavus, po 1955 m. leista nelaimingiesiems, išlikusiems gyviems, bet netekusiems sveikatos ir jėgų, grįžti į savo kilmės kraštus. Po 10-ties metų pergyventų kančių Sibire, sugrižo į Lyglaukius ir brolis Jonas, bet jam gyventi savo namuose nebuvo leista. Mūsų name buvo įkurtas Lyglaukių kolūkio centras. Švogeriš Martynas su Aniute, sudegus per karą jų gyvenamam namui, įsirengė gyventi išlikusiame tvarte, kiaulidės skyriuje. Jie priėmė į savo tarpą grįžusį iš Sibiro brolių Joną, kuris tame tvarte ir nugyveno likusį savo gyvenimą.

Grižusiam Jonui visgi pavyko gauti darbą Lyglaukių kolūkyje. Nuo 1956 m. balandžio 15 d. dirbo, kaip pieno išvežiotojas, iki paskutinių savo gyvenimo dienų. Nors visą laiką negalavo, bet sveikata nesiskundė. Švogeriš Martynas, po ilgos ir sunkios ligos, mirė 1959 m. gegužės mėnesio pabaigoje, sulaukęs 90 m. amžiaus. Brolis Jonas gimęs 1890 m. lapkričio 28 d., mirė 1960 m. rugsėjo 19 d. išgyvenęs 70 metų. Sesuo Aniutė labai pergyveno brolio netekimą, su kuriuo tikėjosi nugyventi likusias gyvenimo dienas, vienas ant-
rą remdami.

Brolis Jonas, laisvoje Lietuvoje turėjęs gražų ūkį, parodęs gražius sugebėjimus ir atlikęs nemažai vertingų darbų, buvo mėgiamas dėl savo linksmo, prieteliško bei paslaugaus būdo. Buvo plačiai žinomas biržėnų tarpe ir visų pažįstamų gerbiamas. Mirusį nuvežė į Biržų reformatų bažnyčią ir ten pašarvojo. Į laidotuves susirinko nemažai žmonių. Iš Nem. Radviliškio atvyko pašto tarnautojai ir gimnazijos moksleiviai su auklėtoju. Laidotuvėse dalyvavo du kunigai: gener. superintendentas Adomas Šernas ir superintendentas Povilas Jašinskas. Iš Biržų miesto, eisenos lydimas, brolis Jonas paskutinį kartą prakeliavo pro Lyglaukių kapinių bromu papuoštus vartus, prakeliavo kaip paskutinis Lyglaukių kie-

mo šeiminkas.

Sesuo Aniutė, išvarginta ilgo gyvenimo, labai laukė mirties. Aniutė gimė 1887 m. lapkričio mėn., mirė 1971 m. vasario 12 d., išgyvenusi 83 metus.

II Pasaulinis karas sugriovė ne tik žydėjusią Lietuvos ūkį, daug kaimų ir miestų, ne tik išblaškė lietuvius po tolimiausius Sovietų Sąjungos plotus ir po visą laisvąjį pasaulį, ne tik pareikalavo daug tūkstančių lietuvių gyvybių, kančių, bet, svarbiausia, sugriovė Lietuvos Nepriklausomybę ir atėmė lietuvių tautai laisvę. Vakarų pasaulio galiūnai, užbaigę II Pasaulinį karą, leido Maskvos imperiaлизmui pasigrobtį ne tik buvusias laisvas Pabaltijo valstybes - Lietuvą, Latviją, Estiją, bet ir išplėsti savo hegemoniją iki Europos vidurio. 100 milijonų aukštos kultūros žmonių pateko Rusijos vergijon, komunistų nuožmiai diktatūrai.

Ano laiko biržėnų būrelis prie Parovėjos Miškų Urėdijos. Nuotraukoje matome: gimnaz. direkt. M. Krikščiūnas, urėdas Šenferis, p. Lemberienė, aps. virš. Rozmanas, p. Šenferienė, p. Šenferytė, komend. plk. P. Kaunas, p. E. Kaunienė, notar. P. Lemberis ir kt.

LAIŠKAS IŠ VILNIAUS

Laiško autorių tam tikros aplinkybės nuvedė trumpam į Vilniaus apylinkes, kur jam teko išgirsti apie Jeruzalės Kalvarijas. Savo laiške rašo:

"...Išėjome į apylinkes pasižiūrėti iš arčiau, kokia ta Jeruzalės bažnyčia ir į ką panašios tos kalvarijos, apie kurias teko girdėti.

Nuo mūsų bendrabučio jos buvo už kelių šimtų metrų, gražiame, kalnuotame pušyne. Šalia bažnyčios pušyne kapinės. Visų senesnių antkapių užrašai lenkiški. Pagal kapines sprendžiant, čia buvo Lenkija. Stebiesi, kad rusams valdant, katalikų kunigai savo iniciatyva sugebėjo tą blogą darbą Lietuvai padaryti. Kas liečia Jeruzalės bažnyčią ir kalvarijas, tai jas prieš 300 metų įsteigė dominikonų vienuoliai. Tikslas - didinti pamaldumą, kovoti su reformacija. Kad sunkesnis būtų kryžiaus kelias, vietovė parinkta kalvota, per ją tekantis Baltupio upelis, kaip tikrojoje Jeruzalėje, pavadintas Kedrono vardu. Vėliau jis pripažintas šventu ir tikinčiu žaizdoms gydyti - ypač akių. Nuotolis aplinkui apeinant buvęs virš 10 km. Pakelėje buvę apie 35 koplyčios ir vartai, kur reikėjo klauptis ir keltis. Vienu žodžiu - itališkos gudrybės, prieš kurias pas save sėkmingai kovojo Liuteris, Kalvinas ir kt. Čia tos gudrybės pateisino steigėjų dominikonų viltis, nes per atlaidus susirinkusius maldininkus, jėzuitų kolegijos (vėliau universiteto) auklėtiniai nukreipė prieš Vilniaus reformatus. Jėzuitų dėka sugriauta protestantų spaustuvė, iškilmingai degintos protestantų knygos. 1611 m. sudegino sinodą, sinodo biblioteką, kunigų namus. 1687 m. dvi dienas niokojo reformatų bažnyčią, mokyklas, ligoninę, kapines. Na, bet dabar visa tai jau istorija.

Kai pirmosios medinės bažnyčios ir koplyčios sudegė ar sugriuvo, praturtėjęs vienuolynas pastatė mūrinę bažnyčią ir koplyčias, iš kurių dabar tik trys bestovi. Kitas, kaip vilniečiai teigė, buldozeriais sulygino. Likusios trys paliktos, nes jos stovi šventoriaus ribose. 1961 m. buvo išleista brošiūrėlė, kurioje buvo piktai teigiama, jog tos kalvarijos buvo žmonių apgaudinėjimas, ligų židiniai ir net šešių epidemijų pradžia. Matyt buvo ruošiamas moralinis pagrindas sunaikinimui. Valdžiai gal nesikentė sostinės pašonėje turėti tokią vietą, kur suplaukia maldininkai. Kas nors atvažiavęs pagalvos, kad ne į Tarybų Lietuvą pataikė... Atrodo, galėjo ir palikti. Būtų buvę įdomu ir turistams, kurių kasmet gausėja.

Puikūs Vilniaus teatro rūmai. O naudojamos dekoracijos labai gražios. Jų pakeitimas moderniškias. Tik akustika bloga...

Vilniuje yra 400 baptistų, kurie gavo leidimą pasistatyti 400 vietų maldos namus. Nesako kiek kainavo. Baptistai nei geria, nei

rūko, tai, sako, kur pinigus dėsime... Jų tarpe yra mokytų žmonių, kurie paruošė statybai planus, kuriuos valdžia patvirtino. Statyboje patys talkininkavo...

Kalbama, kad Čiapas savo kunigiškus rūbus nunešė į švietimo skyrių ir atidavė. Iš vieno vilniečio girdėjau, kad ar ne liuteronų tikėjimo kunigą dabar gavę ir, kad iš keturių Biržų parapijų su keturiais parašais gavę Vilniuje skundą, kad nenorį to kito tikėjimo kunigo ir, kad kokio tai kito pageidauja. Kai Vilnius tą kitą ištyrė, pasirodė jis netinkamas, nes po karo miške buvo, už ką 20 ar 25 metus turėjo Sibire atgyventi. Šitoje veikloje leidžia (žmonėms) pažaisti demokratija... Skaičiau J. Mikuckio atsiminimus, kaip jis pas jus gyveno. Panašiai kaip L. Gira, su tokiais pat vingiais, nueina tarnauti pas stipresnįjį. Nepaneigsi, kad ir drąsos turėjo. Gal teko girdėti, kaip apie jį pas jus atsiliepia? Įdomu, kad emigracijoje lietuvių visas judėjimas turi tiek srovių. Kokį procentą turi tie pažangūs su "Laisvės" laikraščiu?

Rašai, kad pas Avyžių per daug nereikalingų žodžių. Kiti jų nenaudoja, ar mažiau, Nors gyvenime jų daug, žymiai daugiau negu jūs palikot. O autorius, matyt, nori priartėti prie gyvenimo. Jo nuomone, gal, jei kovoti su jais - pirmiausia reikia parodyti, jog jie yra. Kokia gali būti kova prieš nesamą priešą. Putinas "Altorių šešėlyje" rašo, kad Petersburge, einant su sutana, juos palydėdavo trilyčiai keiksmazodžiai, tai tas pats ką dabar mes vadinam "kelių aukštų". Matomai rusų kalba, būdama labai turtinga, turtinga ir keiksmazodžiais. Paskaitose iš dviejų lektorių maskviečių yra tekę girdėti, ir vienas sakė, kad karo metu Port-Arture girdėjo kiniečius, nemokančius rusiškai, labai puikiai naudojančius rusiškus keiksmazodžius. Kitas, buvęs Angoloje, kur jam teko gėdinti kubietį, kai tas keikęs vietinius už tai, kad nesugeba įveikti psichologinio barjero - nesugeba vadovauti. Kaip susikalba, nesakė, bet keikė rusiškai. Konkursų - varžybų šioj srityj nedaroma, bet nenustebčiau, jei jiems (rusams) pirmenybė atitektų.

Metai su trupučiu praėjo, ir vėl vadai pasikeitė. Pranešė jau po paros, gal dar, galvojo, atgaivins. Per televiziją pakeitė programą, ir visas 5 dienasėjo filmai apie Leniną ir revoliuciją, o vietoje operečių ir kitų lengvo turinio - koncertai (simfoniniai ir kameriniai). Šiandien palaidojo, išrinko jūsų vado bendraamžių ir nuo rytojaus vėl pradėsime darbuotis, naują garbindami. Senąjį geru žodžiu milicijos darbuotojai turėtų minavoti, nes, sako, pakėlė atlyginimus. Gavę anksčiau 95 rublius, dabar gauna 170 rublių mėnesiui. Anksčiau į miliciją eidavo dirbti tas, kuris iš viso tingėjo bet ką dirbti. Susidarydavo kokia tai savotiška atranka į blogąją pusę. Dabar pas jus reikalai turėtų pagerėti... "

* * *

MAŽOJI LIETUVA

(Autorius šią paskaitą skaitė Mažosios Lietuvos Lietuvių Draugijos Valdybos surengtame minėjime 1983. XI. 20 d. Šaulių namuose Čikagoje, pagerbiant Mažosios Lietuvos Tautinės Tarybos Tiltžėje 1918 m. lapkričio mėn. 30 d. paskelbtą Aktą, reikalavusį Mažąją Lietuvą prijungti prie Nepriklausomos Lietuvos).

P R A E I T I S

Baltijos pajūrio Dauguvos-Vyslos srityje originalią gintaro sudėtį ir kilmę aprašė amerikiečių mokslininkė Patty C. Rice, Ph. D. knygoje "Amber", išleistoje New York'e 1980 m. Sakus palikę miškai, iš kurių susidarė gintaras, augę prieš apie 60 ar 40 milijonų metų. (Psl. 19).

Dr. Jono Basanavičiaus "Rinktinių raštų" knygoje, išl. Vilniuje 1970 m., skaitome: "Rytų-pietų krašto kultūrai šiaurėje, ypač Prūsiose ir Lietuvoje, plėstis, regis, daug padėjo ne tik tautų kėlimasis iš vietos į vietą, bet ir pati tarptautinė vaizba, kurioje, be abejo, didžiausią žaidė rolę prūsų Zambijoje taip apstingai randamas gentaras. (Lichtberg: Die Aegaische Kultur. Leipzig, 1911, p. 157).

Kaip gilioje senovėje prūsų gentaras pradėta gabenti pietų linkui Europon, Azijon ir Afrikon, rodo tas faktas, jog daug iš jo darytų daiktų, būtent papuošalų, kurie rasta ašurių pilies Nipuro griuvėsiuose (apie 4000 m. Kr. negimus), Egipte (apie 3500 m. Kr. negimus) ir Mikėnų karalių kapuose (apie 2000-1500 m. Kr. negimus), paeina iš Zambijos gentaro. (Helm: Mitteilungen über Bernstein. Schrift d. Naturforsch. Gesellschaft in Danzig. Bd. V. Heft 3; VI, Heft 2, p. 234; Zeitschrift für Ethnologie, 1882, p. 71, 1901, Verhandlungen, p. 400 ir sek.; Correspondenz-Blatt d. D. Gesell. für Anthropol., 1896, p. 105; 1902, p. 74).

Apie vaizbą gentaru turime žinių ir iš vėlesnio laiko. Taip, pav., yra žinoma, kad Pitėjaus kelionės metu IV-me šimtmetyje Kristui negimus senovės prūsai turėję daug gentaro ir jį pardavinėję kaimynų tautoms. (Plinius: Histor. natur. XXXVII, p. 35). Apie Kristaus gimimo laiką Zambijos prūsai Jūrių pakraščiais rankioję gentarą ir juo, be abejo, vaizbą varę. Kiek vėliau Rymo imperijos laikais vaizbos santykiai tarp Italijos ir Zambijos, rodos, buvę menki". (220 psl.).

S e n i a u p r ū s a s i r l i e t u v i s b u v o t a
p a t i s a v o k a

Šiais laikais lietuvius galima, bet nėra būtina, skirstyti gentimis į žemaičius, aukštaičius, dzūkų, sūduvių ar kitokių. Seniau buvo aišku, kad prūsai ar lietuviai yra viena ir ta pati tautybė.

Prof. Povilas Pakarklis knygoje "Kryžiuočių valstybės santvarkos bruožai", išleistoje Kaune 1948 metais, rašo: "Kad Pavyslio gyventojai buvo vadinti ne tik prūsais, bet ir lietuviais - rodo ir popiežiaus Urbano IV-tojo bulė iš 1263 metų rugsėjo 13-os dienos, kur sakoma, kad Gniezno provincija yra nuolat įpuldinėjama lietuvių. Gniezno provincijos puolėjų šioje bulėje vadinimas lietuviais pažymėtinas ypač todėl, kad 1263 metais plačiausių Pavyslio sričių gyventojai buvo nusikratę vokiškuoju jungu ir atgavę senąją nepriklausomybę. Todėl nuolatiniuose Gniezno provincijos puolimuose pirmoje eilėje turėjo dalyvauti ne kokių Nemuno sričių, bet Pavyslio sričių gyventojai. (Gnesnensis provincia... a continuis Lituariorum hostium molestetur aggesibus ac deppulationibus devastetur... Pr. U., I, 2, N 209". Psl. 17-18).

(Gnieznas yra dabartinėje Lenkijoje, maždaug tarp Torunės ir Poznanės. X-tamė a. buvo jungtinė kunigaikštijos sostinė. Katedros duryse įliedintas 18-kos dalių junginys, vaizduojantis Adalberto Vaitiekaus gyvenimą, 997 metais prūsų nužudytą).

Prūsus apjungti stengėsi įvairūs Lietuvos valdovai. Minėtoje knygoje skaitome: "Turint prieš akis tik ką paminėtus duomenis, darosi labiau suprantami šie Vytauto Didžiojo žodžiai, ištarti 1413-ais metais derybų metu su kryžiuočiais Salyne: Prūsai taip pat buvo mano protėvių žemė, ir aš jų reikalausiu iki Osos, nes jie yra mano tėvų paveldimas palikimas. (Codex E. p. Vitold. 257).

Ta pačia prasme kalba ir Flandrijos riteris Ghillebert de Lannoy, kuris kelis sykius lankėsi Pabaltijo kraštuose, paskirai imant viešėjo pas kryžiuočius. Ghillebert de Lannoy 1413-ais metais rašė, kad Prūsijos kraštas buvo Švenčiausios Mergelės Ordino kardu atkovotas iš netikėlių lietuvių ir žemaičių" (Psl. 18).

O k u p a n t ų v o k i e č i ų į s a k y m a i P r ū s i j o s
g y v e n t o j a m s l i e t u v i ų k a l b a

Po Antrojo Pasaulinio karo lietuvių mokslininkai P. Pakarklis, L. Kruopas, J. Jurginis ir kiti Prūsijos griūvėsiuose atradę dokumentų iki tol mums nežinomų, papildomai įrodančių tos srities lietuviškumą. Jie paskelbti didžiulėje knygoje "Prūsijos valdžios gromatos, pagraudėnimai ir apsakymai lietuviams vals-

tiečiams", išleista Vėlniuje 1960 m. Tenai fotografiniu būdu parodyti prūsų valdovų įsakymai vietiniams gyventojams lietuvių kalba, pradedant 1589 metais, baigiant 1812-tais. Okupantui įsakymus lietuvių kalba reikėjo skelbti todėl, kad vietiniai gyventojai nesuprato ar nenorėjo suprasti įsakymų vokiečių kalba. Juos beskaitant ryškėja vietinių žmonių laikysena, - nenoras paklusti svetimiesiems.

Vietiniai gyventojai kolonistams sudarydavo nepakenčiamas gyvenimui sąlygas, juos bauginavo, griežtai patardavo grįžti iš kur atvykę, negyventi ūkiuose, neužimti prūsams priklausančių žemių. Skaitome: "Karališkas Apsakymas Kad Burai iš Prūsų Žemės išbėgę toj tik nutverti į Galgį bus pakarti.

Ir kad tam, kurs išbėgusių sugražina Dešimt Dolerių bus padovoti. O kad išbėgėlis negallės sugražinnams buti, tai jo Wardas kaip tikro Szelmio į Galgi bus rašytas. Tiktai wissur, o didzausey cze, kur toks Beguns gyvenęs arba kur jis laikytus apsakoma tur buti.

Surašytas Berline dewinioliktą Dieną Menessio kurri Lietuw-ninkai Strazdinniu, o Wokieczei September wadonna. 1736.

Išspauostas Karalauczujė Pas Joną Priczku Reisnerį, kurs Karalaus Prisakimus ir kittas jo Reikmenes Raštais išspausdza." (Psl. 107).

(Tais laikais žodis galgė, galgis mūsų laikais reiškia kartuves).

Gal kada bus sužinota, kiek sugautų vokiečių patys vokiečiai pakabino į "galges".

Vokiečiai kolonistams sudarydavo patogiausias sąlygas įsikurti Prūsijoje, įsigyti žemės, miestuose prekiauti. O kaip jaunimas, kaip jie laikėsi paimti į okupanto kariuomenę?

Skaitome tokių įsakymą: "Malonės Gromata wissiems nuo Prūsų maloningiausiojo Karaliaus Abažo ir Regimentų išbėgusiems Zalnerems ir Rekrutams jei jie su gerru wël sugrįžtu arba po Zalniereis wël služyti pareitu. Rašyta Berlyne. Dienoje 12 Karwelinno mete 1746". (Psl. 167).

Iš vokiškos kariuomenės bėgimai buvo neįtikėtinai skaitlingi. Naudojantis vokiečių paskelbtais duomenimis, Algirdas Budreckis anglų kalba "Lithuania Minor". išl. New York, 1976 m., 134 psl. rašo, kad 1713-1740 metais iš vokiečių kariuomenės (tada vadino Prūsijos kariuomene) pabėgo 30,216 vyrų, o tai daugiau, nei bet kuri tuolaikinė Europos valstybė turėjo kariuomenės.

Tokie vokiečių atsišaukimai, raginimai sugrįžti labai primena Sovietų Sąjungos raginimus lietuvių partizanams sugrįžti ir pasiduoti, kurių jokių būdu negalėjo suvaldyti ar nugalėti.

Todėl suprantama, okupantai vokiečiai sutiko įsteigti lietuviškus kariuomenės pulkus skirtinga uniforma, o vokiečių karininkai išmokdavo lietuviškai, kad galėtų susikalbėti

su kariais. Buvo lietuviški artilerijos ir kavalerijos pulkai, jie gyvavo iki Pirmojo Pasaulinio karo pabaigos. Tilžės lietuviškų dragūnų pulkasturėjo savo orkestrą, dainuodavo lietuviškas dainas. Bronius Kviklys "Mūsų Lietuvos" IV tomo 729 psl. vieną tokią dainelę paskelbė, kurios pradžia:

"Lietuvių raitelis, lietuvių žirgas
Yra vienas kito verti!
Abiejų gyslos kaip plienas ir metalas,
Ir vikrus kardas, ir drąsi širdis!
Todėl mūsų dragūnų pulkas
Išdidžiai lietuviškuoju vadinasi:
Kiekvienas žirgas toks greitas kaip vėjas,
Kiekvienas raitelis - lietuviškas vaikas!"...

D i d e l i s P r ū s i j o s l i e t u v i ū į n a š a s l i e t u v i š k o n k u l t ū r o n

Tvankstėje (Karaliaučiuje) aukštoji akademinė mokykla įsteigta 1541 metais ir jos pirmuoju direktoriumi buvo lietuvis rašytojas, mokslininkas Abraomas Kulvietis. Toji mokslo įstaiga 1544 m. paversta universitetu. Tenai pirmuoju graikų kalbos profesoriumi buvo Abraomas Kulvietis, pirmuoju teologijos profesoriumi - lietuvis Stanislovas Rapalionis. Kai A. Kulvietis mirė 1545 m. gegužės mėn. 13 d. Tvankstėje, iškilmingai palaidotas didikams skirtoje vietoje, dalyvaujant kunigaikščiui Albrechtui, o ant jo antkapio lotyniškai įrašyta: "Čia guli didis vyras, lietuvių tautos garbė".

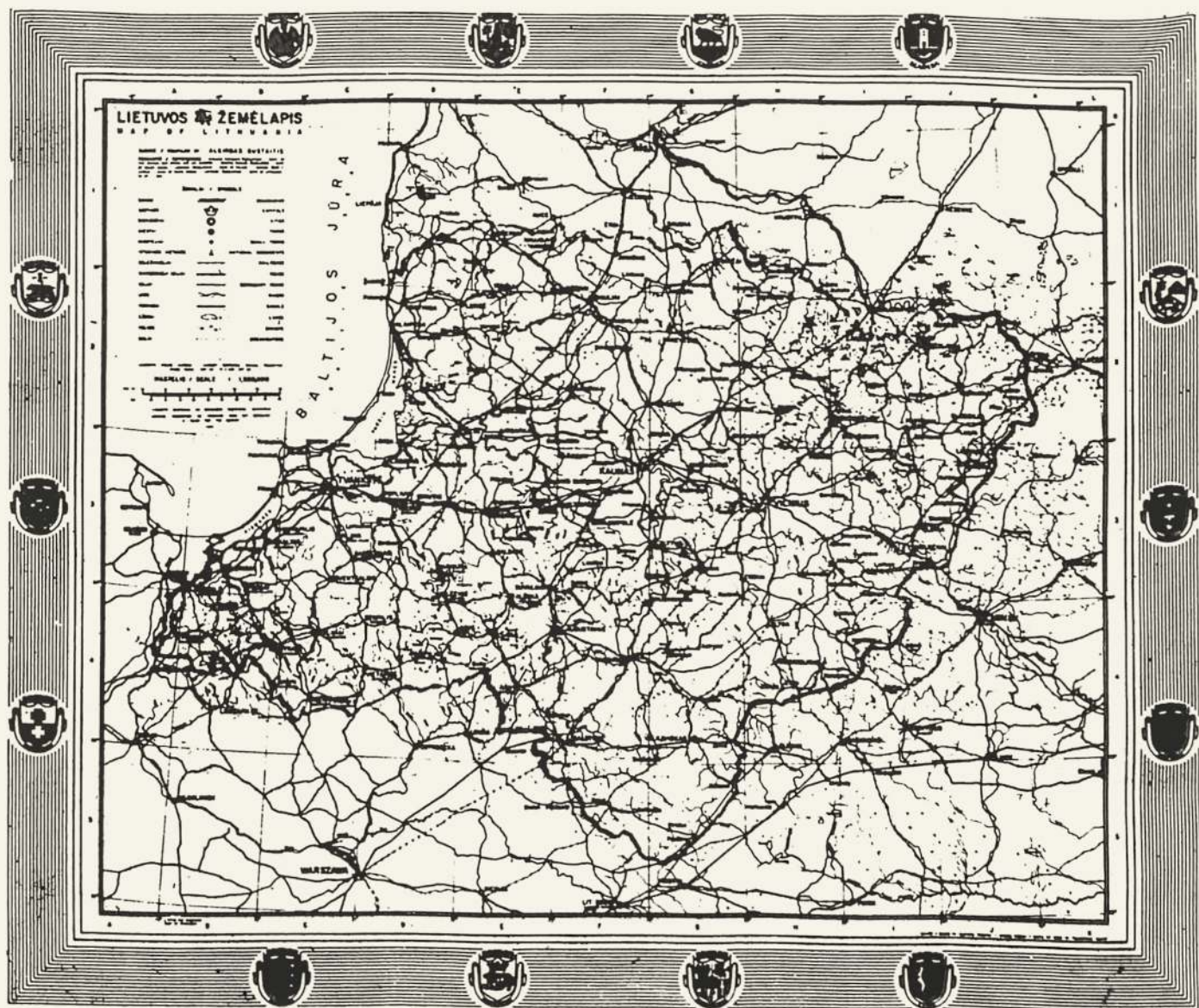
Tvankstėje 1547 metais Martynas Mažvydas išleido pirmą, iki šiol žinomą, lietuvių kalba knygą.

Iš įvairių vietų kilę lietuviai ir prūsai mokslinosi Tvankstėje veikusiame universitete: Merkelis Giedraitis, Jonas Bretkūnas, Baltramiejus Valentinas, Danielius Kleinas, Jonas Rikovius, Fridrichas Zigmąs Šusteris, Pilypas Ruigys, Povilas Ruigys, Liudvikas Gediminas Rėza. Fridrichas Kuršaitis ir daug kitų. Ten studijavo ir Kristijonas Donelaitis, parašęs vertingiausią literatūrinį kūrinį "Metai", niekeno nežinotą iki jo mirties 1780 metų vasario 18 dienos, Dabar išverstas ir išspausdintas į daugelį kalbų.

T i l ž ė - s v a r b u s l i e t u v y b ė s c e n t r a s

Gražiai darbavosi visoje prūsų žemėje gyvenusieji lietuviai nuo seniausių laikų. Kaip archeologiniai radiniai rodo, prūsų žemėse atrasta iškasenų iš ankstyvojo akmens amžiaus laikų, kai dar nemokėta naudotis metalu.

Prūsams įgijus savarankiškumą, juos ėmė pulti įvairūs priešai,

o labiausiai Kryžiuočių ordinas nuo XIII a. Kryžiuočiai prūsus laikė okupuotus kelis šimtus metų.

Tilžėje lietuvių kalba laikraščiai pradėti spausdinti 1832 m. Didžiosios Lietuvos tautiečiams nutarus, 1883 metais Ragainėje pradėta spausdinti "Auszra", padėjusi lietuvių tautai pabusti. Nuo 1883 metų šešto numerio "Auszra" perkelta į Tilžę ir tenai spausdinta iki žurnalo sustabdymo 1886 metais. Prūsų Lietuva vėl sudarė sąlygas gauti brangią lietuvišką spaudą, tuo laiku uždraustą Rusijos caro.

Tilžėje veikė įvairios lietuvių draugijos, Ten gyveno, lietuviškiems chorams vadovavo didis lietuvių kultūrininkas, filosofas, rašytojas Vydūnas.

Tokioje aplinkoje Prūsijos lietuviai, susirinkę Tilžėje, nutarė viešai pareikšti jų nepalaužiamą norą gyventi vienoje valstybėje su visa lietuvių tauta ir todėl 1918 metų lapkričio mėnesio 30 d. meniškai parengė istorinį pareiškimą, kuris skamba taip:

"MAŽOSIOS LIETUVOS TAUTINĖS TARYBOS AKTAS.

Atsižvelgdami į tai, kad viskas, kas yra, turi teisę gyvuoti, ir

į tai, kad mes Lietuviai, čionai Prūsų Lietuvoj gyvenantieji, sudarome šio krašto gyventojų dauguomenę, reikalaujame mes, remdami ant Vilsono Tautų paties apsisprendimo teisės, priglaidimą MAŽOSIOS LIETUVOS prie DIDŽIOSIOS LIETUVOS. Visi savo parašu šitą pareiškimą priimantieji pasižada, visas savo jėgas už įvykdymą minėtojo siekio pašvęsti".

Tilžėje, Lapkričio 30 d., 1918 m.

PRŪSŲ LIETUVOS TAUTINĖ TARYBA

Pasirašė net 24 atstovai:

Jonas Vanagaitis, Viktoras Gailius, Martynas Jankus, Mikelis Deveikis, Mīkas Banaitis, A. Smalakys, Kristupas Paura, Mikelis Lymantas, D. Kalniškys, F. Zubaitis, Kristupas Kiupelis, Enzys Jagomastas, Jurgis Lėbartas, Jurgis Arnašius, Z. Deivikas, Jonas Užpurvis, Jurgis Gronavas, Mikelis Mačiulis, E. Bendikas, M. Reidys, V. Didžys, J. Juška, K. Klečkus, Jurgis Margys.

Mūsų pagarba tiems garbingiems vyram niekad nedings. Toksai jų nutarimas, visų p i r m a, buvo kilniai lietuviškas. A n t r a - drąsus, nes jie, gyvendami Vokietijos žinioje, galėjo būti smarkiai apkaltinti už pasiryžimą dalį valstybės atskirti ir prijungti prie kitos valstybės - Lietuvos. Trečia - tuo jie įrodė, kad plunksna galima labai išpūdingai kovoti, kartais gal net veiksmingiau už ginklą. Ketvirta - savo reikalavimu jie neapibrėžė Prūsų Lietuvos ribų, tuo palikdami plačias galimybes, kurias lietuviai galės panaudoti ir pritaikyti prie esamų galimybių ir sąlygų. Penkta - tuo jie įpareigojo visą lietuvių tautą, nesvarbu kur gyventų, žinoti jų siekius ir užbaigti didvyrišką Aktą. Šešta - svarbaus dokumento viršuje jie gražiai nupaisė Lietuvos ženklą Vytį, iš Rytų pusės šoliuojantį link Vakarų, kur yra prūsų žemės. Septinta - jie mini lietuvius, sudarančius to krašto dauguomenę; reikia taip tvarkytis, jog priešingi lietuvių tautos siekiams galėtų ir turėtų išvykti į jiems norimus kraštus, nes Prūsų Lietuva y r a t o Akto esmė.

Įsidėmėtinas jų pabrėžimas: "Reikalaujame mes priglaidimą Mažosios Lietuvos prie Didžiosios Lietuvos".

Ir to įgyvendinimui pažada visas savo jėgas.

Į v y k d y k i m e j ų n u t a r i m ą i r p a s i r y ž i m ą

Kaip žinome, 1918 metais Lietuva laužė ilgus, baisiai piktus, kruvinai skaudžius vergijos retežius. Tuo laiku visko trūko: maža ryžtingų žmonių, nebuvo užsienyje gerai veikiančių politikų. Nepavyko įvykdyti brolių ir sesių iš Prūsų Lietuvos reikalavimo drauge gyventi.

Didžiosios Lietuvos lietuviai visad siekė apsijungimo su Prūsų Lietuva. J. Basanavičius išpūdžius iš Vilniaus seimo 1905 m. taip

aprašė:

"Išėjus ant estrados J. Vanagaičiui, Prūsų Lietuvos atstovui iš Tilžės, susirinkimas išreiškė jam savo pagarbą ir pasveikinimą trenksmingu plojimu. Vanagaitis kalbėjo, jog Prūsų Lietuva labai simpatizuojanti Didžiajai Lietuvai, josios kilimui, jog jam esą labai smagu apsilankyti pirmajame, taip sakant, lietuvių seime; iškilmingai prašė visas partijas užmiršti toje svarbioje valandoje savo vaidus, o eiti išvien, kad nugriovus tuometinę valdžią, o nugriauti reikia ją visai, išversti iš pamatų, nė koku būdu neapsistoti pusiaukelyje, nėra sustiprėjusi valdžia paskui vėl engianti darbininkus ir vargdienius žmones; pavyzdin privedė Prūsus, kur, nors ir yra seimas, parlamentas, tačiau žmonės darbininkai vis engiami, spaudžiami dėl to, kad didžturčiai daugiausia patenką į tą parlamentą, o tai vis dėl to, kad kuomet ten žmonės už laisvę kovoję, jie apsistoję pusiaukelyje, nepribaigę savo darbo". (Vilnius. 1970, p. 240).

Nepriklausomos Lietuvos vyriausybė ir eiliniai gyventojai visad mylėjo prūsus, kuršius, su jais mielai bendravo. Ilgus metus Kuršių Neringoje gyvenęs Alfonsas Nevardauskas taip aprašo knygoje "Pajūriais, pamariais", išleistoje Čikagoje 1963 metais:

"Valstybės Prezidentas tikrai su visais elgėsi tėviškai. Štai vieno žvejo žmoną smagiai ratelyje suka, štai su kito žmona vaikštinėja po paranke, kuri jam pasakoja iš savo žvejiškos šeimos gyvenimo. Arba, štai jis pastebi visai nuošalyje stovinčią senutę, kuri šypsosi, žiūrėdama į jaunesnio amžiaus linksmume šėlstančius žmones, ir, prišokęs prie jos, pakviečia į ratelį. Senutė iš nustebimo parausta, bet instinktyviai, lyg jauna mergaitė, nedrąsiu linktelėjimu Prezidento pasiūlymą priima ir eina greta jo. Eidama vogčiomis meta vieną kitą žvilgsnį į jį ir, rodosi, lyg abejoja tikrove". (Psl. 252).

P a s i t a r i m a s

Rengdamas Lietuvos žemėlapių ir paaiškinimus prie jo, norėjau pasitarti su Erdmonu Simonaičiu, kuris tuo laiku buvo pagrindinė prūsų-lietuvių ašis.

1968 metais jį aplankiau Vakarų Vokietijoje. Pasikalbėjime dėčiau, kad prūsai, kaip lietuvių tautos gentis, yra neabejotina lietuvių tautos dalis ir todėl negali būti skaldoma, kapojama. Mes turime siekti, reikalauti visų prūsų žemių atgavimo, prie Lietuvos prijungimo, ne kokios jos dalies. Visiškai nepriimtina Potsdam'o linija, išvesta kruvinu Stalin'o pašėliu vien dėl to, kad galėtų apsupėti lietuvių tautą ir tolesnį mūsų naikinimą vykdyti net iš Pietų - Vakarų pusės.

Negalima atsižadėti giminystės vien dėl to, kad piktadėjai juos sunaikino, net vardų pelenus išbarstė. Mums lygiai brangūs gyvieji, kaip ir žuvusieji, tautos istorijos pagrindą sudaro mirusieji. Gal netrukus dabartiniai gyvieji bus negyvi, tai kaip, ar po mūsų ateinančios kartos galės mūsų atsižadėti, kaip mes išsižadame prieš mus gyvenusių savo tautos giminaičių?

Turi būti stengiamasi prūsų žemes atgauti pilnumoje iki Vyslos. To nereikia bijoti, nes mūsų baime pasinaudoja priešai. kaip matome 1945 metais įvykdytame prūsų žemių padalinime. Taip neteisingai pasielgta dėl to, kad lietuvių tauta, daugumoje, tų sričių nesiekė. Gamta, geografija ir istorija tuštumos nepripažįsta. Germanų vietoje įlindo slavai.

Netrukus tuo reikalu E. Simonaitis parašė vertingą straipsnį, kuris buvo paskelbtas spaudoje, jo dalis kartojama knygoje "Tikroji Lietuva".

D i d e l ė s r e i k š m ė s n u t a r i m a s

1981 m. sausio 12 d. Čikagoje, minint Klaipėdos krašto atvadavimo sukaktį, Algis A. Regis pareiškė:

"Tilžėje paskelbtas Mažosios Lietuvos Tautinės Tarybos Aktas mažlietuviams buvo tolygus Vasario 16-tosios Nepriklausomybės paskelbimui Vilniuje. Atėjo laikas, kada abi tautos dalys, žiaurių istorinių aplinkybių išskirtos šimtmečiams, pagaliau ryžosi nutraukti svetimųjų priespaudos grandines ir pradėti naują gyvenimą bendroje tautinėje valstybėje".

Atsiminimuose apie Vydūną Erdmonas Simonaitis "Naujienu Antroje Dalyje" nr. 917, 1968. VII. 13 d. rašė:

"Nors Vydūnas vengdavo politikos, bet jis tačiau pasitarnavo lietuvių išsilaisvinimo kovai. Jis mokė jaunimą lietuvių kalbos, gerbti savo tautos praeitį ir papročius. O šitas, dabar jau susipratęs, jaunimas reikalavo daugiau politinės laisvės. Dainų ir vaidinimų jau nebeužteko. Jeigu 1918 metais Tilžėje susidarė Mažosios Lietuvos Tautinė Taryba, tai yra Vydūno nuopelnas, nes toji Taryboje susibūrė tas jaunimas, kuriam Vydūnas buvo įkvėpęs lietuviškumą. Kaip tik tas jaunimas griežtai reikalavo Mažąją Lietuvą sujungti su Lietuvos valstybe ir išsklaidė senesniosios mažlietuvių generacijos prisibijojimus",

D v y l i k a i s t o r i n i ų s i l u e t ų

Erdvioje salėje tariasi atstovai.

Iš tolumos atžygiuoja skaitlingos senprūsių gretos, vadovaujamos tarsio Herkaus Manto. Jie eina ir eina pro paniurusius ir bai-

mės apimtus teisėjus, atsilošusius aukštuose sostuose, vienokiai siūbuojamų linguojančios minios.

Atžygiavusių vėliavos jau čia pat, kad ir nenoromis tenka skai-tyti:

Barta	Pamedė
Galinda	Sasna
Kulmas	Semba
Nadruva	Skalva
Notanga	Suduva
Pagidė	Varmė

Kai kurie teisėjai: "Priimti visus į mūsų tautą!"

Storesni teisėjai: "Visus išvaryti iš kur atėjo"...

Snaudusieji išminčiai: "Įsileisti tik stipriausius, kiti netinka sunkiems darbams".

Visa dingo, tik aukštuose sostuose liko išminčiai.

A r g a l i l i e t u v i ų t a u t a l e i s t i ?

Mažosios Lietuvos Tarybos Pirmininkas E. Simonaitis "Nepriklausomos Lietuvos" nr. 3, 1959, I. 14 d. antrašte "Mažoji Lietuva yra neatskiriama Lietuvos valstybės dalis" rašė:

"Ar gali lietuvių tauta leisti, kad tas kraštas liktų už Lietuvos valstybės sienų? Lietuviai privalo visas jėgas suburti ir vieningai kovoti už visos Mažosios Lietuvos sujungimą su Lietuvos valstybe. Yra atskirų žmonių ir lietuvių tarpe, kurie mano, kad tokios pastangos tai esą romantika. Tokiems svyruojantiems tautiečiams, kurių nuošimtis labai mažas, galima tik atsakyti, kad visą lietuvių tautos atgimimas ir Valstybės sukūrimas buvo "romantika". Ar Basanavičius savo laikais galėjo tikėti, kad jo pastangos tautai išlaisvinti taip veik vaisių duos? Labai daug kas vadino jį ir jo vienminčius romantikais. Žydų kovos už savo nepriklausomybę prieš 20 metų atrodė tikriausia romantika, o šiandien per tautos pasiryžimą, pasiaukojimą ir susiklausymą pavyko savo kraštus sujungti į vieną valstybę.

Sulauksime ir mes tos valandos, kada Lietuvos Trispalvė plevėsuos visoj Mažojoj Lietuvoj.

Sūduvos laukų sūnus, literatūros istorikas, profesorius Vincas Mykolaitis - Putinas eiliavo:

Jūs ilgus amžius buvot mūs kaimynai,
Bet liūdnos mum tų amžių sukaktuvės:
Į amžinos vergovės kietą jungą
Įkinkė sprandą Prūsijos lietuvis.

Apnuodinę jo sąmonę ir kraują,
Vergovėj tautai išgamų priveisę,
Užgrobti norit mūs gimtinę žemę
Ir sunaikinti mūs gyvybės teisę.

Naujų laikų pažadintas lietuvis
Jau nepabūgs ir nesitrauks iš tako.
Pakėlęs dešinę į aukštą dangų,
Prisiekdamas Dievu, jis taip jum sako:

- Jūs apšmeižtą, apspardytą Lietuvą
Savoj globoj, kaip motiną laikau
Ir ginsiu ją nuo užgrobiko rankos
Kol plaks širdis - taip man padėk, dangau!"

*

JONAS JOKUBONIS

JOKUBONIŲ ŠEIMA

(Autobiografiniai daviniai)

Jonas JOKUBONIS

Dabar kalbėsiu apie Kubilių sodžiaus gyventojus. Pradėsiu nuo rytinio ūkio, - iš rytinio kaimo galo. Tai buvo Jokūbas Jokubonis (mano senelis). Jis turėjo tris sūnus ir dvi dukteris. Vyresnioji

buvo Elzbieta, o jaunesnioji - Anastazija. Vyresnysis sūnus buvo Juozas, - kaime buvo visiems žinomas kaip Juoza. Antrasis - Jonas, o tretysis - Stanislovas (mano tėvas).

Baudžiava dar nebuvo pasibaigus, bet vaikus jau leido į mokyklą: Jonas studijavo mediciną, o Stanislovas lankė miesto mokyklą. Miesto mokykla buvo gerokai žemesnė negu gimnazija ir reikėjo trumpesnio laiko ją baigti.

Po baudžiavos panaikinimo, Jokūbas Jokubonis mirė. Juozas, likęs pilnas ūkio valdytojas, tuoj sustabdė mokykloms mokesčius. Mokykla tuoj atleido Joną Jokubonį. Jam esant karinio amžiaus, buvo paimtas į karinę tarnybą keturiems metams. Stanislovas jau buvo atpratęs dirbti ūkyje. nebenorėjo grįžti į Kubilius ūkininkauti. Pasirinko Rygos miestą.

Po keturių karinės tarnybos metų Jonas grįžo į namus. Jis pranešė Stanislovui, kad yra Kubiliuose ir jo tikslas apsivesti ir pasiimti savo trečdalį žemės. Būtų geriau, kad ir jis atvyktų. Stanislovas tuoj sutvarkė savo reikalus ir išsiskubino į Kubilius. Atrado Juozą ir Joną jau susitarusius, kuris gaus kurią vietą. Juozas gavo geriausias vietas su geriausiaisiais pastatais. Jonui teko apygerės vietos, o vargšui Stanislovui, - kas liko. Juozas gavo gryčią, diendaržį (daržines ir tvartus) ir dvi klėtis. Jonui teko viena klėtis ir klojimas (nors klojimas buvo ant Stanislovo žemės), o Stanislovui liko tik viena jauja. Kol klojimas stovėjo, neatrodė taip prastai, bet kuomet Jonas nugriovė klojimą, jauja atrodė kaip vaiduoklis.

Tai taip nuėjo gero žmogaus pastangos išmokslinti savo du sūnus. Stanislovas tuo tarpu negrįžo į Rygą, pasiliko Kubiliuose.

Vos tik praėjo Jono vestuvės, Stanislovas paskelbė, kad ir jis yra susitaręs vestis. Tuoj po vestuvių Jonas pradėjo rimtai tvarkyti savo pastatus. Jis buvo jau gerokai išsilavinęs ir turėjo daug geresnį supratimą apie pastatų statymą, Jis jau buvo susipažinęs su molio plūktiniais pastatais. Gavo to darbo žinovus, molio nereikėjo ieškoti, nes toje vietoje, kur buvo statoma ta plūktinė gryčia, buvo labai storas klodas molio. Kol iškasė duobę rūsiui, tai turėjo daugiau negu pusę reikiamo molio. Ten pat šalimais buvo tiek daug molio, kad nereikėjo niekur kitur ieškoti. Toks plūktinis molio namas yra labai ekonomiškas. Apšildymui tokio namo reikia mažiau kaip pusės malkų negu mediniam.

Netrukus apsivedė ir Stanislovas. Pradėjo ir jis savo namus tvarkyti. Stanislovui buvo sunkiau, nes jis neturėjo pinigų. Dirbant Rygoje negalėjo daug sutaupyti. Didelės pasogos irgi negalėjo gauti. Turėjo daryti kuo pigiausiai. Skolinosi, kur tik galėjo paskolą gauti. Didelę savo žemės dalį tirėjo duoti skolininkams dirbti už skolą. Stanislovas nebegalėjo pragyventi. Palikęs šeimą Kubiliuose, pats išvyko gyventi vėl į Rygą. Neturėdamas specialybės, negalėjo

gauti geresnio darbo. Pamėginęs vienur ir kitur, įsitaisė pastoviau dirbti pašto kieme. Jam ten labai patiko, nes ten sustodavo daug papiliečių. Su papiliečiais būdavo linksma pabūti keletą valandėlių begirkšnojant. Jis visai užmiršdavo žmoną ir keturis vaikus, kurie gyveno labai skurdžiai. Papiliečiai, kurie turėjo daugiau žmoniškumo, prikalbino atsikviesti žmoną ir avikus į Rygą. Taip jis ir padarė.

1898 metais atvažiavo gyventi į Rygą jo žmona ir vaikai. Kubiliuose jis išnuomojo žemę nuomininkui. Buvo labai malonu gyventi visai šeimai vienoje vietoje. Apsigyveno Paberžio pastate antrame aukšte. Paberžis statė kitą namą trisdešimt šešių butų. Baigęs statyti, Paberžis davė mano tėvui gerą butą, kur jis pirma pats gyveno. Šitame bute Stanislovo Jakubonio šeima pabaigė Rygos gyvenimą.

Grižome į Lietuvą, į Kubilius, 1901 metų rudenį. Turėjome šeimą iš šešių žmonių tilpti į pusantrą kambario butą. Šildymui buvo aukšta, siaura krosnis. Trūkumas pas mus buvo šitoks. Mes neturėjome kuro. Turėjome pirkti iš kaimynų ir mokėti labai aukštą kainą. 1902 metais, pavasarėjant, pradėjo vežti sienojus dėl klėties į mūsų sodybą. Tuoju meistrai pradėjo pjaustyti į reikiamus ilgius. Atsirado šiek tiek nuopjovų, kurias buvo galima panaudoti kurui. Mūsų visų nuotaika gerėjo. Mano tėvelis nuėjęs į dvarą, nusipirko žabų. Rytojaus dieną, pasiėmęs dvi puskvortes degtinės, vieną tuoj su eiguliu išgėrė, o antrą atidavė eiguliui. Parodė paliudijimą, kad jis turi nupirkęs du vežimu žabų. Eigulys jam pareiškė, kad jis sukirtęs du vežimu žabų, kuo greičiausiai juos suvežtų ir tuoj sukapotų. Stanislovas pajuto, iš kur vėjas pučia. Tuoju surado du vyrus, kurie neturėjo darbo ir juos pasamdė už leidimą jo lauke pasisodinti bulvių. Jie turėjo prikirsti žabų ir juos parvežę sukapti kurui. Per kelias dienas buvo privežta žabų tiek, kad sukaptoto kuro užteko bent keliems metams.

Jau buvo ruduo ir artėjo Kalėdos, tas laikas, kada kunigai pradeda kalėdoti. Mūsų kiemą beveik visada abiejų tikėjimų kunigai aplankydavo kalėdojimo laiku.

Rūpintis dėl kuro ir dėl kitų reikalų ūkyje tėveliui jau neberekėjo. Atėjus 1906-tiems metams, buvo galima sakyti, kad jis jau buvo tikras lovos ligonis. 1907 m. birželio 10 dieną jis mirė.

Abu jaunieji mirė gana jauni. o vyriausias jų brolis dar pagyveno apie 25 metus po Stanislovo mirties. Juozas mirė 1932 metais. Taip pasibaigė Jokūbo Jokubonio šeima. Liko tik jo vaikų šeimos. Juozo liko pirmos žmonos duktė. vardu Stefanija. Ji išvažiavo į Ameriką maždaug apie 1910 metus. Apsistoję Burlington, New Jersey. Turėjo du sūnus ir dvi dukteris. Vienas sūnus žuvo automobilio nelaimėje. Antrasis gyveno motinos ūkyje, Burlington, New Jer-

sey. Viena duktė kurią laiką gyveno Detroite, Michigan, o vėliau nebebuvo galima su ja susisiekti. Vyro pavardė buvo Juozas Tamošiūnas. Vėliau, kuomet jis ėmė pilietybės popierius, pakeitė pavardę į Joe Lucius. Po to jis greit mirė. Nuo to laiko mūsų ryšiai nutrūko. Aš jiems rašiau kelis kartus, bet atsakymo nebegavau.

Juozui, Stefanijai išvažiavus, liko dar keturi sūnūs: Petras - vyriausias, antras - Povilas, tretysis - Jonas ir jauniausias - Baliukas. Mūsų apylinkėje nebuvo kito vyro Baliuko vardu. Juozo antroji žmona buvo išdidi ir parinko sūnui Baliuko vardą, nors vyras nenorėjo ir priešinosi. Juza, būdamas apie dvidešimt metų, išvažiavo į Ameriką. Apsistėjo pas Stefaniją Burlington, New Jersey. Jis ten ilgai negyveno, persikėlė gyventi į Detroitą, Michigan valstijoje. Iš ten greitai persikėlė į Chicagą. Susipažino su Ažubalių šeima ir vedė jauniausiąją jų seserį Oną. Jo užsiėmimas buvo namų prižiūrėjimas. Užaugino dvi dukteris ir vieną sūnų. Jie apsivedė su svetimtaučiais ir išėjo į priemiesčius gyventi. Su laiku pasidarėme visai svetimi vienas kitam.

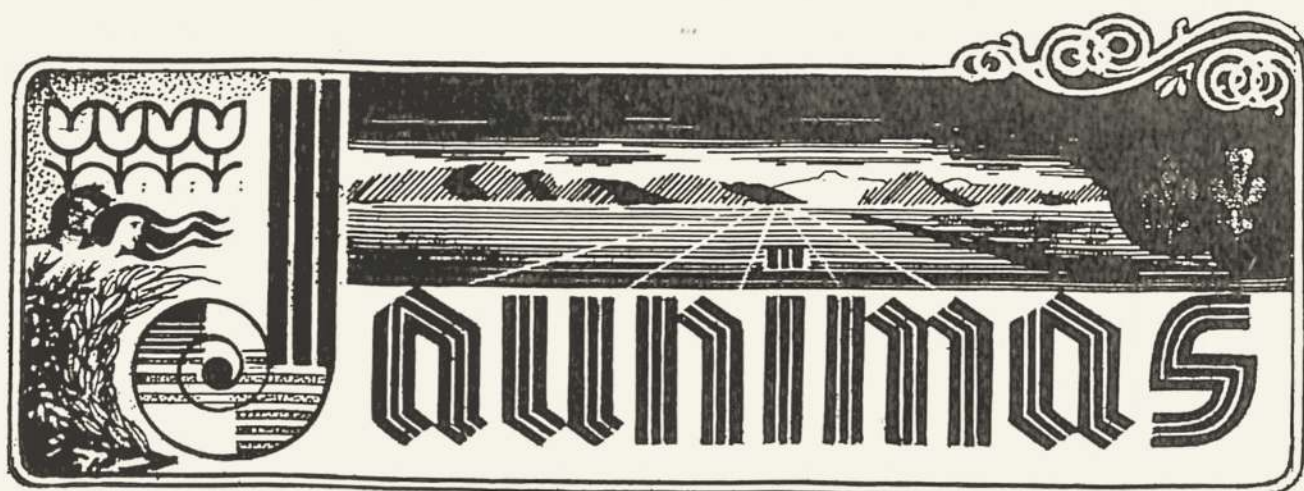
Antras sūnus buvo Povilas. Jis buvo paimtas į karinę tarnybą sykiu su Graudinio Marčium (Martynu). Abudu prapuolė, kaip akmuo mestas į vandenį. Ir niekas nesužinojo, kaip jie pražuvo. Nebuvo žinoma, kad būtų buvę paimti į nelaisvę.

Tretysis sūnus Jonas buvo įsigijęs stambų ūkį, aišku, su motinos pagalba. Žmonės kalbėdavo, kad ji turėjusi sukrovusi stambų aukso sandėlių. Jonas išmokslino savo sūnų, taip pat vardu Joną, daktaru. Kuomet lankiaus Lietuvoj prieš keletą metų, jis darbavosi Biržuose daktaro kabinete. Žmonės kalbėjo, kad jis gana geras daktaras. Baliuko jau nebebuvo gyvo. Negavau žinių, kada jis mirė. Taip ir pasibaigė Juozo Jokubonio šeima.

Stanislovo Jokubonio šeimos vyresnioji duktė Petronė (mes ją vadindavome Petruse) buvo ištekėjusi už Petro Naktinio iš Špygių kaimo. Jis dirbo telegrafo stotyje Rygoje. Vokiečiams okupavus Rygą, jis su visa įstaiga išsikėlė į Revelį (dabartinį Taliną). Naktinio žmona Petrusė susirgo ir mirė Revelyje Estijoje. Palaidota miesto kapinėse. Petras Naktinis sugrižo atgal į Lietuvą, užaugino sūnų ir dukterį. Sūnus gyvena Biržuose, o kur gyvena duktė - nežinau.

Jaunesnioji Stanislovo duktė Emilija gyveno Biržuose iki 1978 metų. Jai mirus, buvo palaidota Kubiliuose, Garšvų kapinėse. Likau tik aš vienas. Jauniausias iš Stanislovo vaikų - Jonas Jokubonis.

MIELAS PASAULIO LIETUVIŲ JAUNIME

Vasario 16 yra lietuvių tautos svarbiausia šventė. Tą dieną švenčiame Lietuvos Nepriklausomybę; prisimename, kaip mūsų tėvai, tėvukai ir proseneliai gyveno Lietuvoje; pagerbiame tuos, kurie kovojo ir žuvo už Lietuvos laisvę.

Vasario 16 yra dar ta diena, kada mes pagerbiame ne tik mūsų praeities didvyrius, bet taip pat ir visus tuos, kurie šiandieną aukojasi už mūsų brangią tėvynę Lietuvą. Meldžiamės už visus tuos, kurie priešinasi okupantui, spausdina ir platina pogrindžio spaudą, kenčia ir žūsta, kad pasaulis nepamirštų Lietuvos, stiprina tautinę sąmonę, kad Lietuva nepranyktų lietuvių širdyse.

Vasario 16 suteikia mums progą įvertinti mūsų tautos dabartį, pasisemti stiprybės iš mūsų tautos garbingos praeities ir su atnaujintu ryžtu žengti drąsiai į ateitį.

Šiai svarbiai šventei reikia pasiruošti. Kviečiu visus perskaityti Lino Palubinsko ir Gyčio Liulevičiaus išdėstytas mintis, liečiančias Vasario 16-tos šventę ir lietuvių tautą.

Linkiu visiems maloniai ir prasmingai praleisti ateinančią Vasario 16-tąją!

TEŽYDI VĒLIAI LIETUVA!

Lino Palubinsko

PLJS Korespondentų Kolektyvo Pirmininkė

K V I E T I M A S

PASAULIO LIETUVIŲ EVANGELIKŲ JAUNIMO SUVAŽIAVIMAS

1984 M. Rugpjūčio 18-28 DIENOMIS

ANNABERGO PILYJE, VAKARŲ VOKIETIJOJE

Jau dabar planuokite ateinančių metų atostogas. Jaunimas--
su ir be tėvelių--širdingai laukiamas Annaberge.

Programoje numatyta:

- Lietuvio evangeliko jaunuolio-ės identiteto išryškėjimas
- Lietuvių evangelikų mažumos išsilaikymo tikslas ir galimybės
- Lietuvių evangelikų istorinių asmenybių reikšmė mūsų literatūroje

Bus galimybė pagilinti savo krikščioniškumą, pabendrauti,
pasilinksminti ir paįskylauti Rheino puikiose apylinkėse!!!

DĖL REGISTRACIJOS KREIPTIS:

Vokietijoje:

Ričardas Baliulis

Ohlendiekskamp 9

2000 Hamburg 65

West Germany

tel. 040/6029605

Amerikoje:

Violeta Kelertienė

P.O. Box 555,

Richland Center, WI. 53581

USA

tel. (608) 647-2704

VASARIO 16

Vasario 16 nėra tik įprastų minėjimų, dulkinų atsiminimų ir himnų giedojimo diena. Dažnai lieka toks įspūdis, ypatingai tiems iš mūsų, kurie gimėm ir augom išeivijoje. Nemačiau laisvos Lietuvos, mums sunku net įsivaizduoti jos gimimą: nepriklausomybės paskelbimą. Nejaučiam ryšio tarp tų emocijų, kurios kyla vyresniesiems, ir to, kas scenose skaitoma. Poezija, montažai, lietuviškos dainos, viskas gražu; bet tai estetiškas grožis, ne širdį jaudinantis pergyvenimų atsiminimas.

Daug ką prarandam šitaip galvodami ir spręsdami, kad Vasario 16 neturi mums aktualaus pagrindo. Tas pagrindas egzistuoja, gal net tyresnis mums negu vyresniems. Vasario 16 yra idealo šventė, pasidžiaugimas tuo, apie ką kiekvienas svajoja. Minėdami Lietuvos nepriklausomybės šventę, mes kartu minime ir viso pasaulio žmonių pasitikėjimą savimi. Lietuvos pavyzdys atstovauja tą heroizmą, kuris įtikina žmones ir tautas, kad jie gali pakeisti pasaulį.

Ta pati dvasia, kuri veda Amerikos revoliucionierius prieš anglus, ta pati dvasia, kuri ragina žmogų stengtis, bandyti ir svajoti; ta dvasia yra kiekvienoje vietoje, kur lietuviai mini Vasario 16 dieną. Jau iš veidų galima suprasti, kad daug kam, ypatingai vyresniems, ta laisvė buvo giliausias gyvenimo troškimas. Tuose pačiuose veiduose galima matyti, kad to troškimo išsipildymas-svarbiausias gyvenimo tikslas. Nors kartais tie atsiminimai šiek tiek išblukę, jie žiba stipresne šviesa, spindi idealu visiems lietuviams. Tą dvasią pajusti ir suprasti - tai Vasario 16 svarbiausia užduotis.

Neatsimenam kovų, įtampos bei džiaugsmo Lietuvoje nepriklausomybės laiku. Bet bandykim suprasti, žiūrėdami į tuos, kurie tikrai atsimena, bandykim įsivaizduoti sapno išsipildymą. Nors sapnai retai išsipildo, tačiau tvirtai tikėkime, kad greit Lietuvai vėl išauš laisvės rytas, Gal tos svajonės ir viltys paskatins mus dieniems darbams. Gal tada suprasim, ką reiškia atsiekti tikrai istorinį siekį. Ar mes, išeivijos vaikai, padarysim ką verto atsiminti daugiau negu 65 metus? Gal, o gal ir ne...

... Iki tada, minėkim tuos, kurie svajojo, ir po ilgo košmaro pabudo sapno išsipildyme. Jie iš tikrųjų herojai, ne vien dėl savo atsiekimų, bet ir dėl savo atsiminimų. Tie atsiminimai, nors ir ne mūsų, yra vienintelė rodyklė į tą kelią, kuris leis ir mums sukurti savo Vasario 16 dienas. Tokia rodykle nepasinaudoję, nebūsim verti jokių atsiminimų ir jokių minėjimų.

Linus Palubinskas

IŠTIKIMYBĖ

Knisuos po Chicagos universiteto knygyno trečio aukšto lentynas. Suradęs "Kalbos kultūros" naujausius numerius, nedelsiant skubu svarbesnius straipsnius kopijuoti. Netrukus turiu bevėstančią krūvą popieriaus, perpildytą lietuvių kalbos žiniomis. Čia sužinome apie įvairios reikšmės posakius, ten apie taisyklingą įvardžių vartojimą... Lietuvių kalbos išlaikymas dažnai reikalauja nepaprastų pastangų: nenoromis tenka pripažinti, kad šeštadieninės mokyklos neįstengia savo auklėtiniams pakankamai įskiepyti lietuviškos dvasios; nežiūrint, kaip bandome teisintis, išeivijos lietuvių kalbos lygis yra labai kritęs. Ar randame priežasčių ir pasiteisinimų?

Spaudos draudimo laikai jau seniai baigėsi - galime laisvai spausdinti lietuviškai. Tai kur dingo gyvas kalbos vartojimas? Atsakymas toks: pasiteisinimų nėra, nebuvo ir nebus. Tačiau girdisi kalbos apie lietuviškumą be lietuvių kalbos. Neužmirškime, kad tautos "kalboje gyvena bei veikia tautos vaizduotė, jos jausmai, jos protas, jos išmintis, ir jos patyrimas", pasak A. Maceiną. Atsižadėdami kalbos, atsižadėsime ir tautos ateities. Ta likusi: lietuviybė" bus labai dirbtina. Netekus lietuvių kalbos; nebebus ir prasmės išlaikyti mūsų tautinį vienetą - prarasime tą vienybę, kuri mus jungia. Neapgaudinėkime savęs - be lietuvių kalbos dings ir lietuviai. Lietuva teegzistuos tik kaip geografinis žemės plotas. Kalbos išlaikymas reikalauja atkaklumo ir atsparumo. Tą apleisdami išduosime tautą. Beveik vienintelė galimybė lietuvių kalbai išlikti mūsų tarpe yra kūrimas lietuviškų šeimų, kuriose būtų kalbama lietuviškai, atkurta lietuviška aplinka. Jokia šeštadieninė mokykla, nežiūrint jos galimai aukštos kokybės, neįstengs per 30 dienų į metus išmokyti vaiką lietuviškai. Vadovėlio skaitymas niekados neatstos gyvos kalbos vartojimo. Ar pasirinksim garbę ar gėdą? Savo tautos išdaviku niekas nenori būti.

Pasimokykime iš praeities: XIX amžiuje Lietuva pamažu nyko, nes nyko jos kalba. Be Basanavičiaus būtume pasukę jotvingių likimo keliu. Neapsimoka rizikuoti savo turtą prarasti. Būkime ištikimi! Tad kalbėkime, rašykime, skaitykime, galvokime, sapnuokime ir mylėkime lietuviškai! Kartu su poetu Kaziu Bradūnu priitariu:

Būk ramus, amžinasis Lietuvi,
Laiko audros Tavęs nenutrenks.
Tautos širdį nuo mirtino šūvio
Mūs gyvybė, kaip skydas, pridengs.

Ir matau - amžių ūkanos švinta,
Ten žengi, kaip rytojaus žmogus.
Tavo galvą žvaigždynai apkrinta.
Tavo sieloje gyvas dangus.

Vienybėje su kovojančia tauta,
Gytis Liulevičius

VILIUS NASTOPKA

SUSITIKIMAS (NOVELĖ)

- Jonas Pranaitis! - pašaukė miško kirtikas iš miško Joną, genėjusį šakas.

Jono rankos buvo pūslėtos, o ant kaktos stovėjo dideli prakaito lašai.

- Kodėl mane šauki? - nepatenkintas sumurmėjo Jonas.

- Kažin kas atvažiavo ir liepė tave pakviesti, - atsiliepė draugo balsas. - Gal miestelyje kokia kanadietė išsižiūrėjo. Matyt, kad patikai, - turi nemažai raumenų. Jei kaip, dar pasisavins iš mūsų tarpo, - juokėsi Jono bendradarbis, vilkęs šakas į krūvą.

- Greičiau į tave nusižiūrėtų, negu į mane; aš jau per senas, - pyko Jonas, kad ne laiku nutraukė darbą.

Nenoromis padėjo kirvį ant kelmo, pasiėmė apsiaustą ir retais žingsniais žengė link barakų.

- Juokinga, - stebėjosi jis. - Kas mane gali šaukti ir kodėl? Gal kokia telegrama... Atvažiavo... Bet kas galėjo atvažiuoti?

Purus sniegas spaudėsi Jonui po kojomis. Nosine nusišluostė prakaito lašus. Nuo darbo sušilusį kūną nukratė šaltis. Priėjo prie savo gyvenamojo barako. Viduje girdėjosi darbų vedėjo ir nepažįstamos moters balsas. Kalbėjosi angliškai. Jonas truputį suprato angliškai, kalbėjo apie jį. Jau keturi mėnesiai atvyko iš Vokietijos į Kanadą miško darbams. Paliko jis tą pilką tremtinio gyvenimą ir atsibastė į miškingą Kanados žemę, kuri savo klimatu kiek priminė Lietuvą.

Skirtingos buvo čia sąlygos, negu Lietuvoje. Jis ten turėjo keturiasdešimt hektarų ūki, gražią sodybą, daug turto. Tėvai padėjo jam atsistoti ant kojų. Sumanus ir darbštus buvo tėvas. Sūnus taip pat neatsiliko. Pranaičių ūkio tvarkinga sodyba ne vienam vėrė

akį. Jaunų mergužėlių žvilgsniai krypo į baltas gyvenamos trobos langines, į gražų sodą, į nuolaidžią Pranaičių žemę ir į sūnų Joną. Bet jų viltys susmuko ir patižo, kaip pavasarinis sniegas nuo Pranaičių žemės į pagriovį. Tėvas buvo kietas ir neperkalbamas. Jis sumaišė sūnaus meilę su pinigų mėgimu. Sakydavo, kad neturtinga marti - netvarka ir nelaimė gerame ūkyje.

Senis Pranaitis išrinko sūnui pagyvenusią žmoną, truputį šla-kuotą, bet su geru kraičiu. Tėvas buvo patenkintas, rietė ūsus, o sūnus pergyveno jaunystės žaizdą. Iš paviršiaus atrodė, kad jis sutiko su ta mintimi, bet vidinė jėga, širdies balsas, jam labai dažnai prikaišiojo. Jis neskriaudė žmonos, buvo ištikimas, bet jautėsi labai nelaimingas.

Mirė seniai Pranaičiai. Sūnus liko tikras šeimininkas. Jam niekas nenurodinėjo darbų, niekas jo nepeikė už žemės ūkio pagerinimus, kuriems išleisdavo nemažai pinigų. Žmona buvo tylutė: jo nei girdavo, nei peikdavo.

Šeimos jie nesusilaukė. Vieną lietingą rudenį užgeso ir žmona. Palaidojo žmoną neprasčiau už tėvus. Laidotuvėse dalyvavo visa apylinkė. Pastatė jai gražų kryžių.

Ir liko Jonas Pranaitis visai vienas. Ilgi rudens vakarai jį prislėgė. Vėjas daužydavo langines. Aplinka pasidarė labai tuščia. Samdiniai buvo geri, paklusnūs, bet neatstodavo to nuosavo šeimos židinio, tos šilumos, kuri ypatingai buvo reikalinga vienišam dar jaunam Jonui Praraičiui.

Gal vėliau jis būtų susiradęs gyvenimo draugę, būtų išsirinkęs savo skoniui, kitų neįpirštą ir neįkalbėtą, bet nelaimingi Lietuvai metai suardė jam visus planus.

Bolševikmetyje, už nepilną atlikimą prievolių, buvo Pravieniškėse, o vokiečių okupacijos metu jo ūkyje sėdėjo vokiškasis viešpats.

Antroji rusų okupacija atstūmė jį į vakarus. Po kapituliacijos pasidarė tremtinys, gyveno lageryje ir laukė, kada vėl galės grįžti į nuosavą pastogę ir savoje žemėje smeigti surūdijusią žagrę, vy-turėlio giesmelei išblaškant buvusią žiaurią tikrovę.

Bet žiaurus likimas pašykštėjo tų prakaitu aplaistytų arimų ir nusviedė jį dar toliau nuo savo gimtos pastogės.

Priėmė jį į Kanadą. Išvažiavo su kitais stovyklos tremtiniais. Nors iš Lietuvos laikų buvo visai nepažįstami, bet bendras vargas, vienodi rūpesčiai suartino juos kaip brolius.

Čia, Kanadoje, jie jautėsi savo laimės kalviai. Jie nebijojo skri-ningų, nebijojo tautos priešų, tykojančių, provokuojančių ir šmei-žiančių.

- Jonas Pranaitis... Tas pats, - prakalbėjo nepažįstama ir arti-nosi prie jo, tiesdama ranką. - Mano pavardė nelietuviška, bet aš esu nuo jūsų krašto, - sveikinosi gražiai apsirengusi ponja.

- Aš jūsų nepažįstu, - ištiesė ranką Jonas.

- Nesitikėjot... Penkiolika metų nesimatėm...

- Panelė Elvyra, - lyg per sapną atsiminė Jonas, laikydamas savo grubiose rankose jos švelnią rankutę. - Ponia Elvyra, - juokdamosi pataisė.

Jonas truputį sumišo, bet savo krašto žmogus išsklaidė tą nepatogumėlių.

- Sužinojau, kad esi čia, Kanadoje. Tyčia nerašiau, norėjau padaryti staigmeną ir pati atvažiavau.

- Ar čia gyvenat? Kiek atsimenu, buvot Amerikoje.

- Visur buvau. Dabar jau dešimt metų, kaip gyvenu netoli Toronto.

- Penkiolika metų... - prisiminė vėl Jonas.

- Taip, mielas Jonai, jau penkiolika metų, kaip išbėgau iš Lietuvos. Žodį "išbėgau" truputį pabrėžė, stipriau paakcentavo.

Kerta mišką Kanadoje Dagys

Nutilo Jonas. Atsiminė jis mielą Elvyrą, netolimą kaimynę, savo pirmąją meilę, gražiuosius vakarus, kaimo vakaruškas... Atsiminė ružavas lūpas, šiandien išblukusias, atsiminė gelsvas garbanas, dabar pasikeitusias ir paslėptas po skrybėlaitės bryliais.

- Daug šeimos turit? - klausia Jonas.

Jis atrodė nusikaltęs. Kalba nesimezgė.

- Daug... Didelis ūkis... Daug darbo rankų...

- Bet nuosavos šeimos? - pataisė Jonas.

- Viena. Vyras žuvo Vokietijoje, prie Reino. O jūs su šeima?

- Ne, vienas.

- Žmona liko Lietuvoje?

- Mano žmona mirusi. Jos tik kapas liko Lietuvoje.

- O vaikučiai?

- Jų neturėjom.

- Neturėjot... - skardus Elvyros balselis nuaidėjo pro medinio barako duris į užpustytą mišką, kur girdėjosi pjūklų ir kirvių darbas.

Elvyra papasakojo, kuriuo tikslu ji čia atvažiavusi, Parodė popierių su kontoros viršininko parašu, kad Jonas Pranaitis yra išleidžiamas savaitei atostogų. Žodžiu, ji iš anksto buvo nutaikiusi.

Jonas Pranaitis atsisveikino su draugais, nors jam ir buvo gaila skirtis švenčių metu. Pasakyti Elvyrai, kad ji parūpintų popierius ir jo bendradarbiams, jis nedrįso.

Noras greičiau pamatyti, kaip Elvyra buvo įsikūrusi, blaškė jo mintis: negalėjo nuosekliai pasakoti išgyventų vargų, tėviškės nelaimių, Jo mintys buvo palaidos, kaip jaunystėje Elvyros kasos.

Jų kalba nukrypo apie bendruosius pažįstamus. Vardino visus.

- Iš savo tėviškės kaimo aš tik vienas. Mes beveik visi jaunesni bėgom, bet mus apsupo. Mečiau vežimą ir, kaip stoviu, be duonos kąsnio, prasiveržiau. Apie kitus nieko nežinau...

Elvyra klausėsi. Jai akyse pasirodė ašaros, tartum ji taip pat pergyveno tas nelaimės, buvo tokia pat tremtinė, tik skirtingais keliais bėgusi.

- Jokių žinių neturėjom apie tokius tremtinius. Buvo rašyta, bet tos žinios buvo tokios neaiškios. Tik dabar pradeda truputį plačiau aiškinti. Jūsų šefas tai labai džiaugiasi jumis. Sako, kad esat sąžiningi, vykdot sutartis. Mat, tas šefas buvo mano vyro geras draugas, - pasigyrė Elvyra.

- Ar nebus gėda man svečiuotis? Jūs turtingi, o aš buvęs DP, paprastas darbininkas.

- Ką pasakei - DP?

- Na, taip.

- Girdėjau, bet nesupratau. Kodėl jus taip vadina?

- Dievo paukšteliai, - nusijuokė Jonas, o Elvyra juokėsi iš tokio pavadinimo, kad net jai ašaros tryško iš akių. - Mat, mes nei sėjom, nei pjovėm, o buvom alkanai sotūs.

Elvyros gyvenimas buvo geras. Pirmasis vakaras prabėgo prie apkrauto stalo. Ji nerodė nieko, ką turinti, koks ūkis, inventorių. Nekvietė svečių. Vakarienę valgė tik dviese. Vėlyva naktis neatbaidė nuo tų nuoširdžių pasakojimų. Jie norėjo perbėgti visą tą penkiolikos metų laiką tarpą, kad nebūtų spragos iki juodviejų susitikimo.

Jono gyvenimo kelias buvo daug sunkesnis. Jis laikėsi tvirtai ir vyriškai. Nors ir didelės nelaimės išpūdžius jis mokėjo tiek traagiškai nešviesti, kad kartais Elvyra nesijaudintų, - geriau juoktųsi.

- Galvojau, kad dabartiniame pasaulyje tėra tik vargas, skurdas, nepriteklis. Galvojau ir, kad tremtinių gyvenimo kelias turės

baigtis tame pekliškame Vokietijos katile, kai pasaulis yra per skurdus mums duoti darbo ir duonos. Apsirikau. Miela Elvyra, pati galėtum priglauti tiek daug nelaimingų savo tautiečių. Užtektų darbo ir duonos, - kalbėjo Jonas Elvyrai paskutinių atostogų vakarą. - Ryt Nauji Metai! Dar penki mėnesiai, ir atvyksiu pas poniją Elvyrą prašyti darbo. Ūkyje praleidau visą savo jaunystę, tai moku visus ūkio darbus.

- Gailiesi, - padarė liūdną veidą Elvyra.

- Kodėl?

- Dabar nesakysiu.

- Kada pasakysit?

- Lygiai dvyliktą.

Dvyliktą valandą Elvyra užgesino elektrą. Sučiužo jai rankose popieriai. Truko tik trumpą akimirką. Elektra vėl užsidegė, o ant valgiais apkrauto stalo stovėjo raštas, kur buvo parašyta, kad Jonas Pranaitis yra atleidžiamas nuo miško darbų ir jam leidžiama darbą pasirinkti.

- Ačiū, - tik tiek galėjo ištarti Jonas Pranaitis.

Jam prieš akis vėl stovėjo jaunoji Elvyra, kurią likimas buvo atplėšęs nuo tėviškės laukų ir nubloškęs į tolimą kraštą, kad dabar vėl galėtų susitikti tą pirmąją savo meilę, bet jau kitomis aplinkybėmis.

Atsiminė Jonas Pranaitis savo vestuvių dieną bažnyčioje, kai apsiverkusi Elvyra stovėjo prie šoninių durų nelaiminga ir parblokšta. Atsiminė jis ir kitus metus, kai stotyje balta skarele su menku lagaminėliu sėdo ji į traukinį ir paliko tėvų gūžtą, kad nutildytų širdies skausmą toli už vandenyno.

Taip, tenai, Lietuvoje, ilsėjosi jo tėvai, galvoję, kad gyvenimo laimė piniguose, gražiame ūkyje...

- Miela Elvyra, - padrąsėjo Jonas, - esi turtinga, galėtum pritraukti ir daugiau tokių vargšų DP. Lietuviai sąžiningai dirbtų ir įdėtąjį kapitalą, jiems iš Europos atgabenti, jums su nuošimčiais grąžintų...

- Koks tu jautrus, mielas Jonai, - nusistebėjo Elvyra. - Anksčiau pažinau tavo tėvus ir tave patį, bet ne tokie buvot...

Jonas nuleido savo garbanotą galvą. Jis suprato, kad Elvyra tiesą sako, žiaurią tiesą, bet jau atgyvenusią savo amžių.

- Taip, - sutiko Jonas. - Bet vargas, dideli žmonių ir tautų sukrėtimai pakeičia pažiūras į tą žemiškąjį turtą. Gyvenimo mokykla daug išmoko. Mes turim būti atlaidūs.

- Aš tau jau viską atleidau. Toji savaitė, praleistoji pas mane, įrodė, kad tikrai tave gyvenimas išmokė. Sekiau ir stebėjaus. Galvojau, kad manęs visko prašysi. Tyčia paminėjau, kad kontoros viršininkas man pažįstamas. Bet tu buvai tylus. Jaučiau, kad jau-

nystės prisiminimai tave slegia. Sau tu nieko neprašei. Tu prašai tik pagelbėti tremtiniam, kurie yra tau kaip broliai.

- Taip, jie man kaip broliai, visi vienos tautos kamieno, neprasikaltę ir nelaimingi, be tėvynės ir namų stumdomi ir alkani... Padėk jiems, miela Elvyra!

- Gerai, Jonai. Viską atiduodu į tavo rankas. Tvarkyk, kaip išmanai.

- Ne, Elvyra, nesijuok iš manęs.

- Nesijuokiu...

Elvyra padėjo savo ranką Jonui ant peties. Jos mėlynos akys nukrypo į pilną stalą, dar neliestą.

- Išgerkim, mielas Jonai, Naujųjų Metų proga. Tegu tie metai atneša tautoms laisvę, gražų gyvenimą...

Pakėlė taures. Stiprus vynas išlygino tarpą tarp klajūno DP ir neįprastos aplinkos, turtingo buto bei Elvyros aukštos padėties.

Jonas padrąsėjo. Pasilenkė ir norėjo bučiuoti Elvyrai ranką, bet sutiko Elvyros akis. Jos atrodė tokios malonios ir dar vaikiškos, kaip anais jaunystės laikais. Prilietė lūpas. Jos tebebuvo gyvos ir svaiginančios...

- Daug dar galėčiau pasakyti apie anuos laikus. Kokie jie buvo nelaimingi. Aš tave mylėjau... Bet tokia buvo tėvų valia... Jeigu dabar grįžtume į Lietuvą, mūsų niekas negalėtų išskirti, - pasakė ir nusigando Jonas savo žodžių, kažkaip pralindusių pro dantis.

- Sunkus buvo ir mano gyvenimas. Nemokėdama kalbos, sunkiai dirbau. Vėliau jauna ištekėjau... Dabar vėl viena buvau likusi, o vienai moteriškai sunku...

- Dabar aš padėsiu, - tvirtino Jonas.

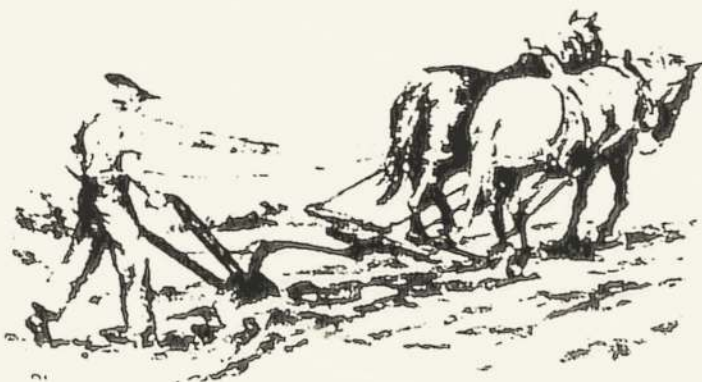
- Aš rami, nes dalis rūpesčių nukris nuo mano pečių...

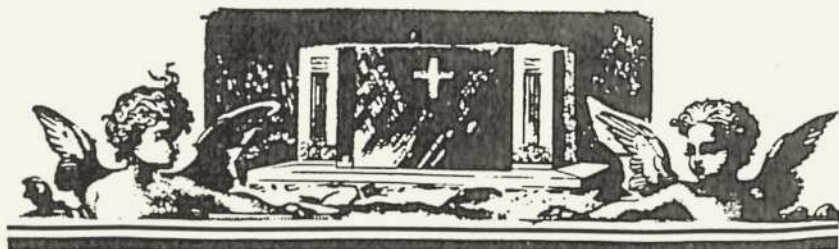
- Daug tremtinių priglausime... Dėkingi bus naujai žemei ir gerajai šeimininkei...

- Ir šeiminkui...

Lauke sulojo šuo. Rytuose jau aušo. Atsisveikino jie laimingi, o gyvenimas, kaip tas upelis, nestovėjo vietoje, nešdamas su savim naujus dienos darbus ir rūpesčius...

Uchte, 1948. I. 1

IŠKELIAVĘ AMŽINYBĖN

A.a. A. Šernui

Trumpai prieš spausdinant gauta liūdna žinia iš Australijos, kad ten 1984. IV. 21 d. mirė mūsų Bažnyčios narys-reformatas Alfonsas Julius Šernas, gyvenęs Newcastle mieste. Jis 1934 m. baigė Biržų gimnaziją, vėliau karo mokyklą leitenanto laipsniu. Po karo iš V. Vokietijos išvyko į Australiją, kur pradėjo keletą metų šoferiavo, vėliau dirbo braižykloje. 1975 m. išėjo į ankstyvą pensiją. Trumpai buvo vedęs. Gyveno dideliame nuosavame name ir gražiai tvarkėsi. Plačiai reiškėsi visuomeninėje veikloje ir spaudoje.

Alf. Šernas gimė 1915. IV. 7 d. Jasiškių km., Nem. Radviliškio vls., Biržų aps. Lietuvoje yra likę dvi seserys ir brolis. Apie jo veiklą ir gyvenimą Australijoje plačiai aprašyta savaitraštyje "Mūsų Pastogė", 1984. V. 7 d., Nr. 17. Redakcija reiškia nuoširdžią užuojautą velionio giminėms ir artimiesiems.

A.a. Alfonsas Šernas

Redakcija

SAVANORIS-KŪRĖJAS KASPARAS STANGVILIUS

Kasparas Stangvilis, gimęs 1897 m. liepos 8 d. Barzdžiuose, Raseinių apskr., mirė 1984 m. sausio 21 d. miesto ligoninėje Baden-Badene visokių ligų ir senatvės išvargintas. Jis buvo jauniausias iš septynių vaikų ir paskutinis sulaukė beveik 87 metų. Visi kiti jau yra mirę.

Jaunas turėjo dirbti dvare. Būdamas 20 metų amžiaus, išėjo savanoriu į Lietuvos naujai steigiamą kariuomenę, kovodamas už savo tautos laisvę ir nepriklausomybę prieš bolševikus ir lenkus.

Grižęs iš karo lauko, rado tėvelį jau mirusį. Būdamas 25 metų amžiaus vedė. Po 8 metų santuokos žmona tragiškai žuvo.

Sulaukęs 34 metų vedė antrą kartą Martą Kyselytę. Iš tos santuokos sulaukė 5 vaikų: trijų dukterų ir dviejų sūnų. Sūnūs mirė vaikų amžiuje.

1941 m. su visa šeima repatrijavo į Vokietiją ir apsistojo Bergen/Rūgen lageryje. Bart mieste dirbo amunicijos fabrike ligi 1944 m. Atskirtas nuo šeimos, dirbo prievartos būdu, - po to, ligi karo pabaigos - Wuppertalyje anglies kasykloje. Nors neturėjo Vokietijos pilietybės, bet anglai jį paėmė į nelaisvę. Po didelės nelaimės, gulėjo anglų kariuomenės ligoninėje.

Sveikatai pasitaisius, išėjo iš ligoninės ir pradėjo ieškoti savo šeimos. Iš savo svainio (švogerio) Kyselio sužinojo, kad rusai visą šeimą iš Mecklenburgo išvežė atgal į Lietuvą. 1947 m. Stangvilius nusprendė vykti pas šeimą ir sugrižo į Lietuvą.

Lietuvoje dirbo kolchoze. 1959 metais su visa šeima sugrižo į Vakarų Vokietiją ir gyveno lageriuose: Ulzen, Kirchzarten, Hechingen, Sulgen ir Rastatt. Pagaliau Gaggenau - Bad Rotenfels surado savo antrą tėviškę. Su savo žentais ir dukromis pasistatė puikų namą Rotenfelse. 1969 metais mirė žmona. Nuo to laiko gyvena pas savo vyriausią dukrą Jenny. Kitos dvi dukros gyvena su savo šeimom tame pačiame trijų aukštų name.

Velionis buvo giliai religingas, susipratęs krikščionis ir nuolat lankydavo lietuviškas pamaldas, kai kunigas Fr. Skėrys jas laikydavo Rastatte. Skaitė lietuvišką krikščionišką spaudą ir kitus lietuviškus laikraščius.

Palaidotas 1984 m. sausio mėn. 25 d. Rotenfels kapinėse. Laidojimo apeigas atliko kunigas Fr. Skėrys iš Mannheimo. Laidotuvėse dalyvavo apie 80 žmonių: dukros su šeimomis, giminės, kaimynai ir draugai kilę iš Lietuvos. Ant kapo sudėta daug vainikų ir gėlių.

Paliko liūdinčius: tris dukras su šeimom, 3 anūkus ir dvi anūkes bei kitus gimines Vakarų Vokietijoje ir Lietuvoje.

Kunigas Fr. Skėrys

CHICAGO. Liet. Ev. Reformatų Bažnyčios išeivijoje generalinio superintendente kun. Stasio Neimano 85 m. amžiaus sukakčiai paminėti (S. N. gimė 1899 m. kovo 4-tą d.) Liet. Ev. Ref. Moterų D-ja 1984 m. kovo 25 d. suruošė jam kuklų pagerbimą. Po pamaldų, kurias atlaikė supernt. Povilas Dilys, visi susirinko bažnyčios salėje pietų. Baigus pietauti ir pakėlus šampano taures, kun. Stasiui ir žmonai Kazimierai buvo sugiedota "Ilgiausių metų" ir E. Mikužiūtės pasiūlymu, "Happy Birthday". Po to H. Dilienė pasveikino jubiliatą ir ponią parapijos ir Moterų D-jos vardu, dėkodama kun. Stasiui už pasiaukojimą parapijai ir jo meilę bei nuoširdumą kiekvienam parapijiečiui. Ji taip pat pasveikino ilgametę Moterų D-jos pirmininkę K. Neimaniene, neseniai sulaukusią 80 m. amžiaus, kuri, nepaisant šlubuojančios sveikatos, visuomet yra pirmoji prie darbo mūsų bažnyčiai, visuomet maloni ir taktiška. M. Plačienė įteikė jubiliatams Moterų D-jos dovanėles.

H. Dilienei prašant, pagerbimą

pravedė kolegijos prezidentas M. Tamulėnas, sveikindamas jubiliatų Kolegijos ir visų reformatų vardu. Paskui sveikino kun. K. Burbulys, "Mūsų Sparnų" redaktorius P. Bružas, Ziono p-jos vardu V. Žiobrys, B. Variakojienė, buvusi kun. Neimano mokinė, K. Mačiukas, S. L. A. vardu E. Mikužiūtė be geriausių linkėjimų dar pabrėždama, kad S. L. A. nariai yra geros sveikatos ir ilgai gyvena, V. Uznys-masonų vardu, Petras Variakojis, įteikdamas sukaktuvinkams savų bitelių medaus. Taip pat sveikino Jonas Jokubonis, kuris irgi yra kilęs iš Papilio apylinkės.

Pagaliau po pamaldų "Tėviškės" bažnyčioje, vis tik suskubo atvykti mieli svečiai: vyskupas Anas Trakis ir dr. Adelė Trakienė. Abu sveikino jubiliatą labai nuoširdžiais, prasmingais žodžiais, dovanodami vertingą knygą.

Kun. Neimano jautrūs padėkos žodžiai sujaukino klausytojus.

Sveikinimams pasibaigus, Bergeriant kavą ir beragaujant krt. Idos Tamulienės keptą, iš Racine,

Wisc. atgabentą beveik girnos didumo tortą, šventė tęsėsi malonioje, draugiškoje nuotaikoje. Gražu buvo stebėti, kaip prie stalų padėjo patarnauti jubiliatų dukra Rita, sūnūs Stasys ir Jonas su žmonėmis Marge ir Karin.

Už vaišių paruošimą didžiausia padėka tenka p. p. G. Juozuvaitienei ir A. Dagienei, o taip pat ir kitoms Moterų D-jos narėms.

H. D.

GIESMIŲ ŠVENTĖ

Verbų sekmadienį, 1984 m. balandžio 15 d., Tėviškės Liet. Ev. Liuteronų Bažnyčioje buvo suruoštas tradicinis giesmių vakaras. Be parapijos choro, diriguojamo įgudusio jauno muziko A. Kaminsko, programą fleita atliko A. Šepetytė, dainininkai - solistai: E. Rūkštelytė-Sundstrom, A. Buntinaitė, B. Variakojienė, L. Gružas ir V. Mieliulis. Akompaniatorius - Brayan Shilander. Choras ir solistai pasigėrėtinai lengvai įveikė L. S. Bacho, Fr. Shuberto, W. A. Mozarto, R. Wagnerio bei kitų garsių kompozitorių kūrinis. Pabaigai, chorui sugiedojus D. Large "Su Dievu, kol susitiksime", norėjosi atsakyti programos dalyviams: "Tikėkimės, kad, Dievui padedant, ateinančių metų Verbų sekmadienį vėl galėsime dalyvauti jūsų puikiame koncerte".

Vysk. A. Trakis savo kalboje išryškino, kad giesmė jungia dangų su žeme, o taip pat žmones vienus su kitais. Dėkojo programos atlikėjams už ryžtą ir pasi-

aukojimą giesmių vakarą beruošiant, Po koncerto visi giesmių vakaro dalyviai buvo pakviesti į parap. salę pobūviui ir vaišėms prie Moterų D-jos padengtų stalų.

H. D.

MARGUČIO KONCERTAS

1984 m. kovo 25 d. Jaunimo Centre, Čikagoje, įvyko Radijo Margučio organizuotas koncertas. Be muzikos ir dainos šį kartą programoje buvo ir pantomimika, kuria pradėjo koncertą svečias iš Paryžiaus Z. Banevičius - tikrai talentingas aktorius. Nepaisant to, kad pantomimika yra mums neįprastas žanras, dauguma jo atliktų dalykų žiūrovams patiko. Kai kas pasirinktoje programoje buvo gal per daug "paryžietiška". M. Kollars smuikavo su gera technika ir jautriu intonavimu (O. Balauskas, Paganini, Brahms). R. Lampsatyte-Kollars, kaip visomet, puiki pianistė akompaniatorė. Gaila, kad nebetenka girdėti jos solo. Gal ateityje?

V. Mozūritytės pažanga, palyginus su praėjusių metų koncertu, tiesiog stebėtina ne vien dainavimu, bet ir laikysenos scenoje atžvilgiu. Jaunutė solistė, dar tebestudijuojanti Hamburgo aukštojoje muzikos mokykloje, puikiai įveikė arijas iš operų "Orfėjus ir Euridikė", "Eugenijus Onieginas" ir "Samsonas ir Dalila". Jos atliktos Vl. Jakubėno ir Br. Budriūno harmonizuotos liaudies dainos žavėte žavėjo - kaip sakoma - "griebė už širdies".

H. D.

Margučio koncerte Jaunimo Centre, Chicagoje programos dalyviai su vedėju . Iš kairės: Zigmas Banevičius, Petras Petrutis, Vilija Mozūraitytė, Raminta ir Mykolas Kollars. P. Maletos nuotr.

2000 METŲ

1984 m. sausio 8 d. Tėviškės ev. Liuteronų parapijos bažnyčioje buvo suruoštas koncertas. Atlikta P. Mieliulio oratorija su orkestru, choru, solistais ir fortepijonu "Du tūkstančiai metų". Programos įžangoje skaitome: "Tik už 16-kos metų bus 2000 metų, kaip Kristaus karalystė egzistuoja mūsų planetoj. Galime įsivaizduoti, kokie muzikos kūriniai šiam jubiliejui tikinčiųjų bus sukurti ir kokios šventės bus rengiamos. Kadangi dar yra ke-liolika metų, mes pradėdame su kukliu muzikos kūrinium ir mažu giedotojų būreliu". Iš klausius koncerto paaikškėjo, kad kūrinys visai gerai pavykęs, o "mažas" būrelis giedojo galingai. Be preliudo ir postliudo oratorija buvo suskirstyta į šias dalis: "Kalėdų

naktį", "Golgota", "Garbė Aukščiausiam" ir "Kai sugriš Karalius". Savo ramumu, ne per daug komplikuo-tu orkestravimu, harmoningumu ir švelniomis melodijomis oratorija maloniai nuteikė klausytojus; po koncerto jie jautėsi atsigavę ir pailsėję, o ne pavargę, kaip dažnokai būna po ultramodernios muzikos. P. Mieliulis pasirodė esąs ne vien gabus kompozitorius, bet taip pat geras dirigentas, ramiai ir įtikinančiai vedęs gerai susigrojusią orkestrą. Vietomis orkestras buvo kiek per garsus. Akompaniatorė E. Tkach, gabi pianistė, buvo linkusi į fortissimo.

Gražiai pasirodė solistai A. Buntinaitė, E. Rūkštelytė, V. Mieliulis ir A. Paulikaitis.

Labai maloni staigmena buvo

choras, pavadintas Jakubėno vokaliniu ansambliu. Jaunų balsų darnumas, giedojimo dinamiškumas stebino ir žavėjo klausytojus. Choralų melodijos gražios, harmoningos. Kompozitoriaus P. Mieliulio oratorija neabejotinai

yra vertingas įnašas į lietuvių muzikos lobyną.

Koncertui pasibaigus, vyskupas A. Trakis tarė trumpą padėkos žodį ir pakvietė dalyvius kavutei į parapijos salę.

H. D.

Muz. P. Mieliulis diriguoja jo surengtai oratorijai „2000 metų“ 1984.I.8 d.

Povilo Mieliulio oratorijos choras, orkestras ir solistai. Stovi P. Mieliulis.

Dalis publikos klausosi oratorijos išpildymo Tėviškės bažnyčioje.

IŠ TORONTO EVANG, LIUTER, IŠGANYTOJO PĖJOS VEIKLOS

Spalio 16 d. ev. liuterėnų parapijos Moterų Draugija suruošė po pamaldų savo tradicinius Pjūties ir Padėkos šventės pietus.

Taip pat buvo paminėta 125 metų sukaktis nuo patriarcho Martyno Jankaus gimimo dienos.

Kun. Dilys pamaldų metu šventovėje pasakė pritaikytą pamokslą ir gan plačiai apibūdino "Aušros" laikmetį ir knygnešių pasišventimą bei pavojingą užsimojimą. Anais metais visi keliai ėjo į Jankų Bitėnus, o iš ten į Didž. Lietuvą ėjo lietuviškas raštas.

Pamaldoms pasibaigus, visi skubiai ėjo į Lietuvių Namus. Stalai buvo gražiai paruošti ir papuošti gėlėmis. Visi susėdo draugiškomis grupėmis. Po bendros išradingos ponios Šturmienės parinktos giesmės iš senoviškos maldaknygės ir kun. Dilio invocacijos, visų dėmesys buvo nukreiptas į valgių. Buvo visokių ska-

niai paruoštų valgių. Pažymėtina, kad vienintelė M. Jankaus tiesioginė palikuonė, vyriausioji duktė Elzė, irgi dalyvavo. Prie tos progos noriu paminėti, kad dėl ligų Elzė yra pririšta prie namų ir tik retais atvejais, draugų atgabenta viešai pasirodo.

Kavutės belaukiant, visų atidumas buvo atkreiptas į po pietų sekančią p. Ievos Adomavičienės paskaitą. Tai buvo įdomi paskaita, kruopščiai paruošta, skirta Martyno Jankaus atminimui.

Kavos metu visi dalinosi tarp savęs išspūdžiais.

V. Anysienė

BIRŽAI. 1984. I. 8 d. Biržų reformatų bažnyčia paminėjo reformatoriaus Cvinglio 500 gimimo metines. Ta proga buvo atvykęs iš Klaipėdos jaunojo Biržų kunigo tėvas kun. Moras su savo bažnyčios octetu. Minėjime pirmą kartą giedota Cvinglio giesmė, kurią iš vokiečių kalbos išvertė A. Balčiauskienė.

pb.

NAUJAS KUNIGAS BIRŽUOSE

Iš okup. Lietuvos pranešama, jog ev. ref. bažnyčioje Biržuose pradėjo dirbti jaunas kunigas Reinholdas Moras, klaipėdiškis. Buvęs kun. Čiapas iš darbo pasitraukė. Jaunojo kunigo tėvas kunigauja Klaipėdos krašte. Pranešama, kad naujojo kunigo pamokslai yra patrauklūs ir žmonės gausiai bažnyčių lanko.

BIRŽAI. Per II-įjį Pasaulinį karą Biržų miestas labai žiauriai nukentėjo. Iš prieškarinio miesto liko tik keli pastatai. Sugriautos ir sudegintos buvo ištisos gatvės, liko tik miesto pakraščiai. Iš bažnyčių labiausiai nukentėjo liuteronų bažnyčia-apgriauta ir sudeginta. Dabar jos vietoje stovi pastatytas poetui Juliiui Janoniui paminklas su aikšte aplink paminklą. Miestas pagrindinai perstatytas. Pagrindinės gatvės liko senose vietose. pb.

ARGENTINA. Jokūbas Šimas, gyv. prie Buenos Aires (Lanus), jau kuris laikas skaito "Mūsų Sparnus" ir džiaugiasi juose rasdamas žinių apie savo gimtąjį kraštą - Biržus. Malonu buvo iš jo sužinoti ir apie jo gyvenimą Argentinoj.

Į Argentiną jis atvyko prieš daugiau kaip 50 metų, sukūrė šeimą, užaugino sūnų. Sūnus baigė technikos mokyklą, vedė ir gražiai gyveno. Būdamas 36 metų amžiaus, sunegalavus širdžiai, staiga mirė, Paliko žmoną ir du mažamečius vaikus - sūnų ir dukrą.

Ilgametė Čikagos Lietuvių Reformatų parapijos pirmininkė kurt. Halina Jakubėnaitė-DILIENĖ.

J. Šimas gana anksti pasitraukė iš darbo fabrike, įsteigė savo dviračio dalių dirbtuvėlę ir ilgus metus gražiai vertėsi, parduodamas pagamintas dalis visam kraštui.

Mirus sūnui, o po poros metų iš sielvarto ir Jokūbo žmonai mirus, likęs vienas sunegalavo nervais ir likvidavo gerai veikusią dirbtuvę.

Po keturių vienišo gyvenimo metų vedė antrą kartą. Žmona buvo gimusi JAV. Prieš I Pas. karą ji buvo parvežta į Lietuvą, į Geidžiūnų kaimą prie Biržų. Po karo ji grįžo į Argentiną ir sukūrė šeimą, užaugino sūnų. Po kiek laiko mirė jos vyras ir sūnus. Jie yra kilę nuo Biržų ir yra reformatai.

Šiuo metu J. Šimas globoja savo sūnaus vaikučius - leidžia juos į mokyklą. Apie savo gyvenimą pasisako, kad ir jam teko pergyventi ir gerų ir blogų laikų.

Žurnalo redakcija, sveikindama abu mielus skaitytojus, linki sveikatos ir ištvermės.

Redakcija

PROTESTANTAI LENKIJOJE

Kai popiežius Jonas Paulius II antrą kartą lankėsi Lenkijoje, su juo turėjo progos Varšuvoje susitikti ir Lenkijos protestantų Bažnyčių atstovai. Tačiau, kai po to popiežius laikė mišias futbolo stadijone, jis kreipėsi tik į katalikus ir visai nepaminėjo protestantų, lyg tuo pabrėždamas, kad Lenkija yra vien katalikų apgyventa.

Šis antras popiežiaus vizitas nesumažino ekumeninės įtampos Lenkijoje, kuri yra susidariusi paskutinių kelerių metų bėgyje, kai daugiau kaip dešimt liuteronų bažnyčių ir vienos kapinės buvo katalikų nusavintos. Pardavimo arba nuomos sutartys, liečiančios aštuonias nusavintas bažnyčias, buvo liuteronų atstovų pasirašytos 1981 metais. Derybos dėl kitų šešių bažnyčių dar tęsiamos. Daugelis liuteronų, netekę savo bažnyčių, turi toli važiuoti pamaldom į dar liuteronų žinioje esančias bažnyčias.

Nėra abejonės, kad šiam nusavinimui paskatinimą davė faktas, kad daugelyje Lenkijos vietovių, ypatingai tose, kurios prieš II Pasaulinį karą priklausė Vokietijai,

vokiečiams repatrijavus į Vokietiją, protestantų parapijos labai sumažėjo, o katalikų parapijos labai padidėjo, kai tos sritys buvo apgyvendintos lenkais.

REDAKCIJOS PASTABA:

Žinios apie bažnyčių nusavinimą paimtos iš Amerikos liuteronų žurnalo "The Lutheran" (October 19, 1983).

EKUMENINĖS ŽINIOS

Ekumeninis susitikimas. Popiežius Jonas Paulius II, lankydamas savo tėvynę, 1983 m. susitiko su nekatalikų Bažnyčių atstovais Varšuvoje birželio 17 dieną. Evangelikų ir stačiatikių Bažnyčių vardu popiežių sveikino lenkų ekumeninės tarybos garbės pirmininkas prof. kun. Witold Benedyktowicz (tarybai priklauso liuteronai, metodistai, baptistai, reformatai, stačiatikiai ir lenkų tautinės bažnyčios nariai). Jo kalbos pagrindinė mintis buvo: nėra atgimimo be atgailos. Popiežius savo ilgoje prakalboje pabrėžė, kad mes krikščionys nors tikime kitaip, bet kreipiamės į tą patį Dievą, Jis net reformatų teologą Karolį Barth pavadino vienu iš dvasinių II-jo Suv. Vatikane tėvu. Po kalbos popiežius apdovanojo savo medaliu susirinkusius, tarp kitko ir lenkų evangelikų reformatų Bažnyčios vyskupą kun. Zdzislaw Traną. Susirinkusieji kartu su popiežium sukalbėjo "Tėve mūsų".

Bendra katalikų-liuteronų teologinė komisija paskelbė, kad Martynas Liuteris buvo Jėzaus Kristaus liudininku. Ta komisija yra sudaryta iš Vatikano Sekretoriato ir Liuteronų Pasaulio Sąjungos atstovų. Tas dokumentas taip pat atkreipia dėmesį į vėlesniais laikais didėjantį suartėjimą tarp konfesijų. Ypatingai svarbu, kad tos Bažnyčios nustojo polemizuoti tarp savęs tikėjimo reikalais.

* * *

Pasaulio Reformatų Bažnyčių Sąjunga paskelbė pareiškimą, kuriame ragina Pasaulio Bažnyčių Tarybą sukviesti visų krikščionių Bažnyčių EKUMENINĘ KONFERENCIJĄ, kur būtų išsamiai svarstomos taikos ir žmogaus teisių problemos. PBT šiltai atsiliepė į tą pareiškimą, nors dalinai jis buvo aptartas 6-me PBT suvažiavime Vancouver, Kanadoje. 1983 m.

pd.

* * *

PIETŲ KORĖJA. Reformatų Bažnyčia Pietų Korėjoje rodo didelį aktyvumą. Šiuo metu ten dirba dvi ev. reformatų Bažnyčios: Presbyterian Church of Korea su 1.5 mil. narių ir Presbyterian Church in the Republic of Korea su apie 300.000 narių. Tuoju po karo. 1945 m. tos Bažnyčios turėjo nedaugiau kaip keletą šimtų tūkstančių tikinčiųjų. Vien tik presbiterionų parapija Seule turi 81.000 registruotų narių. Ją aptarnauja 21 kunigas.

pd.

ŽENEVA. Pasaulio Reformatų Bažnyčių Sąjunga neseniai išleido 224 pusl. knygą "Ottawa 1982; proceedings of the 21st General Council of the World Alliance of Reformed Churches (presbyterian and congregational)". Tas oficialus raportas išsiųstas į Vakarų pasaulio bibliotekas ir Bažnyčias. Mūsų "Lithuanian Evangelical Reformed Church" atstovai pažymėti 69 puslapyje: "Mrs. Erika Brooks ir Mr. Gytis M. Sernas". Be to, protokole pabrėžta, kad po kun. P. Dilio kalbos, jo dukterė p. Brooks įteikė sąjungos prezidentui James I. McCord medžio raižybos kūrinį "Jėzus mokytojas" (skulp. J. Dagio darbas, D.) Sąjungos prezidentas su dėkingumu priėmė tą dovaną sąjungai. Ta statula bus patalpinta Pasaulio Reformatų Bažnyčių būstinėje Ženevoje.

pd.

LENKIJA. Paskutiniu laiku mūsų bendratikiai ev. reformatai Lenkijoje rodo susidomėjimą lietuvių ev. reformatų gyvenimu praeityje ir dabartyje. Pasirodė jauno istoriko Rafalo Habielski du straipsniai: "Historia kosciola ewangelicko-reformowanego w Wilnie" (Vilniaus Ev. Reformatų Bažnyčios istorija) ir "Z kart wilenskiego Kosciola Ewangelicko-Reformowanego Jednoty Litewskiej" (Iš Vilniaus ev. reformatų Bažnyčios, Unitas Lithuaniae žinių) Be to, Włodzimierz Zuzga idėjo straipsnį apie Brautos Bibliją, kur nagrinėja ir Radvilos Juodojo veiklą.

Ev. reformatų žurnalas "Jednota" (Vienybė) pridėjo savo pas-tabą, kad tokius straipsnius talpi-na tikslu supažindinti lenkų evan-gelikų skaitytojus su religiniu ir kultūrinio lietuvių evangelikų gy-venimu.

pd.

* * *

Žinomas Lietuvos praeities ty-rinėtojas lenkas prof. Jerzy Och-manski išleido 2-rą savo "Histo-ria Litwy"(Lietuvos istorija) lai-dą, 412 pusl., Wroclaw, 1982 m. Tai yra gerokai papildytas leidi-nys (pirmoji laida išėjo 1967 m.) Lietuvos Reformacijos laikotar-pis yra pozityviai įvertintas.

pd.

* * *

REINHEIM-ODW. Dr. Stasys Še-reika, gydytojas Queidersbache, 1982 m. rugsėjo 16 d. sulaukė tre-čio vaiko-sūnaus Dominiko. 1983 m. sausio 22 d. uošvių Anitos ir Philippo Schäferių naujai pasista-tytuose namuose Reinheim-Odw. suruošė šaunias krikštynas. Susi-rinko per 20 svečių.

Krikšto apeigas atliko šeimos draugas ev. kun. Fr. Skėrys. Kū-mais buvo uošvienė Anita Schä-fer ir jos sūnus stud. Rolf Schä-fer.

Dr. Šereika yra vienas stam-biųjų Vasario 16 gimnazijos rė-mėjų ne tik pinigais, bet ir vai-kais. Kas skaito Vokietijos LB Valdybos Informacijas, tas paste-bėjo, kad ir jas nešykščiai pare-mia: kiekvieno numerio aukotojų sąrašė užtinkame dr. Šereiką su 200 DM. Ir tai jau daugelį metų.

Svečias

Popiežius Jonas Paulius II pa-siuntė kardinolui Willebrands, Va-tikano Sekretariato vienybei tarp krikščionių ugdyti - prezidentui, laišką, kuriame ragina giliau ty-rinėti ir bešališkai pristatyti Martyno Liuterio veiklą. Ypatin-gai pabrėžti skilimo priežastį. Laiškas datuotas 1983 m., lapkri-čio 10 d., Liuterio gimimo dieną 1483 m. Laiško tekstas buvo ats-pausdintas evangelikų spaudoje lotyniškai, vokiškai, angliškai, prancūziškai ir lenkiškai.

pd.

* * *

EV. LIUTERONAI VIENIJASI

Trys liuteronų denominacijos nutarė susijungti į vieną Bažnyčią. Koks bus Bažnyčios pavadinimas, dar nežinoma. Susijungimo darbai turėtų būti užbaigti iki 1988. I. 1 d.

Susijungiančios Bažnyčios yra: Amerikos Liuteronų Bažnyčia (ALC) su 2.4 mil. narių, Liutero-nų Bažnyčia Amerikoje (LCA) su 2.9 mil. narių, Ev. Liuteronų Baž-nyčių Sąjunga (AELC) su 107,000 narių.

Naujoji Bažnyčia turės virš 5 milijonų narių ir bus ketvirtoji savo didumu evangelikų Bažnyčia. Pirmosios trys yra: Southern Bap-tist Convention - 13.6 mil. narių, United Methodist Church - 9.6 mil. narių ir National Baptist Conven-tion USA - 6.3 mil. narių.

Susijungiančių Bažnyčių veikė-jai tiki, kad per 25-50 metų ir Missouri Sinodas su 2.7 mil. na-rių prisijungs prie jų.

J.

* * *

SKAITYTOJŲ ŽODIS

Siunčiu paskutinio MŪSŲ SPARNŲ numerio apžvalgėlę, spausdintą DARBININKE. 1984. II. 3 laidoj.

MŪSŲ SPARNUS tikrai malonu ne tik į rankas paimti, bet ir ištisai perskaityti. Ačiū, kad man siuntinėjate. Pasistengsiu ir ateityje Jūsų žurnalą (ar metraštį) spaudoje apžvelgti.

Linkėdamas geriausios kloties,
Jūsų

Alfonsas Nakas

1984. II. 10

Ačiū Jums už prisiuntimą man žurnalo "Mūsų Sparnai" Nr. 55, 1983 m., kurį tik prieš 4 dienas gavau. Žurnalo turinys rimtas ir įdomus. Jo foto nuotraukos gražios ir istoriniai labai vertingos. Sveikinu redaktorius p. P. Bružą ir visus redakcijos darbuotojus, linkėdamas ir toliau taip sėkmingai žurnalą redaguoti. Prašau ir toliau man žurnalą siuntinėti. Skolingas neliksiu.

Priede: money orderis 10 dol.
Reiškiu Jums pagarbą!

A. S. Kenstavičius
Canada

NAUJI LEIDINIAI

KELIONĖ Į LIETUVIŲ BATALIONĄ

1982 m. Devenių Kultūrinis Fondas išleido pulk. M. Karašos atsiminimų knygą "Gyvenimo sukuriuose". Knyga yra 424 psl., kietais viršeliais. Jos kaina - 12 dol.

Norėdami atkreipti "Mūsų Sparnų" skaitytojų dėmesį į ją, perspausdiname mažą ištrauką:

"Mums iki gyvenvietės dar buvo toli. Arkliai kartais neberas-davo kelio. Pradėjo temti. Laimei, pamačiau netoliese stūksančias javų stirtas. Veik plaukte per sniegą šiaip taip prie jų prisiirėme. Buvo trys stirtos: dvi vasarinių kviečių, viena avižų. Čia pat buvo ir gryčiukė. Arklius ir roges sustatėme tarp stirtų, tarpus užkrovėme javų pėdais apsaugai nuo vėjo ir užpustymo. Patys įsitaisėme gryčiukėje. Ištirpdę ant pasikūrentos virtuvės plytos sniegą, turėjome vandens vakarienei ir pusryčiams. Pūgai užiant ir vėjui švilpaujant gerai pailsėjome. Rytą su kareiviu teko gerokai įremti pečius atidarant užpustytas duris. Per gilų sniegą nubridome prie arklių, juos pašėrėme avižomis. Papusryčiavę išjudėjome tolyn, pirma pramynę taką iki kelio. Saulė, spindėdama nuo kristaliniai balto sniego, tiesiog akino. Kelyje radome jau įbrėžtas anksčiau važiavusių pravėžas.

Bataliono nuolatinę stovėjimo vietą Novonikolajevske pasiekti kelio liko tik keliom dienom. Viltis jį pasiekti didėjo. Deja... Artimiausioje gelež. stotyje sužinojau, kad batalionas iš tos vietos išsikėlė, kad Čeremuškino gelež. stotyje batalioną ištiko skaudus likimas. Bataliono kareiviai, lietuviai išdavikai, susirišę su Rogavo raudonųjų partizanų skaitlinga grupe, jiems smulkiai nurodė bataliono padėti, kuris talpinosi traukinio vagonuose. Raudonieji naktį užpuolė batalioną, nušalino sargybas, nušovė budintį karininką ir batalioną nuginklavo. Pasiėmę keletą karininkų ir kareivių, juos išrengė. Raiti, per didelį šaltį ir gilų sniegą, išrengtuosius nusivairė į kaimo kapines ir ten kardais užkapojo. Paimtųjų skaičiuje buvo ir mano draugas karin. J. Eidukas. Jis trim savaitėm anksčiau už mane iš Ekaterinburgo divizijos štabo išvyko į batalioną traukiniu.

Kai sugretinu čekų korpo ir lietuvių bataliono vykimą į rytus su savo kelione, peršasi išvada, kad mano sprendimas keliauti arkliais buvo teisingas, gal ir laimingas. Kai pradėjome kelionę, čekų ešalonai prieš porą dienų buvo palikę Tiumenės gelež. stotį, iki kurios mums buvo tik keliolika kilometrų. Lietuvių batalionas buvo pasiūstas čekų ir lenkų ešalonų apsaugai iš užpakalio. Kai mes, lietuvių bataliono nelaimės dieną buvome vienos dienos kelionės atstume nuo jo, čekų ešalonai galėjo būti kelių dienų keliavimo atstume. Mes keliavome arkliais, čekai tą patį kelią keliavo geležinkeliais. Sprendimas gal buvo laimingas todėl, kad jei būčiau batalioną pasiekęs prieš jo užpuolimą ir nuginklavimą, tai ir su mani galėjo atsitikti tas pats, kas su karin. J. Eiduku. Paimti ir išžudyti karininkai buvo vėliausiai atvykę į batalioną. Dingo viltis grįžti su batalionu į Tėvynę.

Keletą dienų lukterėję, toliau keliavome ta pačia kryptimi. Bataliono nelaimės vietą pravažiavome gerokam atstume, į šiaurę nuo Čeremuškino gelež. stoties. Po kelių dienų kelionės, pasiekėme gelež. stotį Taiga. Iš čia geležinkelis atsišakoja į Tomską, kur tebegyveno uošviai. Sustojome pažįstamo lietuvio iš Vinkšninių kaimo Bernotų šeimoje. Jie gyveno prie geležinkelio pervažos atskirame vieno aukšto mūriniame name. Persirengiau šeimos sūnaus drabužiais. Uniformą ir karinius dokumentus paslėpiau rūsyje, ginklus užkasčiau sniege. Prie savęs turėjau Lietuvos pasą, išduotą Centrinio Lietuvių Biuro Tomske. Arklius pastačiau vieną savo pabalnotą užrakintame tvarte, o du lauke prie tvarto. Tvarte nebuvo vietos. Pagelžkele žingsniavo pavieniai kareiviai. Po kelių dienų, rytą, neberadau dviejų arklių, stovėjusių lauke.

Visi traukiniai nuriedėjo į rytus. Po kokios savaitės viskas aprimo. Pradėjau dirbti geležinkelio stotyje. Su likusiu arkliu iš stoties nuo bėgių nukastą sniegą rogėmis vežiau į laukus. Iš miško į

stotį vežiojau poros metrų ilgio, įvairaus storumo kurui medžius. Jų pasikrovimui iš krūvos reikėjo pirmiau pačiam prasiminti taką puriame sniege, kurio buvo arti juostos, o šaltis - 40C.

Buvo didelis trūkumas maisto produktų, ypač riebalų. Priglaudusi šeima mus maitino savo turimomis maisto produktų atsargomis. Bevežiodamas nuo bėgių sniegą, stoties pakraštyje pamačiau stovintį prekinį traukinį. Per pradarytas kai kurių vagonų duris pastebėjau pakrautą statinaitėse sviestą, kariškas anklodes ir kitokią turtą. Palei traukinį vaikščiojo ginkluotas raudonarmietis - sargybinis. Apie tai papasakojau šeimai. Jų paskatintas su sūnumi sutarėme vėlai vakare pasiimti sviesto. Apsiavę vilokais, kad negirgždėtų sniegas, su rogutėmis nuvykome prie traukinio. Kai sargybinis nužingsniavo į kitą galą, į rogutes įsidėjome 25 kg sviesto bačkutę ir kelioliką anklodžių. Sėkmingai grįžome. Nepritekliaus spaudžiami ryžomės neteisėtam žygiui.

Pilietinis karas, nenusistovėjusi santvarka ir kitos priežastys sunaikino ir Sibire maisto produktų, ypatingai mėsos ir riebalų, atsargas. Maisto įsigyti už pinigus nebuvo kur.

JONIŠKĖLIO APS. PARTIZANŲ ATSIMINIMAI

Paruošė ir savomis lėšomis išleido V. Vokietijoje gyvenantis ats. mjr. P. Gudelis. Šia knyga p. Gudelis užbaigia savo keturių knygų seriją: "Joniškėlio apskrities partizanai". Knygoje spausdinami nepriklausomybės partizaninių kovų su bolševikais dalyvių prisiminimai. Knyga didelio formato, 373 psl., iliustruota, minkštais viršeliais. Jos kaina - 10 dol.

P. Gudelis buvo uolus "Mūsų Sparnų" bendradarbis Vokietijoje. Nusilpus regėjimui, rašto darbus teko nutraukti.

Kviesdami skaitytojus šią knygą įsigyti, perspausdiname iš jos mažą ištrauką:

"Priskyrus Pasvalio apskrities komendantūrai buvusius Joniškėlio ir Biržų apskričius, darbas padidėjo. Bet karininko Vėgelio paskyrimas mano pagelbininku, su kuriuo iš pirmų dienų suprato me vieną tikslą besiekią, davė galimybės visus darbus atlikti. Pasistatėme sau tikslą suorganizuoti prie komendantūros galimai didesnę karo jėgą ir imti kovoti su vis drąsiau pradėjusiais kelti galvą Lietuvos priešais, kurių skaičius, reikia pasakyti, taip pat didėjo. 259

Išvairius bolševikų kariuomenę už Lietuvos ribų, sugrižo daugelis vietos komunistų. Vieni jų, kurie jautėsi, kad jų veikimas bolševikų okupacijos metu negali būti įrodytas per daug piktas, grįžo ir pasidavė vietos milicijai. Kiti, neturėdami drąsos tai padaryti,

danginosi į kitas apskritis. Buvo ir dar keistesnių reiškinių. Negalintieji dėl savo nusižengimų grįžti į senąją gyvenamąją vietą ir nerasdami uždarbio kitur, jie stojo savanoriais į kariuomenę. Be abejo, buvo tokių, kurie gailėjosi suklydę, bet nestigo ir stojusių kariuomenėn su tikslu varyti joje ardomąjį darbą.

Paragavę bolševikų tvarkos, gyventojai buvo begalo priešingi jiems, todėl negalima sakyti, kad kova su grįžtančiais bolševikais būtų buvusi sunki. Visi noriai teikė žinių apie jų sugrįžimą ir bent mažiausį pasikėsinimą dirbti savo darbą. Būdami patenkinti sužinoję apie jų suėmimą, bet kada ištardžius jie būdavo paleidžiami milicijos priežiūrai, tai tas sukeldavo didžiausio pasipiktinimo.

Vienintelis apskrities kalėjimas Joniškėly buvo prikimštas, todėl tekdavo paleisti milicijos priežiūrai ir gana uolius bolševikų veikėjus. Tada kilo mintis įsteigti izoliacijos punktą. Gavus krašto apsaugos ministerijos sutikimą, liepos vidury buvo įsteigta Pasvaly, buvusio bolševikų šulo Baikos namuose, komunistų stovykla. Ten buvo talpinami visi stambesnieji nusikaltusieji ir visiems valsčių komitetams pranešta, kad jie bus panaudojami kaip darbininkai viešiesiems darbams.

Nuo tos dienos, kada buvau paskirtas Biržų apskrities komendantu, teko susidurti dar su vienu Lietuvos priešu - slaptai dirbusiais Lenkijos naudai vietos gyventojais. Jų priešaky buvo garsusis Biržų partizanų vadas karininkas Šilkarskis.

Iš pradžių jie tik sabotavo ir pynė užkulisinių intrigų tinklą. Taip apsikriai jie mokėjo veikti, tiek daug įtakingų asmenų vietoje ir Kaune sugebėjo prie savęs patraukti ir jų užtarimą įgyti, kad mes, vyriausybės atstovai, buvome viešai apšaukti bolševikais ir išnaudotojais.

Tik kada 1919 m. rugpjūčio 29 d. buvo likviduotas lenkų sąmokslas Kaune, tai tiksliau buvo susekti jų planai. Karininkas Šilkarskis pabėgo į Lenkiją.

Bet ši istorija, nežiūrint praėjusių dešimties metų, ir dabar nestoja aktualumo, todėl leisiu kiek plačiau ties ja sustoti.

Jau minėjau, kad, nuvykęs į Biržus tartis su karininku Šilkarskiu dėl gautojo įsakymo iš Joniškėlio ir Biržų apskričių komendantūrų sudaryti Pasvalio apskrities komendantūrą, jo neradau, o vėliau karininkas Šilkarskis vengė susitikti ir susitarti dėl bendro darbo.

Atsimenu dar vieną atsitikimą. Tai buvo dar bolševikams tebesant ir slaptai partizanams besiorganizuojant. Aš tuo metu buvau bedarbis. Mūsų centras buvo gavęs žinių, kad Biržuose taip pat kažkas daroma arba manoma daryti. Tada gavau įsakymą nuvykti tuo reikalu pas karininką Šilkarskiį. Biržuose prieš karą buvau buvęs tik kartą ir visai nežinojau tos apylinkės. Atsimenu, kad man

buvo suteiktos tikslios žinios 260 apie jo gyvenamąją vietą, šeimos sudėtį ir su kuo iš jų tuo reikalu galima kalbėti.

Nuvykęs į Juodžinius, karininko Šilkarskio neradau. Mane priėmė gana maloniai ir tikino, kad jį tikrai surasiu jų nuomuojamame dvarelyje, bene, Kraštuose. Kiek paviešėjęs, išvažiavau. Daugiau toje apylinkėje neteko važinėti, tai ir dabar atsimenu savo kelionės vietas labai ūkanotai.

Nuvažiavęs į Kraštus, karininko Šilkarskio taip pat neradau. Vienam iš jo šeimos narių paaiškinau, koku tikslu važinėju ir prašiau, kad susižinotų su manim, bet tai buvo ne pirmas kartas, kada karininkas Šilkarskis nepadare nieko, kad susijungtų bendram darbui.

Atsimenu taip pat pirmąsias partizanų viešojo veikimo dienas. Susidarė apskrities apsaugos štabas, kurio nariu ir aš buvau išrinktas. Iš visur plaukė valsčių komitetų nariai, įvairūs rusų kariuomenės kariai pasiguosti dėl iškentėtų bolševikų persekiojimų, pasitarti kas daryti, kad nuo jų sugrižimo apsigintume.

Apie Šilkarskį nieko nežinojome iki jo pasitraukimo į Joniškėlio apskrities ribas apie balandžio 8 d., kada bolševikai jį išvijo iš Biržų. Net ir tada jis nesirodydavo į aps. apsaugos štabą, bet, esant reikalui, atsiųsdavo ką nors iš savo partizanų. Neteko matyti jo Joniškėlyje nė viename karininkų ir būrių vadų susirinkime.

Bene vienintelį kartą jis buvo Joniškėlyje gegužės 8 d., kas matyti iš užsilikusio jo kvito, gavus iš Joniškėlio apskrities piliečių apsaugos viršininko paskolą 1000 rubl. sumoje. Kvitas pasirašyta S. Szykars...

Karininko Šilkarskio separatizmas, negražūs ir visus partizanus kompromituoją darbai, esant jam būrio vadu, visuomet rodė mums, kad karininkas Šilkarskis turi kažkokių savų tikslų ir kad jis sąmoningai vengia su mumis susitikti.

Persikėlus į Pasvalį visoms apskrities įstaigoms: apskrities viršininkui M. Marmai, apskrities piliečių apsaugos viršininkui J. Navakui ir komendantūrai, darbas pasidarė daug sklandesnis. Centro valdžios atstovais tapome nuo pat Lietuvos įsikūrimo dirbę šiame kampelyje asmens, todėl visų įstaigų darbuose buvo didžiausias kontaktas. Nerūpėjo ambicijos ir kovos dėl veikimo sričių pasidalijimo. Žinojome gerai vietos reikalus ir jei tardavomės tai tik kam jų imtis, kaip greičiau ir tiksliau juos išspręsti.

Reikia pasakyti, kad kova su Lenkijos naudai dirbančiais gaivalais buvo vienas iš tų darbų, kuris tuo metu rūpėjo ne tik mums, vyriausybės atstovams, bet ir savivaldybės organams.

Nematoma ir galinga ranka globojo tada lenkų reikalus Kaune. Pradedant įtakingiausiomis ir baigiant menkiausiomis tarnybomis, iš Kauno einantieji tuo metu paskyrimai pradėjo brukti arba abe-

jotino nusistatymo asmenis, arba aiškius lenkus.

Jau buvo rašyta apie gautąjį įsakymą likviduoti Biržų ir Joniškėlio komendantūras ir sudaryti Pasvalio apskrities komendantūrą. Liepos 1 d. 261 įsakymas jau buvo įvykdytas. Reikia pasakyti, kad turėjome gana patikimų žinių apie lenkuojančių elementų nepasitenkinimą tokia dalykų eiga ir karininko Šilkarskio ir jo užtarytojų žygius, kad jis būtų paskirtas karo komendantu.

Biržėnų vestuvės 1983.II.5 d. Šaulių namuose, Čikagoje, iš k. į d: I-oj eilėj sėdi — J. Indriūnas ir naujavedžiai — DANA CARP-VENGRIENĖ ir ANTANAS VENGRYS; II-oj eilėj stovi: Ig. Andrašiūnas, H. Dilienė, Ė. Palšienė, H. Bružienė, J. Dagsys, J. Palšis, P. Bružas ir K. Balčiūnas.

ARĖJAS VITKAUSKAS

GYVENIMO KALBA

Teka pro šalį Nemunas ir jo vanduo savo tamsiu sūkuriu kalba:
- Aš gyvas!

Bitutėszvimbia, sustodamos ant laukinių dobiliukų, ir jos ir dobiliukai sako:

- Mes gyvos!

- Mes gyvi!

Auga laukinė žolelė, išdygusi iš cementinio mūro plyšio, ir savo nauju žalumu byloja:

- Aš gyva!

Ir nėra noro tikėti, kad ten, už cementinio pastato lango, būtų mirtis. O ten - senas karstas, su seniai nuvytusiomis gėlėmis ant dangčio. Bet ir tos nuvytusios gėlės dar sako norinčiai gyventi minčiai:

- Mumyse yra sėklų. Jos dar gali išdygti. Jos dar gali ateityje sudaryti ir ne karstui paskutinį papuošimą, o jaunai moteriai - vainiką. Moteris - bus motina; jos jaunas vyras, kuriam bus brangiu atminimu tas jo žmonos vestuvinis vainikas iš gėlių ant skobnies, yra prie jos - gyvas ir laimingas. Iš sėklų tų pačių gėlių, kurios bus prieš jauną moterį ant vestuvinio skobnies, galės būti ir gėlių, kurias su džiaugsmu skins mažas, tyras vaikas, su akimis, kaip rugiagėlės, su vaikiškomis svajonėmis, kaip eiklios, liaunutės vasaros smilgos margoje lankoje...

Taip... Bet už cementinio rūšio sienų - karstas. Jame seniai tas buvo, gal turėjo vilčių, gal džiaugėsi, gal kentėjo - žmogus, jo likučiai...

Bet aplinkui liūliuojanti vasara verčia netikėti, kad ir karste būtų mirtis. Tik iš parko atskridęs muzikos garsas, nebesuradęs jautrių ausų, kurios nuneštų į smegenis ir širdį gyvybės kalbą - muziką, pasiblaško už seno karsto antvožo, išsprūsta atgal ir, atsimušęs į cementinio rūšio kertę subyra šia mintimi:

- Taip! Nors aplink bujoja gyvybė, bet karste - tikrai mirtis, nes ten nebėra kas girdėtų gyvenimo kalbą - muziką.

Birštonas, parkas. 1933. VII. 16

NUO 1983 M. GRUODŽIO 1 D. iki 1984 M. BIRŽELIO 1 D.
GAUTOS "MŪSŲ SPARNAMS" AUKOS

Ponia St. Jakubonienė, prisimindama savo vyro Jurgio Jakubonio devynerių metų mirties sukaktį, šia proga paskyrė "Mūsų Sparnams" 50 dol. auką.

"Mūsų Sparnų" vadovybė nuoširdžiai už šią auką dėkoja.
Žurnalo Vadovybė

Dr. J. ir P. Vaitaičiai, Čikago-100 dol.; kun. P. Dilys ir Ponia, Čikago, Ev. Liut. Tėviškės p-jos Mot. Dr-ja ir kun. Fr. Skėrys, Vokietija-po 50 dol. ; Mrs. M. Varekojis, Čikago-35 dol. ; E. A. Elbė, Cromvell ir P. Lampsatienė, Čikago-po 30 dol. ; E. Tunkūnas, Gardner, K.	Klybas, N. York, Mrs. E. Čigas, Lakewood, Liet. Prot. S-ga, Santa Monica, O. Šlepavičienė, Hyannis-po 25 dol.; J. Anysas, Čikago, V. V. Plepiei, Orland Park ir Mrs. V. Šniuolis, Brockton-po20 dol. ; E. Jodinskienė, Detroit-17 dol.; Mrs. M. Mackus, Cicero, V. Trečiokas,
---	---

Ottawa, A. Pesys, Fairfield, Mrs. V. Anysas, Toronto, Natalija Bauerienė, Australija-po 15 dol.

Po 10 dol. :

J. Sakinis, H. Pamataitis ir K. Plepys-visi iš H. Springs; A. ir M. Sedaičiai, Darien; E. Balcerienė, Tucson; E. Varekojis, FL; E. Šernienė ir J. Dagys-iš Rockford; K. Tamulėnas, Švedija; J. ir D. Kregždės, Cincinnati; E. Barskėtienė, J. Indriūnas, J. Gapneris, J. ir A. Dagičiai, I. Andrašiūnas, A. Uznienė, J. Jurkšaitis, E. Pušneraitienė, E. Kaminskienė, B. Srugienė ir I. Jonušaitis- visi iš Čikagos; Mrs. E. Blynas, S. Monica; A. S. Kenstavičius, Hope; V. Nastopka ir A. Gumbinienė-Baltimore; J. Staigys, Port Colbourn; G. Malwitz, Racine; Fr. Šlenteris, Vokietija; M. B. Burbulis, Forth Smith; K. Zaronkis, St. Euclid.

po 5 dol. :

Mrs. V. Sherksnis, Gardner; R. Vilkas, FL; Z. Dalibogienė, Homewd; O. Paulikienė, M. Hermanienė, M. Plačienė, kun. E. Gerulis, P. Variakojis, St. Dagys, V. Variakojis, H. Pankienė, E. Holenderis ir G. Jakutis-visi iš Čikagos.

Mrs. M. Skorupskas- 9.20 dol. ir

Mr. Kerslin-9.30 dol., abu iš Australijos; inž. A. Paškevičius-8.60 dol., Ottawa; A. Kappa-6 dol., Toronto; Lukoschaitis-4.58 dol., Vokietija; A. Schleiter-4 dol., M. Nauburas-3 dol., V. Janulis-2 dol., P. Mieliulis ir G. Žemelis-po 1 dol.

Svetima valiuta:

J. Pipynė, Anglija-5 sv.; Br. Jukna ir Mrs. G. Haberland, Vokietija po 20 DM; Mrs. Alfr. Meyhoefer, Vokietija-15 DM.

* * *

Per p. J. Dambarą, "Mūsų Sparnų" atstovą Kanadoje, gautos aukos: E. Jankus-20 dol.; J. Dambaras, V. Dauginis, M. Jankus, Ema Sturm, Petras Sturm ir E. Mickienė-po 10 dol.; J. Paulikaitis, P. Lelis ir Pettai-po 5 dol.; Vaštokas-2 dol.

* * *

P A D Ė K A

Visiems aukotojams nuoširdus mūsų visų AČIU!

Administracija

* * *

Aukotojas, neradęs savo pavardės aukų sąrašė, prašomas susisiekti su administracija:

"Mūsų Sparnai"

5718 So. Richmond Ave
Chicago, Ill. 60629

ATITAIŠYMAS. "Mūsų Sparnų" Nr. 55, 5 psl., 13 eil. iš apačios parašyta: "Daugelis sako: "Nesvarbu..." Turi būti: "Daugelis sako: "Nesunku..."
Redakcija

Gaunamos "Mūsų Sparnų" administracijoje:

1. Kun. V. Kurnatauskas "Evangelikų tikybos knyga lietuviams tremtyje" su prof. dr. kun. P. Jakubėno ir senjoro kun. A. Kelerio pratarne. Išleista Schleswig-Holstein, 149 psl. Kaina 3 dol.

2. Kun. lic. Jonas Pauperas "Dievo Žodžio tarnyboje" su Marijos Pauperienės žodžiu skaitytojui ir prof. Vl. Jakubėno straipsniu. Išleista Chicagoje 1975 m., 240 psl. Kaina 3 dol.

3. Jurgis Jašinskas "Julius Janonis, poetas ir revoliucionierius". Monografija su poeto ir šeimos nuotraukomis ir su autoriaus epilogu. Išleido "Naujienos", Chicago 1975 m., 265 psl. Kaina 8 dol.

4. Brunonas Bušackis "Radvila Juodasis", biografija. Devenių Kultūrinio Fondo leidinys Nr. 1, iliustruotas, istorinis veikalas, 263 psl. Kaina 5 dol.

5. Kostas Burbulys "Gyvoji Evangelija". Krikščioniškos minties 6"x9" knyga, 348 psl. Išleido "Rūta", Hamilton, Kanada 1977 m. Kaina 5 dol.

6. Viktoras Karosas "Lietuvos ryšys su Amerika". Istorinė apybraiža. Devenių Kultūrinio Fondo leidinys Nr. 2, Chicago, 1977 m. Iliustruota, skirta JAV 200 m. nepriklausomybės paminėjimui. Gale yra plati santrauka anglų kalba, 176 psl. Kaina 3 dol.

7. "Dagys klajoja ir galvoja", "Meilė tarp priešų". Abi knygos stambaus formato (164 ir 154 psl.). Knygos iliustruotos autoriaus nuotraukomis ir skulptūrų reprodukcijomis. Autoriaus leidiniai (1979 ir 1980 m.). Siuntinėja veltui prisiuntus pašto išlaidoms padengti. Adresas: Dagys, 78 Chelsea Ave, Toronto, Canada M6P 1C2.

8. Jokūbas Kregždė "Lietuvos Reformatų Raštija". Istorinė apžvalga. Devenių Kultūrinio Fondo leidinys Nr. 4, Chicago, 1978 m. Iliustruota rašytojų nuotraukomis ir tituliniais knygų lapais, 271 psl. Kaina 5 dol.

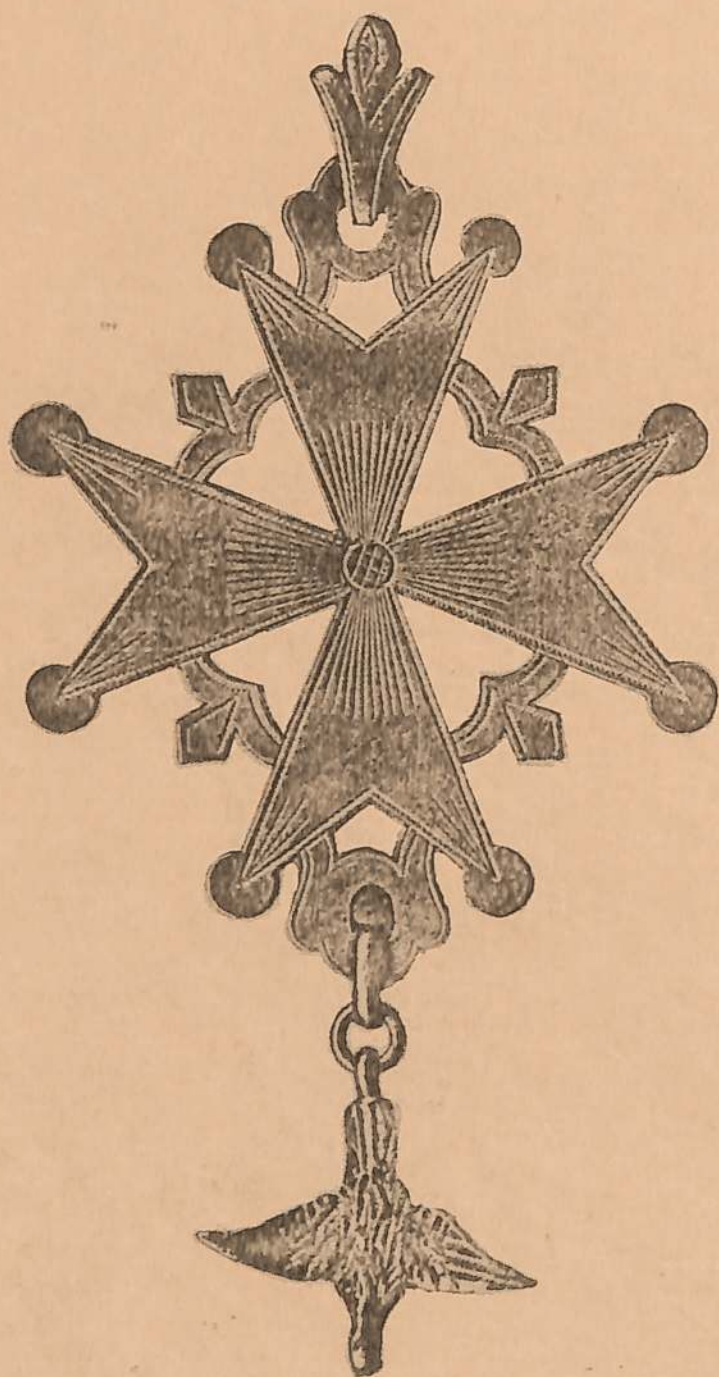
9. Jokūbas Kregždė "Reformacija Lietuvoje". Istorinė apybraiža. Devenių Kultūrinio Fondo leidinys Nr. 5, Chicago, 1980 m. Knyga gausiai iliustruota, 272 psl. Kaina 5 dol.

10. Juozas Andrius "Lietuva-Lithuania"-žemėlapis, Devenių Kultūrinio Fondo leidinys. Spausdino J. Kapočius 1979 m. Formatas-35"x25". Kaina 6 dol. plus persiuntimas.

11. Motiejus Karaša "Gyvenimo Sūkuriuose", atsiminimai ir pergyvenimai iš 1901-1951 m. laikotarpio. Devenių Kultūrinio Fondo leidinys Nr. 7, Chicago, 1982 m., kietais drobės viršeliais, iliustruota, 424 psl., kaina 12 dol. plus persiuntimas 1 dol.

Užsakant knygas prašome prisiųsti knygos vertės money orderį šiuo adresu:

"Mūsų Sparnai"
5718 So. Richmond St.
Chicago, IL, 60629

HUGENOTŲ KRYŽIUS, vartotas 16 ir 17 amž.